

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

19 - 25 ianuarie 2005
(Anul XXXVIII)

2

11961

document

■ literatură

**Nicolae
Breban**
despre
critica literară

pagina
3

■ literatură

**Jurnalul lui
M.R.
Paraschivescu**
comentat de
**Ilie
Constantin**

paginile
**14
15**

■ meridiane

**Două cărți
despre
Marcel Proust
în viziunea
lui
Alex. Leo
Șerban**

paginile
**26
27**

Matematicianul Simion Stoilow îi scrie în 1952 lui Gheorghe Gheorghiu-Dej

**Text comunicat și comentat de
Solomon Marcus**

paginile
**16
17**

E drept, Năstase nu se dezmințe chiar de tot: amintindu-și că în perioada 1996 – 2000 a fost campion mondial la trimis scrisori pentru amuzamentul curcilor, acum și-a reintrat în mână, învinuindu-l pe Băsescu de (in)călcarea Constituției pe vreo șapte bătăături. Păi, la o așa Constituție, nici nu mă mir că un președinte cu mersul apăsător riscă în fiecare moment să spargă ditamai coșul cu ouă! În realitate, Băsescu nu face decât ceea ce a promis în campanie, obținând votul popular pentru asta: încercă să fie un președinte puternic. Deocamdată, n-am observat să fie deraiat spre autoritarism sau cine știe ce ilegalități de tipul celor prezente în faimoasele stenograme guvernamentale. Pur și simplu, se opintește să scoată din nămol mașinăria înțepenită a statului. Dacă Iliescu era fericit să troneze pe capra unei republici fără hățuri, se pare că vechiul timonier știe unde sunt ascunse frâiele.

Treaba cu anticipările însă chiar că mă amuză! La o adică, cine-o fi având nevoie de ele? Păi, să-i luăm pe rând: PSD-iștii? Nici vorbă. A accepta să intre la anticipate la câteva luni după ce scăderea spectaculoasă a impozitelor se va face simțită ar însemna pură sinucidere. Cu problemele interne ale partidului, cu incompatibilitatea tot mai greu de ascuns între bătrâni și tineri, cu ura vizibilă de la o poștă între Năstase și Iliescu, acești Karenin și Karenina ai scenei politice românești, cu spaima marilor corupți că vor înfunda pușcăriile (motiv pentru care-și caută deja apărători în rândurile noii puteri), nu prea văd cine să se mobilizeze pentru campanie.

Sau poate-l clonează pe Geoană, că tot s-au învățat pesedeli s-o încaseze prin intermediari – boșii din partid nu-l percep încă pe „Mirculică” drept unul de-al lor, în ciuda albăstrimii până-n vârful urechilor etalate de tennis-manul cu succes la senatori americani de vârstă a treia. Cât despre direcția

Ponta-Daciana, va mai trece apă pe Dâmbovița până să-i dorească cineva la cârmă.

Cu un guvern trecut prin parlament mai ușor decât se așteptau chiar și cei mai optimiști suporterii ai D. A., Alianța nu are, în clipa de față, motive serioase de îngrijorare. Dacă premierul va fi cu ochii pe ministerele sensibile (Justiția și Internele în primul rând), dacă va supraveghea îndeaproape mișcările verigilor slabe (Copos, Șereș), nu cred că pot interveni mari surprize. Deocamdată, mecanismele administrative par

pentru care imoralitatea a devenit însăși rațiunea de a exista. O vreme, echipa lui Voiculescu va încerca să înșele pe toată lumea (votând în Parlament în funcție de interesele PSD-ului, dar guvernând după cum va dicta Alianța), sperând ca acest deșuchiat car alegoric să treacă linia de sosire.

Dacă pentru Voiculescu spectrul anticipatelor e un coșmar, nici pentru UDMR ideea de a reîncheia luptele interne nu e prea atrăgătoare. Să nu uităm că în perioada campaniei echipa Marko s-a găsit la un pas de-a fi eliminată de radicalii din

care nu se va sfii să dezlege câinii naționalismului agresiv, lucru pe care, data trecută, fiind la putere, nu și l-a putut permite. Or, principala victimă ar fi electoratul însetat de „justițiarism național”, adică spăimoșii resentimentari care au votat, tradițional, cu Vadim.

Rămâne, prin urmare, o singură forță cu adevărat interesată în schimbarea configurației politice: Traian Băsescu însuși (ar mai fi, desigur, partidele rămase în afara Parlamentului, dar, din nefericire pentru ele, nu vor avea nici un cuvânt de spus!) Există o diferență

Asadar, singurul om aflat cu adevărat sub presiunea timpului e Traian Băsescu. El are nevoie de rezultate nu doar spectaculoase, ci și imediate. Simpatia populară în creștere ar putea să se evapore încă mai repede decât o va fi dobândit. Presiunea extraordinară asupra lui îl va determina să împingă la limită nu doar prerogativele oficiale și legale, ci și pe cele umane. Nu exclud ivirea unor tensiuni serioase între președinție și guvern, după cum nu exclud nici molipsirea unei bune părți a guvernanților de voința sa de schimbare.

E important ca în demersurile sale Băsescu să-și asigure aliați – cum ar fi, de pildă, presa și intelectualitatea. La aceste categorii producătoare de opinie s-au câștigat și s-au pierdut absolut toate bătăliile politice din România post-comunistă. Nici profesorul universitar Constantinescu, nici profesorul universitar Năstase n-au înțeles acest lucru, tratând cu un dispreț ciocoiesc exact păturile cu influență substanțială în rândurile societății.

Pe lângă aceste linii dar conturate ale spectrului politic există și mulțimea tulbură a parlamentarilor surdo-muți. Adică cei pe liste nu se știe cum și care se simt în culmea fericirii că au șofer, acces liber la internetul și la frizeria Parlamentului. Nu-i veți vedea și auzi luând vreodată parte activă la dezbateri, dar îi puteți urmări evoluând spectaculos la cantină. N-au nici idei, nici convingeri și nici interesul de a schimba ceva. Nu li s-au oferit și nu li se vor oferi niciodată posturi în Guvern sau în diplomatie. Din acest motiv vor vota pentru *statu quo*, pentru încremirea în formula actuală, așa cum ar fi făcut-o și-n '90 și-n '96, și-n 2000. Ei sunt, de fapt, Talpa Parlamentului (scuzați posibila similitudine cu Talpa ladului!), centrul de greutate ignorat, dar extrem de util în jocurile politice pe multe de cuțit. ■

**contrafort
de Mircea Mihaies**

Atenție la Talpa Parlamentului!

Dacă la o lună de la trecerea mai spre partea sedentară a lui Iliescu și Năstase singurele lucruri negative despre noua putere sunt observații de genul: „De ce-a băut Băsescu din sticla de șampanie și nu s-a mulțumit doar să ciocnească simbolic cu poporul?”, înseamnă că deruta pesedelor e mare de tot. Cozile de topor ale vechii puteri mai încearcă câte o diversivă (un fel de Uncle Fester din „Adams Family” făcea o comparație între Băsescu și Funar, pe motiv că ambii vorbesc mult), dar eforturile sunt inutile: se pare că nu mai există mare interes pentru palavrele lor. Un domn pesedisto-peremist până-n vârful unghiilor îmi comunică sumbru, cam din două în două zile: „Vă bucurați degeaba! În șase luni vin anticipatele și vă măturăm, cu Băsescu asta al vostru!”

să se miște ușor, „ordonatorii de credite” știu ce au de făcut – rămâne speranța că nu-și vor pierde suflul înainte de a începe cursa propriu-zisă.

La rândul său, PUR-ul știe că nu va mai prinde a doua conjunctură pe care s-o speculeze la modul la care a făcut-o în primăvara și toamna lui 2004. Stigmatul trădării, pe care Dan Voiculescu nici măcar nu mai face eforturi să-l ascundă, nu le mai lasă pur-iștilor decât o opțiune: PRM. Nici pesedeli, și cu atât mai puțin Alianța, nu vor mai dori să aibă de-a face cu un partid

partid. Dobândind o influență la care în urmă cu patru ani nici nu visa, UDMR-ul se vede obligat să fie un element de stabilitate și, orice ar zice dușmanii săi, de fidelitate față de echipa Tăriceanu. Din acest motiv, nu cred că va întinde coarda pretențiilor prea mult și nici nu va ieși în evidență cu inițiative extravagante.

În ce privește PRM-ul, anticipatele prezintă un risc enorm: de a pierde și mai usturător decât au făcut-o în noiembrie 2004. Într-o nouă campanie electorală, ei ar avea un competitor puternic în PSD,

majoră între Băsescu și oricare dintre cei aflați momentan pe terenul politic: în actualul mandat, el joacă și șansele celui următor! Dacă Năstase ori Tăriceanu vor prinde oricum un loc în forul legislativ, miza președintelui e cu totul alta. Experiența de la Primăria Capitalei i-a arătat ce consecințe pot decurge din absența unei majorități care să-i sprijine proiectele. Și el mai știe că una e să le explice bucureștenilor de ce nu ai reușit un lucru, și alta babei de la Vaslui sau Năsăud pe care casa stă să se prăbușească.

**România
literară®**

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

ISSN 1220-6318

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: **IOANA PĂRVULESCU,**

CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: **CONSTANȚA BUZEA** (pag. 3, 8, 10, 18, 19, 25, 30, 32), **SIMONA GALAȚCHI** (pag. 1, 2, 4, 7, 11, 20, 21, 22, 31), **ECATERINA IONESCU** (pag. 12, 16, 17, 22, 23, 24, 26, 27), **NINA PRUTEANU** (pag. 5, 6, 9, 13, 14, 15, 28, 29).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Tema numărului: *Dulapul (partea I)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR). **CORNELIU IONESCU** (director administrativ), **MIRONA LAUDĂ** (economist principal), **GHEORGHE VLĂDAN** (difuzare, tel. 212.79.86). Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista *România literară* este editată de Fundația *România literară* cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Controverse

Starea criticii literare, azi

Întrebare dificilă, *vaste* *sujet*, cum zice franțuzul. Oricum, două elemente esențiale care fac să se nască reproșuri la adresa criticii literare: apariția, după revoluție, a sute și sute de titluri din literatura universală și națională, ca și absența, din comentariul revuistic, al criticilor de prestigiu din, hai să spunem, generația șaizeci și șaptezeci.

Opinia publică este confuză, veleitarii și impostorii afluează în proporții îngrijorătoare, scriitorii adevărați și debutanții de talent au nevoie de o bună doză de paranoia pentru a rezista situației care pare a se eterniza. În plus... vechiul și vigurosul fatalism românesc care ne șoptește încă o dată că „totul e pierdut”, „nimeni nu mai citește lucruri serioase”, „totul e înghițit de televiziuni și internet” și altele de acest fel, ce par convingătoare așa cum pare de bun simț și rezonabil totdeauna scepticismul, de orice factură ar fi el.

Și la noi, la *Contemporanul* – *Ideea europeană*, sectorul deficitar este cel al criticii; bineînțeles, vina e a noastră, plătim mizerabil! „Bătrânii” s-au îndepărtat mai mult sau mai puțin de critica curentă – dar nu-i surprindem publicând monografii sau lucrări de sinteză atât de necesare azi, măcar prin imitație a pieții literare franceze ce abundă de astfel de lucrări, pe teme infinite variate! -, iar criticii de vârstă medie, instruiți și cu talent literar – dacă nu totdeauna cu perfecte intuiții! – scriu, mai ales, sau despre grupul căruia îi aparțin plus clientela sau „zonal”, practicând un fel de regionalism literar, util uneori dar luptând prost contra acuzelor unora de „provincialism” sau, mai grav, de incapacitate de a surmonta vechiul și atât de deplânsul „centralism literar”, „domnia capitalei”.

După revoluție, încă de la Paris, în primele luni ale anului '90, voiam să mă întorc la Cluj, nu la București, și am rugat două familii de prieteni să-mi găsească un apartament. Convins nu numai că „Clujul aristocrat și genial literar de altădată va renaște”, dar și de necesitatea descentralizării culturale a României, care trebuia să fie

făcută în paralel cu cea financiară și administrativă. Nu s-au realizat nici unele din aceste... utopii. Clujul sau lașul de exemplu, produc scriitori de rasă, de prim rang, apți de a deveni vedete și modele nu numai literare dar și sociale, dar... le lipsește, cum o spuneam amicilor mei din tinerețe, „o bună casă de discurs”. Le lipsesc platformele de lansare cu tot ce comportă ele azi: edituri puternice, agresive, reviste de ținută, radio și tele cu accente culturale susținute, ample, curente de opinie, critici de direcție etc. O să spuneți: și bani!

Da, și bani, e adevărat! Dar... când ai un poet ca Ion Mureșan – un exemplu printre altele, nu foarte multe! – e admisibil oare ca acesta să fie cunoscut doar de cercul cam îngust al microcosmosului nostru literar, de câteva mii de inși?! Ani de zile Clujul nu a avut o editură, iar când Vădan a cumpărat *Dacia* și a inițiat câteva colecții de carte românească contemporană, m-am bucurat! Dar... se pare că a fost un foc de paie, eu însumi i-am oferit două cărți, dar din proiectele noastre nu s-a ales nimic, proiecte ambițioase pentru întreg Ardealul literar! În plus, dl. Vădan a uitat să-mi achite o bună parte din drepturile mele de autor, deși la romanul meu nu a pierdut un leu, dimpotrivă!... lașul are mai mult noroc cu Silviu Lupescu și editura *Polinom*, una din cele mai serioase, profesioniste și care, spre deosebire de stilatul și arogantul *Humanitas*, publică și susține literele românești contemporane.

Vedeți... nu e numai „vina” criticii literare! Vina pentru descurajarea unora, cei enorm plictisiți de starea tirajelor și a absenței premiului Nobel care se îndepărtează de noi cu o viteză constantă. Așteptăm „victorii din afară”, de la franțuzii sau de la politicieni, nu ne citim între noi și suntem indignați că „alții” nu ne citesc și, în plus, unii tineri practică o literatură cu tot felul de denotații – textualism, post-modernism etc. – care nu îmbie, nu încurajează intelectualul român, posibil lector, să-l cumpere și să-l urmărească. Modele avangardiste au devenit un fel de molimă, mode ce ascund prost, adesea,

lipsa de cultură – sau doar cultură snoabă, ultimele titluri americane! – lipsa tehnicii literare, absența pur și simplu a efortului ritmat și consecvent, a *muncii*, terribile dictu! Vulgaritatea a devenit o modă, politicianismul literar cu accente de răfuială de mahala, susținute, e drept, și de unele cotidiene naționale; în jurul cărora roiesc și unii dintre confrății noștri „de rasă”, măguliți că editorialiști grosolani care îi înjură pe Călinescu și pe Nichita Stănescu, le acordă prețioasa lor amicitie.

Sigur, și dacă unii critici ar ieși din amortirea lor filozofică și ar citi și comenta cărți care merită a fi susținute, lucrurile nu s-ar schimba fundamental. Dar... parcă ar sufla o briză de speranță în lumea noastră literară, iar publicul, cel inteligent și curios de beletristică care există și va exista întotdeauna în ciuda presiunii mass-media, ar ieși el însuși din expectativă, din fireasca-i nedumerire. Dar să mă întorc la Cluj, capitala voastră culturală, a ardelenilor, oraș pe care, din pricini absolut iraționale, îl iubesc, și să mai dau un exemplu, „la zi”: a apărut, cu nici doi ani în urmă, un roman excepțional semnat de poeta și susținătoarea, radiofonic, a multor colegi, Dora Pavel – *Augusta murind*. E o splendidă realizare în arta dificilă a romanului, o splendidă victorie a „provinciei literare românești”, oarecum simetrică cu apariția în prim plan literar a băcăuanului Petru Cimpoieșu, căruia am avut plăcerea să-i înmănez cu doi ani în urmă premiul Uniunii Scriitorilor. Juriul de anul acesta al Uniunii a știut să consemneze această realizare excepțională nu numai ardelenescă dar și a romanului – o proză „artistă”, fluentă, erotică fără un grăunte de vulgaritate, cu o densă și rafinată atmosferă psihologică și umană. Dar Clujul, mai ales, va ști el să „profite” de această carte și de un romancier de prima mână pentru a-și demonstra valențele creatoare față de un București blazat și orgolios?!...

Iată câteva „idei” despre critică și despre starea actuală a „noastră”, noi cei care ne învârtim în această lume literară oarecum închisă – și din fericire „închisă”, în sensul că nu se mai amestecă printre noi, cenzorii și securiști! – o lume care, pentru „bătrânul” care sunt, și-a păstrat în întregime farmecul, atracționalitatea și chiar misterul, în anumite ceasuri! În rest... e tăcere și cărți.

Nicolae BREBAN

P.S.: Text cerut și refuzat de revista „Vatra” – Tg. Mureș. (N.B.)

Leo Butnaru

Ca o idee

Realitatea se aplatizează ca o idee în reculul uitării (ideea de vid ca – pardon – patrimoniu).

Amurgul întemeiază columna nopții sculptor ce va da ultimile deformații celebre zgâriind cărbunele semnând negru pe negru cu graffiti-nume-prenume.

Ierburi posomorâte sub hoaspa brumei cernere ceremonie verbocreația dicteului bine temperat pe ebulul xilofonelor junglo-silvane și vocea încercând să re-nască dar re-murind în gâttelej captușit cu praf de tăciune cantori în strane putrede carlate aleluia în amestec cu urlat de lup singuratic ce s-ar vrea și el domesticit precum câinele ce urlă la soarele negru al decadenței.

Era (er)zațului.

Accelerarea degradării sfinxului.

Molohul molozului. Silozuri de osuare înstrăinate.

Văzduhul ca potop – tornadele hibride

În cascadele cărora se aruncă inginerii de poduri de pe podurile pe care nicicând nu le vor înălța.

Ultimul s-a sinucis plutonul de execuție.

Notă de subsol

Încrederea entuziastă în posibile izbânzi nu e decât parte componentă a memoriei unui om de peste cincizeci de ani – adică exact inversul încrederii – ceva greu de imaginat dacă nu ai foarte dezvoltat simțul măsurii și pasiunea pentru notele de subsol din tratatele de filosofie și de semidictu zeiesc delfic ceea ce nu exclude să rămâi carbonarul morocănoșilor cărbuni ai iluziei necesare subminând ca o cârțiță de lux resemnarea împăcării de sine „în această decizie nu e nevoie de majoritatea de voturi” – cât de impresionant ar suna respectiva frază ego-proctolară drept secretă parolă pentru declanșarea sau închiderea vreunei ofensive în ambele cazuri ca adversarul să nu cunoască adevăratele noastre intenții mai ales – de ce am încetat asaltul în această întâmplare în care pierde sau supraviețuiește doar un singur suflet

Remarca

mă retrag din fiecă răsplată ce mi s-a cuvenit toate să rămână celor ce au mai multă nevoie de ele

bineînțeles că important este ceea ce se retrage în afara imperativelor metafizice sau pur și simplu omenești dincolo în exteriorile luminoase accesibile multora în unghiuri favorabile de existență și pricepere când dânsii au sentimentul plinătății dreptății ce li se face în adâncile canioane ale provizoratului de lungă durată ca ecou sau plâsmuire extracotidiană

ne putem trăi mutual preocupările înnebunindu-ne conștiințele și poate neliniștea inconștientului încăpățânându-ne a crede că nu neantul ne e părinte încât și vidului îi pasă de semnificația ciorchinilor e lacrimi de pe obraji eternului copil neogoit care ne întruchipează pe rând ori concomitent de-a valma – ca om sau lume servindu-se de filosofie și de înțelepciune precum de creier lezată de inimă rănită – el neștiind a geme ea neștiind a tămădui

apoi ideea de amestec cu hemoglobina zămisind înzoriri/apusuri în interiorul nostru niciodată plin până la refuz – intimitatea – infinitul nostru personal! – fuzionând cu înțelesul destinului ca textualism divin și eventual simplisimă remarcă între paranteze la finalul Testamentelor. (va urma)

Lucrare enciclopedică de mare anvergură referitoare la literatura română (scriitori, reviste, curente literare etc.) din toate timpurile, realizată de un colectiv de peste o sută de cercetători, sub conducerea lui Eugen Simion. Primele două volume apărute (literele A-B și C-D) însumează mai mult de 1.500 de pagini, ceea ce înseamnă că dicționarul, în ansamblu, va avea aproximativ 10.000. Impresionantă întreprindere într-o logică a activității actualului președinte al Academiei Române, Eugen Simion, care a inițiat și alte proiecte, la fel de îndrăznețe: alcătuirea unui dicționar al limbii române (în patru volume, intitulat *Micul dicționar academic*) și a unui *Tratat de istorie a românilor*, ducerea la bun sfârșit a dicționarului-tezaur al limbii române început de B.P.-Hasdeu, reluarea și actualizarea *Gramaticii limbii române* (nemăitipărită de aproape o jumătate de secol), elaborarea unei *Istории a limbii române*, a unui *Dicționar etimologic al limbii române* etc. (primele două sunt deja realizate, iar celelalte se află în faza de șantier). La acestea se adaugă retipărirea, în ediții fastuoase, a operelor celor mai importanți scriitori români, de la Mihai Eminescu la Nichita Stănescu. Sunt acțiuni culturale care exprimă o vocație a teaurizării și monumentalității (ironizată mecanic și iresponsabil de diverși comentatori, cei mai mulți incapabili să inițieze sau să susțină asemenea proiecte). Bineînțeles că este necesară o examinare critică a rezultatelor, dar în principiu efortul de construcție merită salutat, încurajat, luat ca exemplu.

Primele două volume din *Dicționarul general al literaturii române* ne edifică mai bine decât orice declarație de intenții asupra profilului lucrării. Nu este vorba de o evaluare, sistematizare, interpretare etc. a literaturii române, ci de o înregistrare a tot ceea ce se știe în momentul de față despre această literatură; despre cei care au creat-o, despre ideile și tendințele care au însușit-o, despre instituțiile care au asigurat funcționarea ei.

Se poate face obiecția că literatura există doar în măsura în care are valoare, criteriul axiologic fiind, în acest domeniu,

cărți noi răsfoite de Alex. Ștefănescu

și criteriu ontologic, și că prin urmare ar fi trebuit operată o selecție a informațiilor înainte de includerea lor în dicționar. Cu alte cuvinte, nu toți autorii de cărți pot fi înregistrați ca scriitori, nu toate întrunirile săptămânale sau lunare ale unor pasionați de scris pot fi considerate

de surse lipsesc în România, țară bogată în opinii, dar săracă în informații.

Ca și foarte apreciatul *Dicționar al literaturii române de la origini până la 1900*, acest nou dicționar, al întregii literaturii române, a impus o unificare (nu și o uniformizare) a stilurilor numeroșilor

nu doar ne informează, ci ne și delectează. Iată, ca exemplu, câteva extrase din textul consacrat de Florin Faifer lui Vasile Alecsandri:

„Liricii de dragoste, plină de efuziuni și alte lejerități palpabile, nu-i lipsește sinceritatea, ci fiorul. Ecourile din stihurile anacreontice, din romanțe, din cântecul de

logodnă cu singurătatea și se consideră, într-o definiție teribilă, «un lov fără prieteni, fără Dumnezeu și fără lepră». Biographemul său (în sens barthesian) mai conține în această ordine morală și spirituală câteva elemente: filosoful îi iubește pe oamenii *Vechiului Testament*, ca Nietzsche de altfel, a deprins meșteșugul tristeții, modernii îi par călduți, «prea călduți», dacă ar accepta un biograf, acesta ar trebui să fie un înger vesel, care povestește la umbra unei sălcii plângătoare.»

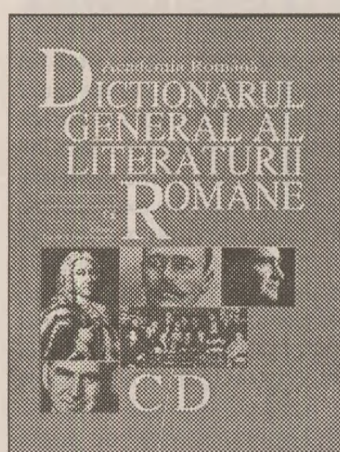
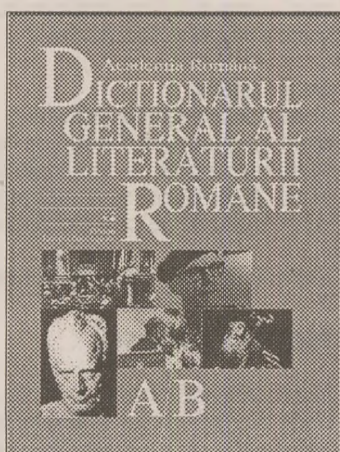
Plină de pitoresc este aducerea, pentru câte o clipă, în prim-plan a unor scriitori de altădată, uitați sau ținuți minte pentru altceva decât opera lor, cum este cazul, printre altele, al lui Claymoor (pseudonim al lui Mihai Văcărescu, fiul poetului Iancu Văcărescu):

„Întors în țară [din Franța, unde urmasa liceului], Claymoor avea să se consacre unei cariere de publicist, pe care o slujește cu dăruire până în ultima clipă, sfârșitul surprinzându-l pe treptele unei publicații.»

„Cu toată popularitatea lui [din epocă] ar fi căzut probabil în uitare dacă în schița *High-life* I.L. Caragiale nu l-ar fi imortalizat, dându-i astfel, sub înfățișarea personajului Edgar Bostandaki, și o «faimă» literară.»

Scriitorii minori aflați încă în viață nu sunt priviți (din nefericire) cu tot atâta detașare. Tratați asemenea lui Claymoor ar fi devenit și ei simpatici (fapt de care însă n-ar fi fost conștienți și pe care în mod sigur nu l-ar fi apreciat). Ne consolăm însă cu gândul că (aproape) nimeni nu a reușit să se distanțeze suficient de contemporani și să facă abstracție de orgoliile lor, nici măcar marele G. Călinescu, care în celebra sa *Istorie a literaturii române...* a dilatat artificial capotole rezervate autorilor pe care risca să-i întâlnească pe stradă...

Oricum, este plăcut să ai în casă *Dicționarul general al literaturii române*. Îl poți deschide oricând, ca să-ți procuri informații de negăsit în altă parte, dar și ca să te lansezi într-o aventură secretă, de bibliotecă, rătăcind la întâmplare în mereu surprinzătoarea și captivanta lume a literaturii. ■

Academia Română, *Dicționarul general al literaturii române*, vol. II (literele A-B și C-D), coordonator general: Eugen Simion, coordonare și revizii: Magdalena Bedrosian, Mihai Cimpoi, Iordan Datcu, Gabriela Drăgoi, Victor Dumea, Florin Faifer, Laurențiu Ilanganu, Dan Mănuță, Gabriela Omăt, Rodica Pandele, Remus Zăstroiu, coperta: Mircea Dumitrescu, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2004. 732+812 pag.

cenacluri, nu toate modurile de a scrie care au avut la un moment dat adepți, fie și numeroși, reprezintă curente literare etc. Într-adevăr, așa stau lucrurile, dar, dacă s-ar fi procedat la o selecție, lucrarea nu s-ar fi terminat niciodată, dărmată în mod repetat de controversele privind valoarea sau nonvaloarea unor texte.

Cea mai înțeleaptă soluție a fost exact cea adoptată și anume menționarea în dicționar a tot ceea ce are legătură, direct sau indirect, cu literatura. În felul acesta s-a constituit o bancă de date pe care fiecare dintre noi o va putea consulta liber, selectând informațiile în funcție de propriul său discernământ. Tocmai astfel

săi autori. Operația nu a reușit într-un tot (așa cum a reușit în cazul dicționarului anterior), unii dintre colaboratori neputând să-și reprime ambiția (meschină în context) de a se „remarca”. Totuși, în ansamblu, impresia este de lucrare unitară, nu de culegere de articole.

Într-un stil sobru și lapidar, sintetic, sunt prezentate biografii, opere, curente literare, reviste, instituții de cultură, care dovedesc, printre altele, ce amplasare a avut (și continuă să aibă) fenomenul literar în istoria românilor și ce înalt nivel de emancipare a atins. Tonul neutru, „obiectiv”, nu-i împiedică pe autorii articolelor să facă nuanțări subtile, astfel încât, de multe ori, dicționarul

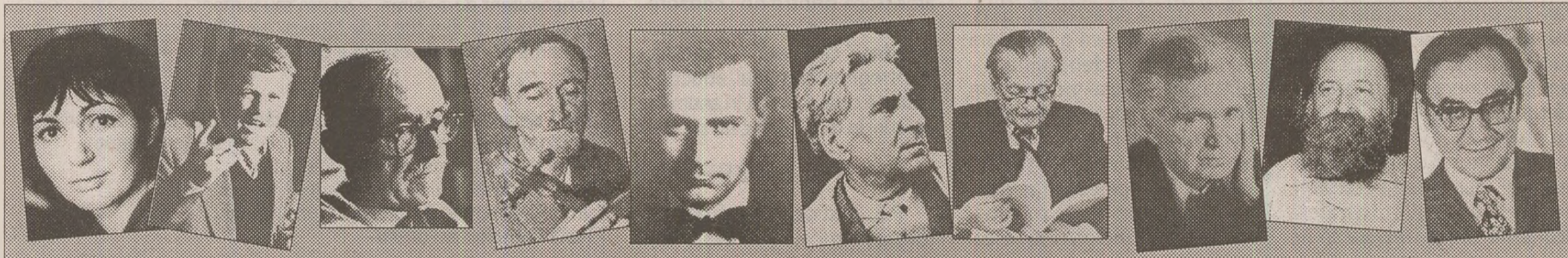
lume sunt perceptibile. Melancoliile, ușoare, trec aproape fără să lase urme. Alecsandri e, fără nici o adumbrare, o natură jubilantă, expansivă, gata să vestească tuturor bucuria dragostei împărtășite.”

„Un romantism de împrumut fardează primele pagini de proză ale lui Alecsandri.”

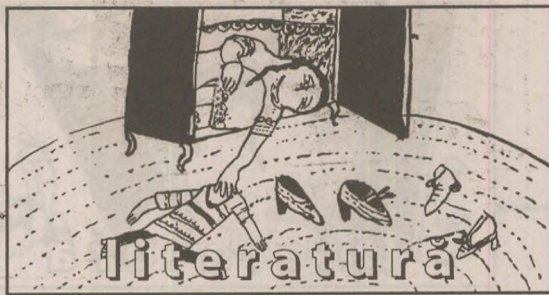
„Alecsandri este un epistolar de rasă, scrisorile lui surzătoare, pline de duh (în românește și franțuzește) având o netăgăduită valoare literară. Destinate unor personalități ale epocii (A.I. Cuza, M. Kogălniceanu), unor prieteni (I. Ghica și N. Bălcescu), unor cunoscuți sau unor membri ai familiei, aceste mesaje confidențiale confirmă și întregesc imaginea reconfortantă a unui privilegiat al sorții. Literatura română modernă nu e de conceput în afara prezenței sale carismatice.”

Sau iată considerațiile lui Eugen Simion asupra lui Cioran:

„În *Amurgul gândurilor*, Cioran este deja «un clasic al deznădejdi». Reia temele (singurătatea, melancolia, mediocritatea filosofică, sinuciderea ca act religios, pedagogia incurabilului etc.) de la acest punct. Referințele rămân într-un plan general subiectiv. Aproape nici un amănunt nu poate fi aflat despre viața interioară a omului care scrie. El reprezintă doar un «eu» care își asumă un univers vid și el însuși se consideră un vid conștient, dacă se poate spune, de «viditate» sa. Nu și-a schimbat părerea despre incapacitatea filosofiei de a înțelege și de a modifica lumea. Trăiește într-o mistică

Era întuneric, dar simțeam că ușa e mai aproape decât apreciam în acel moment. Am întins brațul și am pipăit-o. S-a deschis de la sine cu scârțăitul metalic binecunoscut. În bibliotecă, lumina roșiatică difuză amesteca fumul într-o inefabilă perdea. Un patefon îndepărtat răspândea întrerupt și cam hârâit ceva din Wagner, bineînțeles.

– Pesemne e adevărat! exclamă dracul bibliotecar apărut instantaneu din perdeaua de fum, arătându-se preocupat să-și șteargă lentilele ochelarilor cu pământul de fire din capătul cozii.

– Ce anume? am întrebat mascându-mi tresărirea.

– Se spune că hoțul se întoarce mereu la locul cu pricina.

– A, asta! V-am avertizat că înțelnirea noastră nu va fi confidențială. Și apoi, prevenirea unei nelegiuiri e același lucru cu recunoașterea unei vine. Dacă nu chiar mai mult. Pot fi iertat măcar pe jumătate? am plusat eu recăpătându-mi stăpânirea de sine după sperietura de mai devreme.

– Aici nu avem căderea să iertăm, dar situația e clasică. Ați furat câteva idei și sunteți pasibil cu Cercul plagiatorilor. Nimic neobișnuit: unii văd idei, alții le „întrebuințează”. Chipurile!

Ah, intelectualii! Aici nu ne-au plăcut niciodată. Sunt complicați și veșnic nehotărâți, oftă dracul în timp ce se plimba afectat printre rafturile bibliotecii al cărui curent împrăștiase fumul.

– Credeam că aveți o idee mai înaltă despre literatură, dle Diavol cu ochelari! Ați auzit de „anxietatea influențelor”? Spuneți că l-ați citit pe Borges. Poate că e nevoie să vă reamintesc: „Deși există sute, ba chiar mii de metafore disponibile, toate pornesc de la câteva modele simple, așadar ori de câte ori recurgem la un model, altele sunt variațiunile.” Altfel spus și mergând mai departe, nu sentimentele, emoțiile sau ideile constituie obiectul unui plagiat, ci întrebuintarea lor cu exact aceleași cuvinte cu care au mai fost folosite. De pildă, Pierre Menard...

– Da știu, scrieți despre el ori de câte ori aveți ocazia. Să știți că citim și noi aici presa literară! se oțărî creatura.

– Atunci, să fi fost, oare, ochii minții lui Borges mai ageri decât privirea dvs. drăcească? am exclamat eu cu impertinență oarecum jucată.

– Sunteți ironic? mă întrebă dracul ridicând din sprânceana lui incredibil de stufoasă.

– Data trecută am vorbit și despre ironie. Mă gândeam că am putea înnoda discuția noastră de aici. Unde vă e umorul?

– Mă scuzați, se întâmplă. Astăzi nu prea sunt în cazanele mele. Aș

prefera un umor ceva mai negru, or hazul dvs. livresc e în afara oricărui... orori, spuse pocitania și coada lui căzută se unduia umil pe podeaua întunecată.

– Am exact poveștile care vă trebuie. Prima se cheamă *Fetița care iubea prea mult chibriturile*, scrisă de un discret filozof canadian, pe numele său Gaétan Soucy.

– E contemporană? Catalogele noastre nu au înregistrat-o încă, deși îmi pare familiară, m-a întrerupt dracul neascunzându-și curiozitatea

tr-un hambar transformat în cavou, o mumie vie legată cu lanțuri de pereți și hrănită cu fierțură de arpacaș. Însă, după cum știți, Dumnezeu există, și acest Soissons – dar să nu-i mai zicem domn – se spânzură lăsându-i pe copii să se descurce singuri într-o lume pe care ei nu o cunosc. O lume pe care, mai exact, nu au văzut-o niciodată cu adevărat pentru că Soissons le-a ascuns-o cu obstinație crescându-i ca pe niște sălbatici. Am uitat să vă spun că unul dintre

– E-adevărat, numai că, vorba lui Voltaire, există povești care privesc morala, există și unele insipide. În mare, aceasta e povestea. Și apoi, critic fiind, nu pot lăsa lucrurile chiar așa. De pildă, Lacan crede că faza imaginară precede limbajul și că sentimentul sinelui provine din imaginar. Astfel, identitatea apare dintr-o recunoaștere greșită, sinele însoțindu-ne sub forma unui eu ideal, și e construită cu ajutorul unei ordini simbolice dominate de figura tatălui, ordine

unui inconștient dominator. Alice își domină fratele într-o ordine simbolică patriarhală, chiar dacă îi poartă în pânțecul copilul. Propriul frate, cum ar veni, nu!?

– Nu credeam că o să ajung vreodată să vă spun asta, dar interpretarea dvs. e monstruoasă! Și mai spunea Borges al tău că fiecare carte e un prilej pentru poezie! conchise dracul mimând dezamăgirea.

– V-am contrariat? I-am întrebat aproape triumfător.

– Nu e deloc greu să contrariezi, mai dificil însă e să și convingi, dle Chivu.

– Văd că l-ați citit pe Camus.

– Ideea plutea în aer, se fâstăci dracul.

– Oricum, nu e interpretarea mea, ci o posibilă interpretare a lacanienilor. Ei cred că funcția limbajului nu este de a informa, ci de a evoca. Deși la Alice luarea în posesie a limbajului are, simultan și complementar, ambele funcții. Pentru ea, limbajul e destul de fragil și de inocent pentru a fi deopotrivă insuficient de formator și de evocator.

Lucrurile încep să se limpezească din momentul în care Alice conștientizează starea de maternitate și își dă seama, în felul ei naiv, că nu mai e singură înăuntrul ei. Pe măsură ce se apropie momentul nașterii, instinctele o îndepărtează de imaginea paternalistă și apare conflictul de gen. Mi-am notat vorbele ei pe un petec de hârtie. Am să vi le citesc: „Se întâmplase ca tata să mă trateze ca fiu și asta îmi puneam o bară între picioare, la figurat. Vreau să spun că-mi era interzis să mă deplasez liber în mine însămi, unde eram toată captivă, sufocată, incapabilă să mă aștern la drum liniștită spre tot adevărul meu simplu, interzis să știu că puteam foarte bine să nu fiu o coioasă, fără ca pentru asta să fiu anormală în viitoarele mele rămășițe pământești sau la tărtăcuță.”

Figura mamei pierdute, reconstituite dintr-o fotografie veche, pe spatele căreia se afla scris și numele, îi umple subconștientul și visează să-și crească fetița – crede că va avea o fetiță – în siguranță, undeva departe unde „nimeni n-ar veni să-și bage încălțările lui murdare în existența noastră cu coalele lui”.

Sincer să fiu, pe mine povestea m-a emoționat profund și nu caut neapărat să o escortez cu o interpretare psihanalitică, am adăugat cu indiferență jucată. Că tot l-am citat pe Borges, nu spunea el că poveștile au ceva ce va supraviețui întotdeauna!

(va urma)

eseu

de Marius Chivu

Orori între copertele Bibliotecii Iad

Gaétan Soucy, *Fetița care iubea prea mult chibriturile*, traducere de Ana Andreescu, Editura Polirom, Iași, 2004, 260 p.

și interesul.

– O să vedeți de ce. Acum, ascultați numai!

Un anume domn Soissons, rămas vădov își crește singur cei doi copii pe un domeniu de la marginea unei păduri, departe de lume. Acest domn Soissons, care nu e tocmai întreg la minte, este, de fapt, un sado-masochist nenorocit care-i pune pe copii să-l lege și să-l biciuiască cu cârpe umede. Își crește copiii ca aici, într-o tortură fizică și psihică permanentă. Soția lui, despre care se știa că murise, trăiește, de fapt, ca o leproasă descărnată și înfășată în cârpe în-

copii e o fetiță, deși ea n-o știe. Tot ce știe ea despre lume a citit în *Memoriile* lui Saint-Simon și în *Pedicele* lui Bossuet...

– O, ce imaginație diavolească la acel vajnic bărbat! exclamă extaziat dracul. Încep să-mi recapăt tonusul.

– Sunteți inuman! Ă... previzibil, o mai dreseli eu și continuai fără să mai stăruiesc.

Așadar, tot ce Alice știe despre lume a fost mediat de cărțile unui secol revolut: oamenii nu se află pe pământ pentru a afla răspunsuri, viața e o iluzie, un fel de sejur terestru, moartea e supremă și destinul implacabil, infernul există – vă rog să nu mă mai întrerupeți cu ovații puerile! –, bibliotecile sunt otrăvitoare, mama-mumie este Pedepsa Divină și ea e un băiat cu niște umflături neobișnuite în față (adică sânii) și care sângera periodic înainte ca burta să-i crească după ce a „îndesat-o” fratele ei. Lumea e atât cât îi permite limbajul și restul nu contează decât ca bizare inutilă. Parcă mi-e poftă de Wittgenstein! În fine, cu aceste cunoștințe, Alice pleacă în satul de dincolo de pădure pentru a cumpăra un sicriu pentru tatăl lor. Confruntarea cu lumea nici măcar nu e prilej de uimire prea mare...

– Vai, dar oamenii trebuie să fi fost însă scandalizați!? se prefăcu îngrijorat bibliotecarul cu coarne și coadă.

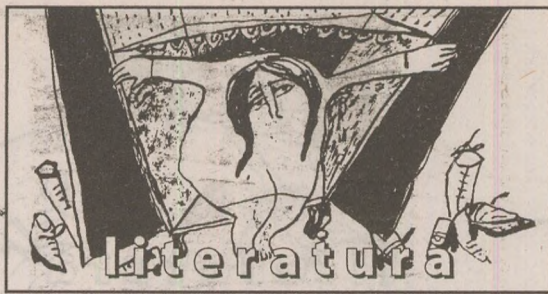

Jorge Luis Borges, *Arta poetică*, traducere de Mihnea Gafița, Editura Curtea Veche, București, 2002, 118 p.

care va interzice relațiile incestuoase. Ascunzându-i-se faptul că e fată și că a avut o mamă, ordinea simbolică defectuoasă în care crește Alice anulează structurile sociale preexistente. Nu doar că nu și-a conștientizat genul, dar acceptă relația incestuoasă cu fratele ei și practicile masochiste ale tatălui ca pe niște jocuri gratuite. Lacan ar vedea aici un anume avantaj: Alice preia limbajul tatălui făcând trecerea din imaginar în ordinea simbolică. Sinele ei rămâne o ficțiune, dar limbajul dobândit direct de la tată, fără distincția genului, va contribui la apariția

Urmează unu-două decenii în care, în articolele altora, numele respectivului scriitor apare însoțit de epitetul „tînăr”, iar despre creația sa se spune că este încărcată de promisiuni pentru mai tîrziu. Apoi, brusc, eroul nostru observă, la început mirat, că, din sintagma „tînărul scriitor”, pe care o credea veșnică, a dispărut primul termen și, eventual, află din ziare că scrisul său se află la antipodul „literaturii tînere”. Uluit ridică privirea dintre hîrtii și constată că mai toți colegii săi de generație – la ale căror nunții a participat și pe ai căror copii i-a văzut în scutece – au încărunit, iar unii dintre ei au devenit bunici. Nu mai înțelege nimic din această glumă proastă a destinului – privindu-se în oglindă ar putea spune că arată încă acceptabil, în sufletul său se simte neschimbat, nu s-a petrecut nimic fundamental –, deschide buletinul și înțelege cu stupefație că scrierea vîrstei sale începe cu cifra cinci. Începe să priceapă că imaginea sa în ochii celor din jur este alta decît cea pe care se obișnuise să o creadă. Dar cum s-a modificat scrisul său în toată această perioadă? Scrie el mai bine astăzi decît acum două sau trei decenii cînd toată lumea îi prevestea un viitor strălucit? A confirmat sau a infirmat el, ca scriitor, toate speranțele puse în scrisul său de veteranii condeielui? Pentru a afla răspunsurile la aceste întrebări, autorul în cauză are o singură cale: să publice, în aceeași carte, eșantioane semnificative din textele scrise și, eventual, publicate, de la începutul carierei pînă astăzi.

Exact o astfel de carte este *Scrieri de plăcere* (titlu oarecum inadecvat, mai toate textele

**lecturi la zi
de Tudorel Urîan**

My Way

În o vreme cînd fiecare scriitor (am în vedere aici exclusiv un model înzestrat cu un minim spirit critic) ajunge să se întrebe cum arată creația sa din perspectiva timpului care a trecut. El își aduce aminte, cu siguranță, fervorile începutului, emoțiile drumului pînă la chioșcul din colț pentru cumpărarea revistei în care l-a apărut primul articol, furnicăturile produse de vederea miraculoasă a propriei sale semnături în formă tipărită, drumurile părinților cu publicația sub braț pe la toți vecinii și rudele din cartier, felicitările interminabile care îl dăduseră pentru o clipă sentimentul că întreaga lume literară aștepta cu sufletul la gură și este încă sub farmecul apariției articolului său de debut.

volumului fiind scrise pentru a fi publicate – au și apărut în diverse reviste –, nu de dragul purei plăceri care presupune o gratuitate a gestului; în plus, nu știu cîtă plăcere îi poate produce cuiva ideea de a scrie despre dejecțiile din propriul dosar de urmărire deschis de Securitate) de Dan C. Mihăilescu. O carte autoportret, scrisă sub forma unui „album de amintiri”, util remember literar, în care poate fi întrezărit chipul autorului la diverse vîrste ale creației. Fiind vorba de un volum al unui important critic literar al vremii noastre, firește că nu sînt lipsite de interes nici textele în sine, dar mult mai interesant este celălalt aspect, de a vedea cum gîndea și care era amprenta stilistică a lui Dan C. Mihăilescu la anumite vîrste, încotro se îndreptau preocupările sale, unde se situau unghiurile și metodele sale de abordare a fenomenului literar. Răsfoind acest album cvasi-sentimental, cititorul urmează, pas cu pas, traseul literar al autorului.

Dan C. Mihăilescu, *Scrieri de plăcere*, Editura Fundației Pro, București, 2004, 270 pag.

Descoperă primele texte publicate în revista Liceului 39 din Balta Albă, poeziile de la 18 ani, trimise lui Ioan Alexandru și răspunsurile încurajatoare ale maestrului, cîteva dintre recenziile publicate în anii '80 în presa literară (în special în revista „Transilvania”, unde autorul a avut o rubrică permanentă), mai multe articole de atitudine din *Chenarul* deținut la revista „Luceafărul” după 1990, relatarea primei excursii în străinătate (în Franța, în toamna anului 1990), un scurt fragment dintr-o proiectată, dar mereu amînată enciclopedie a lumii românești văzute prin opera lui I.L. Caragiale și, în final, o serie de editoriale, dragi sufletului său, apărute în ceea ce singur numește „amorul său defunct”, suplimentul „LA&I”. E mult? E puțin?

Cel puțin în cazul criticului Dan C. Mihăilescu, toate observațiile unui potențial comentator al cărții sînt anticipate chiar de autor care – la fel ca în prefața la celălalt volum publicat în acest an, *Literatura română în post-ceaușism*, Editura Polirom – realizează cu un remarcabil spirit de autoanaliză un portret dincolo de care puține lucruri mai rămîn de spus: „Vreau să zic, deci, că în cazul meu nu natura critică,

exegetică a primat, ci fervorile lirice. Nu analiticul descriptiv, ci digresivul condimentat. Nu pedagogia lecturii, ci încifrările, aluzivul, apetitul pentru simbologie și mai puțin pentru esteticul pur. Nu disciplina, rigoarea, raționalitatea rece și spiritul geometric m-au captivat, ci exegeza voluptoasă, eseistica plăcerii” (p. 6). Între criticul Dan C. Mihăilescu din anii '80 și cel de azi diferențele stilistice și de metodă critică sînt aproape insesizabile. Același stil rococo, aceeași tomadă de referințe din domenii care, teoretic, nu ar avea cum să se interfereze, aceeași voluptoasă scufundare a autorului într-un jacuzzi cu bule reconfortante ce deschid gîndirii porți spre universuri pline de delicioase promisiuni. Într-o pagină despre Radu Cosașu, scrisă în anul 1987, îl recunoaștem fără probleme pe criticul proteic de astăzi și voluptuosul său discurs: „În fine, sub catifele, pînze gudronate, brocarturi de Olanda sau pînze de sac (auto-penitent) se află, pe punte, biblioteca – și ea «figură» a balenei albe – cu Flaubert și Stendhal, cu Tolstoi, Dostoievski Cehov și Gogol, cu Babel, Singer, Ibrăileanu, Rebreanu, Anna Franck, cu Marin Preda, Mazilu și Titel, cu Marx, Köstler, Orwell și Sartre, cu Maiakovski, Esenin, Fadeev și Labiș, dar și cu Musil, Kafka sau Joyce. Printre toate plimbîndu-se umbra lui Chaplin, a vedetelor de pe Beverly Hills, star-system trecut prin «Steaua fără nume», prin Woody Allen, frații Marx și Buster Keaton. Gaguri, gajuri, ganguri și granguri petrecuți în lesa «doamnei cu cățelul», cu gîndul la Anna Karenina și Mișkin, la Gérard Philippe și Rubliov, lume de celoid cu efect de bandă întoarsă, percepție hi-fi în care toată această magie (și manie) referențială e suprema terapie a tragediei evenimentiale” (p. 47). Dan C. Mihăilescu are, ca nimeni altul în critica românească, vocația etalării unor nesfîrșite serii referențiale, aparent paradoxale, dar care reușesc de fiecare

dată să surprindă de minune specificitatea operei aflate în discuție. Chiar dacă în felul acesta el lasă impresia că bate cîmpii sub narcoza marii culturi, se observă adesea că aceste dezvoltări rizomice care țin mai degrabă de proză decît de critica literară pot spune mai multe despre o carte decît multe pagini de analiză. Am mai spus-o, lectura lui Dan C. Mihăilescu este una de gurmă care își ornează uneori banala bucată de friptură din farfurie (categoric, nu este cazul cărții lui Radu Cosașu, discutate mai sus) cu garnituri și combinații de sosuri nemaifîntînite, astfel încît, celui care îl privește, ajunge în final să îi lase gura apă. Virtuozitatea absolută în domeniu este atinsă la comentariul cărții lui Valeriu Cristea, *După-amiaza de sîmbătă*, unde criticul concepe un discurs paralel, izbutind performanța să nu spună nici un cuvînt despre conținutul propriu-zis al operei pe care o discută.

Marea revelație a acestor *Scrieri de plăcere* o constituie însă formidabilul capitol dedicat primei vizite în străinătate și exilului românesc din capitala Franței. În pagini de mare încălțătură existențială, autorul își rememorează umilințele trăite în gara Salzburg unde a fost dat jos din tren pentru absența unei vize sau cele din noaptea în care s-a trezit golind pungile de gunoi menajer ale celor care îl găzduiseră, cu scopul de a le face cadou, la întoarcerea în țară, fiicei sale. Mereu atent la tot ce îl înconjoară, autoanalizîndu-se fără menajamente, autorul înțelege cu prilejul acestui prim voiaj parizian handicapul pe care îl au de recuperat românii în planul mentalității, după cincizeci de ani de comunism, ca și specificul întristător al exilului românesc cu obsesiile, fobiile și toate celelalte complexe ale sale. Aceste pagini dezvăluie vocația de memorialist a lui Dan C. Mihăilescu și am bănuiala că surprizele autorului în această zonă sînt abia la început.

Citind aceste *Scrieri de plăcere* simți în urechi enervantul (din cauza repetării lui pînă la saturație în ultimii ani) hit al lui Frank Sinatra, *My Way* și te apucă un soi de oboseală melancolică. La ce mai poți să sperî atunci cînd, poate ultimul mare pofticios de literatură dintre criticii noștri încă activi ajunge să recunoască resemnat: „La 50 de ani simțurile critice s-au tocit. Prea multe, tot mai multe pagini și cărți și se par deja citite, prea multe verdicte par deja date. Prea mă lasă tot mai rece provocările insolite, priză la exotism, sexualism și excentric nu mai fac, iar literatura îmi spune din ce în ce mai puțin, mai nimic?”

HUMANITAS

bunul gust al libertății

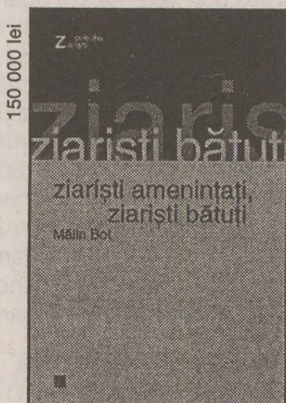
Seria Istorie

DOINA JELA, CĂTĂLIN STRAT, MIHAI ALBU
Afacerea Meditația Transcendentală

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Colecția Ziariștil

MĂLIN BOT
Ziariști amenințați

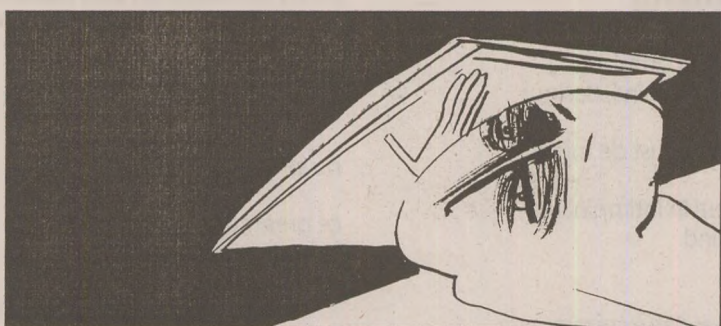
http://autori.humanitas.ro
www.humanitasrights.ro

plecînd de la cărți de Mihai Zamfir

Să te naști cînd trebuie...

Data nașterii materializează aleatoriul pur, deoarece nimeni nu și-o poate decide: te naști cînd te naști, consecință a unui act petrecut în afara ta, despre care n-ai fost consultat și pe care nu-l mai poți schimba. Ordin irevocabil emis de o instanță supremă! Acest fapt petrecut în afara voinței tale îți condiționează însă viața de o manieră dramatică și stranie. În Europa secolului al XX-lea, cîțiva ani mai devreme ori mai tîrziu, cîțiva kilometri mai la Est sau mai la Vest – și viața ta arăta cu totul altfel decît cea a fratelui tău, născut cu zece ani mai devreme ori în altă parte a bătrînelui continent.

În România ultimei jumătăți de secol, țară ce a avut sinistru privilegiu de a reprezenta terenul unor experimente sociale absurde și criminale, cîțiva ani mai mult sau mai puțin au plasat deseori individul în infern ori într-o zonă

oarecum acceptabilă. Diferența de doar o generație (7-8 ani) a salvat sau a nenorocit destine; ea te-a plasat într-un grup de vîrstă fără nici o șansă ori într-unul care putea profita, măcar parțial, de anii unei "liberalizări" urmate în mod inevitabil de un nou "îngheț".

Pare riscant să declari o generație "fericită", pentru că fericirea este infinit mai discutabilă decît ratarea sau decît sacrificiul: global, generațiile se simt mai degrabă sacrificate decît favorite. Dar nu încapă îndoială că generația de intelectuali români formată în ultimii ani ai comunismului și ajunsă la maxima dezvoltare imediat după Revoluție constituie o generație privilegiată; ea a văzut ce înseamnă teroarea, s-a autodefini prin opoziție față de opresiunea politică și apreciază la justa lor valoare avantajele libertății. Nu întîmplător de cel puțin două decenii încoace

așa-numiții "optzeciști" fac mereu să se vorbească de ei.

Simpla apartenență la generație trebuie să-și alieze însă talentul și cultura. Culegerea de articole critice intitulată (foarte în spiritul grupului!) *Platon pe Internet*, publicată de Tudorel Urian la Editura Dacia, o dovedește cu prisosință. Această voce pe care încă o putem numi "tînără" exemplifică perfect situația specială a unei generații avantaje; compunîndu-și o antologie în condiții involuntar-speculare, Tudorel Urian ne arată cum a trecut un critic inteligent și onest "marele prag" al lui 1989.

Înainte de Revoluție, articolele autorului erau elocvente mai degrabă prin omisiune: programatic, el nu se ocupa de tenorii ceaușismului, de literatura conformistă, de cei ce căutau să ajungă la înțelegere cu puterea; îi elogia în schimb pe Cornel Regman, Geo Bogza ori Nicolae Manolescu, precum și pe toți colegii de generație care încercau să vislească împotriva curentului, să diminueze autoritatea oficialității comuniste. Imediat ce libertatea cuvîntului a devenit totală, același Tudorel Urian a simțit că îi cresc aripi; decembrie 1989 marchează pentru el o dată-obsesie, cel mai important moment al biografiei sale. În consecință, s-a putut ocupa de ceea ce-i stătuse pînă atunci pe suflet, de politica văzută drept componentă a culturii. A scris prin urmare pasionat despre semnificațiile etice ale literaturii și, fără să se mai teamă de represalii, a spus tot ce gîndea despre figurile admirabile ale lui Mihai Șora, Al. Paleologu, Virgil Ierunca, Nicolae Balotă – și iar Nicolae Manolescu, referindu-se predilect la atitudinile lor politice transformate în literatură și în sociologie. Tudorel Urian reface, în ecou, atitudinea și sensul scrisului lui Nicolae Manolescu din perioada post-decembristă, profesorul rămînînd figura tutelară a cărții și maestrul său necontestat.

Nu contează doar despre ce scrii și sub care orientare, contează mai ales *cum* scrii. Or, Tudorel Urian are un spirit critic format, inteligență asociativă și talent de analist al literaturii. Al unei literaturi care nu se mai poate restrînge la sfera esteticului pur, ci acționează asupra lumii prin contaminare. Criticul se află constant de partea cea bună.

În "grupul fericit" al celor ce au cunoscut pe rînd dictatura și libertatea, dar care au viața creatoare încă înaintea lor, vocea lui Tudorel Urian mi se pare una dintre cele mai promițătoare. ■

cerșetorul de cafea de Emil Brumaru

Cîntecel de babalîc bubos

Bătrîn și ticălos cum sînt
De-abia mai știu de-abia mă-ncumet
Floarea de cîmp roua din vînt
Să și-o sărut în miezul umed

Pe-acest rotund și trist pămînt
Ce pentru înger este strîmt
Dar larg și-adînc pentru un suflet
Bătrîn și ticălos cum sînt

Rogu-mă-n fluturile frînt
În melcul călător și sfînt
În rîma ce-i tîrîtă blînd
Printre oscioare de mormînt

Chiar și-n cușitul ce-l împlînt
În inimă cînd curu-ți cînt
În elegia-mi fără sunet
Bătrîn și ticălos cum sînt

am primit la redacție

- Mariana Filimon, *Semnul tăcerii*, versuri, Editura Cartea Românească, București, 2004, 88 p., 30.000 lei.
- Gheorghe Nicolăescu, *Cînd vine amurgul*, roman, prefață de Paul Dogaru, Editura Scribul, 2004, 180 p.
- Marieta Rădoi Mihăiță, *Poeme în direct*, prefață de Dumitru Radu Popescu, Editura Orion, București, 2004, 78 p.
- Mihai Eminescu, *Poesii. Cu formele și punctuația autorului*, ediție critică sinoptică de N. Georgescu, București, Ed. Floare Albastră, 2004. 368 pag.
- N. Georgescu, *Scenarii de istorie literară. Ediția princeps Eminescu*, București, Ed. Floare Albastră, 2004. 100 pag.
- Caion, *Moravuri antice și contemporane*, antologie, introducere, notă asupra ediției și bibliografie de Doina Rizea, postfață de Nicolae Georgescu, București, Ed. Floare Albastră, 2004. 256 pag.
- Dorli Blaga, *Tatăl meu, Lucian Blaga*, Cluj-Napoca, Bibl. Apostrof, 2004. 382 pag.

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA SAPIENTIA

Silviu Lupașcu
**Cercul apropierii,
cercul îndepărtării**

format 10 x 18, 166 p., 32.000 lei

Vasile Andru
Exorcismele

format 10 x 18, 160 p., 80.000 lei

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro
Pentru detalii vizitați:
www.edituraparelela45.ro

ANDREI ZANCA

Podul

bătrinelor case, un timp
răstignit în pulbere

peste păpușa de lemn, cuferele
plene
cu hainele primilor pași, rămii

pironit de sfială, urmele-furcă ale
turturelor
în praful gingaș, hieroglife

repetabile în mireasma lină a zăpezii,
cu smerenie

întorcându-te înspre
scară, învins
de
irecuperabil

Lebede

de-o parte și de alta a insulei.
hanul și castanii de-a lungul malului

în tăcerea ursuză a nopții, apele
abia bănuite. obscur.

nu auzi curgerea. doar frunzele
căzute
o fac vizibilă, lent alunecând

de-o parte și de alta a insulei
în tăcerea cernită a zorilor.

Există un cuvânt

oricât de mult traversat, oricât
de mulți l-ar rosti, mereu

ca întâia oară
este, însă afară

hulă mășter pădurea în vîntul rece
departe, unul zăcînd într-o odaie
restrîns

de-o lampă, alții

cei mulți, risipiți

pe un mal, durerea unui neam

o sită a iubirii

amarul, ei așteptînd
la cap de drum, așteptînd

la capul de geamăt al rostirii, *oare
ne va adopta dumnezeu?*

Și-au cosit deja

de trei ori iarba peste martiri, peste
clopotarul alungat, deasupra

un avion plombînd în uruire văzduhul

cînd cu adîncă încredințare
fie ce-o fi

te desprinzi de punctul zero, singura
vamă
reîntoarcerea nebănuită în reîntoarcere

memoria fiind văduva vorbelor,
frumusețea
mersul divin peste întinderi

iată, pe buzele fiecărui muribund
transpare încet
sîrma ghimpată

Nu te pot zări

încă nu te pot zări.

de-a lungul coridoarelor prelungind

o răceala aseptică

halate albe foșnind a bancnotă
în aceste fabrici ale morții

zac

clienții pe străzi pacienții
în mireasma de amurg, șoseaua

În salonul imaculat

încă nu te pot zări, și totuși
cînd în unele zile te-ndepărtezi

mie îmi trec ani

pagini albe. cărți frunzărite. nici un șir.
și nu moartea
mă înspăimîntă, birocrația ei.

Într-adevărul

nu se poate împărtași, nu
viața mi-o am în mînă, desigur

moartea – prin gust de migdală
– sosind
printre ramuri în întîmpinarea
alteia, unduind
răsuflarea

dar cine mi-ar dăru crezare, vara
deplină-n foșnet?

lent se desprind de pe pervaz
sîinii tăi/ mierla
săltînd, în roz
ciugulind
pajiștea

timpul păscut de infarct, trecerea
sub tăcere

ce lespede

cine e lumina, cine adevărul, eu –

nefiind din cei ce pun întrebări,
doar

cînd cunosc răspunsul, de mînă
mă trece cazna

în zvîcnetul de *casandră* al inimii

Atît de aproape

și totuși de neatins
cum degetele
cutremurate

pe sticla
rece

dintre doi apropiați
în vorbitorul
închisorii

*orice gest ivit
din sine*

mîna întinsă a unui prunc

e sacru

și mult mai scurtă azi, copilăria

Să fie astfel

îndt o rugă să nu găsească înduplecare,
ci doar

să schimbe pe cel ce imploră?

cînd în foșnetul de pe acum cernit
al înserării
mai bate dinspre nord o rază –

și-o zărește numai aproapele printre
ramuri
interogîndu-și îndelung inima, clipă

preschimbată într-un scîlpăt, sosind
dintr-o depărtare nouă necunoscută

ostenită frunză, astfel să fie?

să fie astfel, încît deodată
să se lase o împăcare de hău, tăcuta

întreținere cu cel pe care-l bănuim
iubindu-ne?

nici înduplecare, nici eu un altul.
doar regăsire. adînc.

nu se cerșește la poarta luminii

ce presimțire ne face însă
să te dăruim atît iubirii
cît și morții,

roză?

Cu gură de prunc

cu gură de prunc
printr-o răsuflare
de muribund

lizieră de lizieră
mai urcînd
o treaptă

căutătorul căutînd
fiind unul și același

mersul pe luncă, egal mersul pe
apă.

doar în dăruire se limpezește
tandrețea.

spadă sub lună

ce sinteză, doamne, ce sinteză

gura de prunc
într-o răsuflare
de muribund

Ce însingurare înscrie

foșnetul pasului printre frunze,
lumea

mînuitoare, beteagă
de nerăgaz

și cîinii se gudură, iar
vremea gîfîie în timp

o absență nu ne-a ajuns, încă
ignorînd răsuflarea
alături de
răsuflare

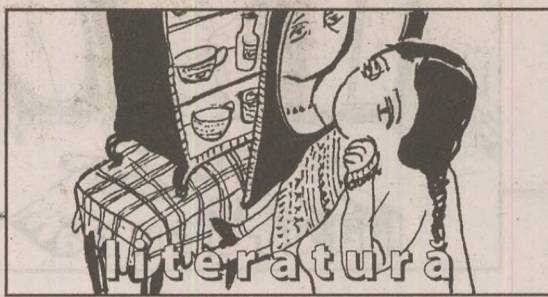
monologul tăcerii
în susurul primei
zăpezi

în țipăt de migrare își lasă umbra
peste

ape, ultima
barză

cu gîtul lung - întins
ca o nădejde de mireasă ■

Să recunoaștem: cele mai adecvate, mai corecte, mai fără cusur judecăți critice ajung a se uza, a eșua în locuri comune. Nimic nu rezistă timpului care le reduce strălucirea inițială, le acoperă cu o penumbră ce le face uneori să apară chiar prolixă, indigestă, extrem de puțin atractivă, pentru o conștiință receptoare dornică a-și conecta obiectul la propriile sale tensiuni, a-l „actualiza”. Din care pricină e nevoie de eforturi exegetice neîntrerupte, care, în special în cazul autorilor de seamă, să proiecteze noi lumini pe suprafețele operelor, curățându-le de straturile frazeologiei respectuos-didactice, ale truismelor pe cât de „admirative” pe atât de parazitare. E nevoie, o nevoie presantă, de-a împropăta periodic abordarea critică a trecutului. Căci, în pofida impresiei, că „totul s-a spus” în legătură cu un creator, rămân totdeauna piste necercetate, raporturi ori măcar nuanțe inedite în structura creației sale, pe care un analist înzestrat e capabil a le pune în valoare. Caracterul exhaustiv al unei cercetări n-ar putea fi decât o iluzie. E tocmai ceea ce ne demonstrează Lucian Raicu, în legătură cu E. Lovinescu, într-un amplu capitol al volumului d-sale, foarte substanțial în ansamblu, intitulat *Calea de acces*.

Prospectând, cum s-ar spune, cealaltă față a lunii, dl Raicu ne revelă un E. Lovinescu în destule privințe neașteptate. Nu altul decât cel îndeobște cunoscut, deși, în rama acestei imagini habituale, plin de surprize, ca și cum într-un perete aparent compact s-ar deschide o ușă secretă, fără a-i schimba configurația. Iese astfel la iveală un E. Lovinescu mai complex, mai umanizat, ergo mai profund. Nu e vorba de-o „dezlegare”, cum s-a afirmat în sensul platitudinii senzaționalului, a „enigmei” sale, ci, dimpotrivă, de-o sporire a acesteia, de factură paradoxală, tocmai grație operației de decryptare. Mentorul Sburătorului devine mai apropiat de cititor, oarecum mai familiar, prin descoperirea unor centre vitali ai personalității sale, care, deși intuiți, n-au atras până acum atenția în chip expres, probe ale unei organicități general umane, nu neapărat demne de-a fi mitizate, cât mai curînd realiste, demitizante. E o intimidare, o „îmbîlînțire” a ființei înaintașului, ce risca a ajunge captivul unei efigii solemne, intuşabile. Hagiografiei i se preferă tratarea nemijlocită, neretușată. În această perspectivă E. Lovinescu e pus sub semnul unei confesiuni a lui Montaigne: „*Je m'engage difficilement*”. Deoarece, crede criticul, marele nostru predecesor nu s-ar fi aflat la largul său cînd era pus în situația de-a se pronunța, doritor fiind mai curînd de-a evita, de-a ocoli, de-a amîna cît mai mult verdictul. Momentul inițial al demersului său ar fi fost un scepticism pasiv, dintr-un scrupul înalt al conștiinței care era, desigur, la un moment dat, somată a se opri din jocul său deliberativ la o singură idee, dar foarte probabil și dintr-o natură temperamentală placidă, nehotărîntă, abulică. De aci o notă de modestie stranie și ea în contextul unei autoconștiințe profesionale pozitive, cu caracter dominant: „Activitatea mea critică, mărturisirea E. Lovinescu, s-a desfășurat, după cum se știe, sub semnul eclecticismului, adică fără un punct

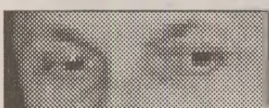
precis de raportare, într-un cuvînt a fost impresionistă, și nu dogmatică – ea nu rîvnea de a se pune în fruntea curentelor literare sau de a-și asuma roluri mesianice”. Oare nu conține notificarea acestui „eclectism” o recunoaștere a relativității cu rol de frînă, întrupate de-o anume conformație psihică? A posturii dilatorii dictate de-o idealizare a actului critic, neconcordanțe, la urma urmei, cu condiționările realului? „Dinspre

puritate, de *neprihănire*, de care nu beneficiază cei ce nu știu sau nu *mai* știu, cu timpul, să sufere pe viu, fără obișnuitele ipocrizii și fără asumarea unor tactici protecționiste”. Chiar dacă termenul de „imaturitate” e discutabil, nu putem decât a contrasemna această conservare a sensibilității vibrante drept un factor benefic, apt a garda individualitatea în pofida tuturor adversităților, un mijloc al unei lustrații spontane prin intermediul

inhibiție. Lucian Raicu se întreabă cu schepsis, spre a răspunde printr-o negație de bun-simț: „*Istoria civilizației române, Istoria literaturii române* să fie opera unei dispoziții muzicale sau chiar a uneia (cum spune apăsător și provocator E. Lovinescu) de «transă» sustrasă inhibițiilor și dificultăților «rațiunii»? De ce nu!”.

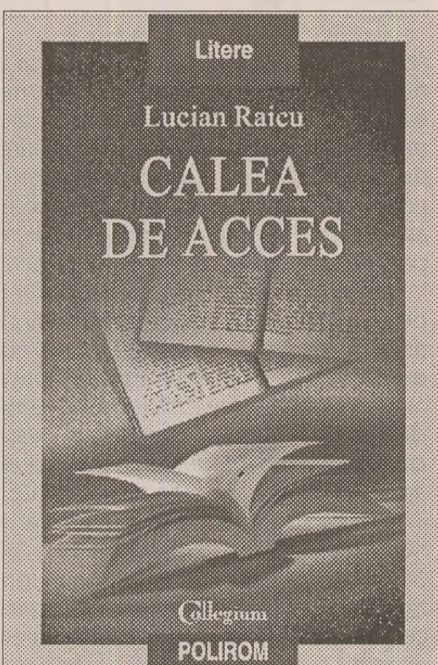
O altă „ciudățenie” a lui E. Lovinescu, examinat pe reversul său umbros, o alcătuieste raportul acestuia cu „materia primă” a activității sale care e cititul și scrisul. Lectura în cantitate prea mare i se pare un obstacol în calea scrisului, iar scrisul e subminat de simțămîntul „zădărniceii”, atât de specific lovinescian, activ încă din anii tinereții: „M-a apucat un mare dezgust de hîrtia înnegrită. Așa mi se întîmplă totdeauna. Cînd citesc mult, nu mai scriu eu”. Sau: „Mi se pare așa de zadarnic, și mi se pare că s-a mîzgălit atîta hîrtie, că mă cutremur de sila de a o mai pîngări și eu”. Cum poate un critic, și încă unul cu o operă impresionantă inclusiv din punctul de vedere al cantității, să se lamenteze astfel? Cum se poate înfățișa, fie și-n paginile-i epistolare, care însă cheazăuiesc un plus de sinceritate, „cutremurat de sila (chiar așa)” de-a mai citi, de-a mai scrie? Atari stări negative se intercondiționează însă la un nivel de adîncime cu cele de echilibru productiv, interesul față de scrisul Celuilalt se pierde și în același timp se regenerează prin experimentarea „urîtului”, tentația renunțării semnificînd o șansă a continuității. Contrariile se resping și se atrag concomitent! Acest dublu aspect al relației dintre ele duce la „crizele năpraznice”, consemnate cu lealitatea de E. Lovinescu, dar și la spectaculoase, major constructive revirimente. Lucian Raicu se arată și de data asta admirabil comprehensiv: „Pasiunea autentică presupune existența unor crize, străbaterea periodică a *urîtului*. De multe ori trebuie să i se fi «urît» de critică marelui critic. Cu siguranță. Altfel n-ar fi de înțeles!”. Tot aci se cuvine explicată „mizantropia” lui E. Lovinescu, incriminată de unii contemporani „cu conștiința prea agitată sau prea temătoare”, cum se exprimă, delicat, dl Raicu. „Mizantropie” care ar reprezenta un pandant pe plan social al „urîtului” înscris în planul conștiinței de sine. Dar a fost cu adevărat mizantrop E. Lovinescu, s-ar fi ascuns într-adevăr sub masca seninătății sale olimpiene o criză de încredere în semenii? Un scepticism cu miză antiumanistă a unui individ care, în urma unui șir de dezamăgiri, s-ar fi limitat a nu mai investi în cei din jurul său decât o simpatie exclusiv literară? Răspunsul lui Lucian Raicu merită credit cu toată alura sa ușor dubitativă: „Rămîne însă de văzut dacă i-a izbutit efortul de desprindere, renunțarea la «sentimente» prea scump plătite și dacă nu cumva acțiunea sa literară, printre contemporanii intens stimulați să se realizeze în opere, nu era tot o formă, încă mai concentrată, a capacității de devotament”. Altfel zis, o dăruire sublimată, însă avînd consecințe nu mai puțin palpabile, consistînd în rodul nespuse de îmbelșugate al cînaclului ce l-a condus, implicînd o colaborare în substanță creatoare cu Celălalt.

(continuare în pag. 15)

semn de carte
de Gheorghe Grigurcu

E. Lovinescu: cealaltă față a lunii

Lucian Raicu: *Calea de acces*, Ed. Polirom, 2004, 288 pag., preț neprecizat.

partea sa, a sufletului său, E. Lovinescu ar fi preferat să amîne încă, să aștepte, să mai vadă ce se întîmplă, decât să opteze pentru atitudinea integral «modernistă». Criticul nu s-a grăbit și dinspre partea sufletului nimic nu-l impulsiona să se grăbească, să tranșeze, menținîndu-se mai cu voie bună în «eclectismul» inițial, ce-i reprezenta mai exact formula sufletească și deprinderea naturală a omului de cultură nepărtinitor-tolerant. Observație ce se leagă de o altă trăsătură pe care Lucian Raicu o detectează la E. Lovinescu și anume un „infantilism” ce s-ar manifesta în conduita sa literară pînă tîrziu, practic pînă la sfîrșit, constînd într-o hipersensibilitate la contrarietăți, într-o vulnerabilitate „imatură”, de ins fără apărare: „Orice contrarietate de natură literară, se confesează criticul într-o scrisoare, mă mîhnește cu mult mai mult decât ar trebui”. Să fie o deficiență sau o virtute? Dl Raicu socotește că sîntem în măsură a indica aci mai curînd o virtute, un fel de-a fi care „i-a fortificat pasiunea și a păstrat-o pînă la sfîrșit într-o stare de «prospețime», de emoționantă

„suferinței pe viu”. Un test – de foc – al identității lăuntrice.

Oarecare mirare, consideră Lucian Raicu, poate stîrni și faptul că, în scrisul lui E. Lovinescu, remarcabila claritate și rigoare a conceptelor se situează pe o bază irațională, atestată într-o manieră neechivocă de însuși autorul *Memoriilor*, a vagului muzical, a inefabilului unor dispoziții sufletești. Pe de-o parte expresia limpidă, de-o fermă tăietură a celui ce-a plămuit nu doar pagini de critică aplicată, ci și un sistem estetic de-o solidă articulație, de cealaltă parte un „subsol” decisiv, incontrollabil, al eului neconceptualizat. „Am precizat încă din primul volum al acestor *Memorii*, scria E. Lovinescu, natura muzicală a mecanismului meu estetic, a cărei prezență se semnalează și în unele fenomene ce-mi păreau altfel inexplicabile, cum e, de pildă, inhibiția resimțită în fața necesității de a improviza literatura pe subiecte ocazionale”, pentru a reliefa „necesitatea absolută și absurdă de a proceda, nu numai în lucruri mari, ci și în cele mici, din același principiu generator al unei stări muzicale”. Iată așadar un mecanism abscons, de factură orfică, a severului clasicism lovinescian! Un mecanism care denotă apropierea actului critic de cel liric, fundamental, precum un embrion al oricărei creații, inclusiv a celei avînd ca rezultat o strictă structurare cerebrală, menit a explica asocierea (compatibilitatea) „impresionismului” de-atîtea ori suspectat, dacă nu de-a dreptul rejectat, cu „ideea literară”. Mai mult, întru spaima pedanților, patronul Sburătorului nu se dă în lături de la utilizarea noțiunii de „transă”. Marcînd profunditatea „inspirației”, „transa” ar fi indispensabilă funcționării condeiului creator, deoarece îl eliberează de automatizarea inhibantă a convenției: „Neputința transpunerii cu orice prilej într-o astfel de transă, precizează E. Lovinescu, sau disproporția efortului față de rezultate e fatal, prin urmare, să trezească o revulsie aproape categorică dinaintea «materialului ocazional» într-un scriitor ce s-a refuzat cu energie mecanizării și și-a rezervat modesta lui putere de creație numai pentru rarul moment muzical, în care dispare orice

lecturi la zi
de Simona Vasilache

Carte pentru doi

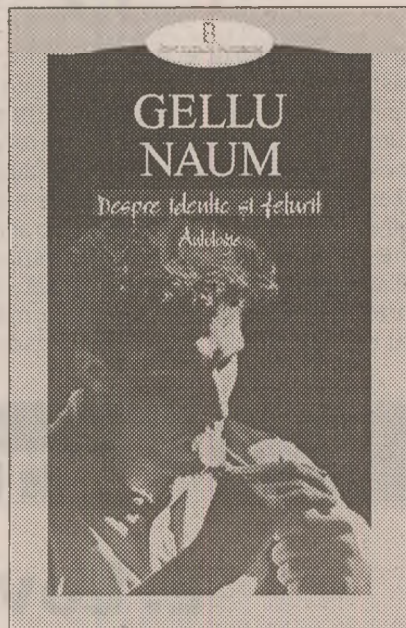
Antologia pare, chiar mai mult decât traducerea, "fructul" unei iubitoare trădări. Se întâmplă așa pentru că opera "de autor" își are mai totdeauna linile ei de forță, regulamentul de ordine interioară, altfel spus, propriile criterii de organizare în texte, volume, perioade. În asemenea condiții, cel care pune lucrurile cap la cap într-o "culegere" se face, vrînd-nevrînd, părtaş la o "tălmăcire", ba, uneori, devine de-a dreptul scriitorul unei interpretări critice de primă mână, foarte aproape de text, în cazul bunilor coupeur-i, dar, totuși, interpretare. Doar că un astfel de "comentariu", prin pura decupare, trebuie făcut, cu grijă, după desen, în așa fel încît firele tălate să se îmbine perfect la loc, reconstituind modelul. De aici minimul avantaj comparativ al celui care, fiindcă a cunoscut (literal și în toate sensurile...) un autor, cînd citește și selectează "bucăți" de operă, știe să caute. Sau știe să "vadă".

Un instrument de "căutare" (și de clarvedere, însemnînd, deocamdată, doar vedere la distanță) este antologia *Despre identic și felurit*, recent apărută la Polirom. Volumul cuprinde un "repertoriu" extras din poezia, în sens larg, a lui Gellu Naum, "însenat" și prefațat de Simona Popescu. *Înscenare* înseamnă, aici, aducere în scenă, adică scoatere "îngrijită" (și îngrijorată) la suprafață. Îngrijorarea apare fiindcă există probabilitatea, nu mică, de-a nu pricepe, ca lector bine intenționat, dar "inocent", o "filozofie" care poate fi înțeleasă *randomizat*, dar totuși nu oricum. Despre ciudatele preferințe ale hazardului, despre "semnalele discontinue" și despre schimbările bruște de fază vorbește prefața, de fapt ghidul unei solicitante curse printre obstacole care, pornită nepotrivit, sfîrșește sigur într-o fundătură. Altundeva, în cărțile Simonei Popescu, "literatura" (viața?) suprarealiștilor e un soi de piatră magică, un hacmanit sau un alexandrin, care-și schimbă culoarea după cum ajunge la ea privirea. Poezia lui Gellu Naum, fragilă și *evergreen*, se potrivește, poate, cu o *mimosa sensitivă* care și-a rafinat peste măsură simțul tactil. Totul atinge, totul izbește, determinînd "închiderea", ca la delicata vegetală. Recluziunea e o absență, un pact al "tăcerii" ca excludere voluntară din limba pe care o vorbesc (și pretind că o înțeleg) toți, o pecete de fum în jurul gurii care "spune" în rotocoale, ca în

fotografia făcută lui Gellu Naum de Tedy Brauner și reprodusă pe coperta antologiei. Ceea ce apucă să iasă prin fumul focului în care, nu-i așa, arde lumea, e și clar, și obscur, și miraculos, și banal, și viu, și mort, amintit fragmentar, dar și ca un tot, e ca o morișcă sau ca un *montaigne-russe* din care, amețit, vezi artefacte.

Selecțiile din volume sînt întregite cu două poeme publicate doar în reviste (*De gramatica*, scris în 1958 și apărut în *Contrapunct*, în 1990 și *Autopoem*, foto-poezie din 1938, "în colaborare" cu Tedy Brauner, publicată în *Almanahul literar* în 1970) și cu alte două, *Drumețul incendiar* și *Vasco da Gama*, primul ignorat, de la volumul de debut încolo, iar al doilea modificat semnificativ în toate reeditările. Ordonate pe o axă de timp, ca în orice antologie, poeziile nu sînt totuși de citit "istoric". Înșiruirea lor cea adevărată nu e cronologică, e mai degrabă semiotică, ținînd de o anume dispunere a semnelor, de o tehnică de organizare a spațiului în felul în care, din aproape în aproape, îl pipăie orbii. Putem, așadar, vorbi de un suprarealism "nuclear", dar, pe alte căi, compensat: "Ochi pentru nas dinte pentru floare/ cal pentru sînge om pentru fruct/ apoi exista casa aceea neîntreruptă/ și cuțitul de pîslă de apă/ existau multe sertare pline cu ceață/ exista un scaun și se făcea o virtute/ apoi mai existau cutiile de scrisori pline cu frunze/ și picioarele și ghetetele și melancolia/ și cîteva cuvinte într-un tub de lemn/ și nu mai știu ce și nu știu de ce/ și toate se compensau se compensau." (*Talion*). Poeziile lui Gellu Naum (incluzînd aici și fragmentul în versuri din *Zenobia* și "versetele" din *Calea Șarpelui*, publicată postum) pot fi citite fie de dragul literaturii, fie de dragul "gramaticii". Sau, mai curînd, de dragul de-a vedea ce-au devenit, în "atelier", literatura și "gramatica".

"Instrumentele noastre poetice clare", numite așa în *Drumețul incendiar*, întemeiate, odinioară, pe sistemul unei "gramatici", suferă un proces ciudat de infantilizare, deodată cu ascuțirea senzațiilor, singurele

Gellu Naum, *Despre identic și felurit*. Antologie. Prefață și notă asupra ediției de Simona Popescu. Editura Polirom, Iași, 2004, 488p.

realități credibile, de altfel. "Estetica a mîncat biscuiții", scrie în *Vasco da Gama*, estetica a mîncat chiar și po(h)etii, sau mai ales po(h)etii. Siluetele lor, golite de substanță, trec amenințătoare prin paginile de literatură și prin piețele publice, apostrofînd școlari. Scriindu-și, adică, poezia lor cu apostrof, diminuată, incompletă, insuficientă. Dar, vor afla cei care apucă pe culoarul somnului, ca-ntr-un miraj, dintr-un motto, că: "Se pare că pentru noi existau trenurile nupțiale, compartimentele tapisate cu flori, valizele călătorilor înșesate de fluturi. Se pare că pentru noi exista crispata violență a podurilor care își apărau apele, o, dragostea mea neîntreruptă." Există, pentru ei (care ei, nu vom afla niciodată) partea cealaltă a lumii: "Ei pregăteau plecarea cu ferry-boatul lor/ ziceau să-ți iei costume noi plătim/ ziceau ceva în glumă ceva în serios/ se bucurau al naibii cu tristețe/ Mai la o parte noi ne ghemuim/ sub pasăre cu măduva aceea/ sub văduva aceea (nici măcar)/ cu văduva spinării pe spinare/ Ce mai ospăț ziceam se pregătește/ pe sîni și pe terasa lor/ hai cîntă-mi aria cu 2x2 sau cu 3x3/ cît mai erau cuvinte" (*Copacul animal*). Iată, neutralizate, clasicele opoziții de

sorginte gramaticală. Metoda contrariilor, desființînd diferențele aparent ireductibile dintre ele, ține mai curînd de "gramatologie", de acel "gramme" deridean, deopotrivă structură și mișcare. Iar știința "gramelor" poate fi, la limită, și literatura.

"Literatura" lui Gellu Naum e o răspîndire și o culegere de semne, o "apă foarte pură și foarte impură", cum spune, la începutul "poveștii" despre *Tatăl meu obosit*, motto-ul din Heraclit, cel pe care îl desenase prin 1944 în chip de foarte colorată pasăre. E vorba, acolo, despre un anume simț al văzului și despre studiile "în formă de stup", despre starea fractală a lui Mandelbrot, despre "totul seamănă" și "totul curge". Despre *identic și felurit*.

În termenii aceleiași teorii a fractalilor, poezia lui Gellu Naum e făcută din module "omotetice", bazate adică pe veșnica reîntoarcere nu a identicului, ci a asemănătorului. Altfel spus, cînd se schimbă, cînd nu se schimbă, împăcîndu-i parcă pe Heraclit și Parmenide: "Acolo e ca aici, în prelungire e ca în prescurtare. Ceea ce e necesar în afară, cu ceea ce e necesar înăuntru: aceste două realități sînt la fel de existente, dar nu la fel de strălucitoare. Steaua intimă." (*Calea șarpelui*). O poezie de noapte, cu ochi de pisică, cu simțuri la pîndă, agilă, vigiță, elastică, lucidă. Ca o coardă de care tragi pînă cînd, întinsă, își face vînt spre propria-ți figură. Pentru a reface legături. Și dacă nu le poate găsi, "atunci am știut că este timpul să părăsesc coridorul și să mă întrep spre mlaștini." (*Zenobia*).

Poeziile lui Gellu Naum au o nebănuită, mototolită structură ascunsă care le susține frumusețea: "era în strălucirea lor/ atîta umbră investită." Spre ea merge, refăcînd un drum șerpuitor, ca un dans pe o plasă de protecție ce se destramă, antologia. Scrisă în felul unui joc de doi, pentru "poetul-copil" care "trece aproape nebăgat în seamă pe la porți", s-ar putea numi, după ce ai terminat-o de citit, înaintea "dosarului critic", *Gellu Naum par lui-même*. Sau, cu titlul unei poezii din *Pasageri în tranzit*, *With friendship*. E, deschisă oricît de la întîmplare, o frumoasă (și prietenească) re-cunoaștere a lui Gellu Naum, nu ca "supraviețuitor" al suprarealismului istoric, consumat, ci doar ca om care a făcut tot ce "trebuie", și tot ce a făcut s-a chemat poezie. Poezie prea tînră pentru bătrînețe...

Concurs literar

Cenacul *Andrei Mureșanu* al Casei de Cultură din Vișeu de Sus, Maramureș, organizează concursul literar *Ad visum - 2005* cu secțiunile:

1. volum de proză - 200 euro;

2. volum de poezie - 200 euro;

Se vor trimite cîte 2 exemplare din volume tipărite după mai 2004.

3. concurs de haiku - 100 euro.

Poeții vor trimite cîte 3 haiku-uri, scrise în forma clasică. Înscirerea se va face pe o fișă A4 care va cuprinde un C.V.: nume, vîrstă, studii, adresă, telefon și cele 3 haiku-uri.

Se acordă un singur premiu la fiecare secțiune!

Termenul limită de trimitere a materialelor este de 15 martie 2005 pe adresa: Marian Nicolae Tomi, str. 22 Decembrie, bl. T 17, sc. B, ap. 40/ 435700 Vișeu de Sus, jud. Maramureș.

Premiile se vor înmîna în cadrul Festivalului *Armonii de primăvară* din luna mai 2005.

prepeleac
de Constantin Ţoiu

Asfințit cu ghioc (II)

(de citit iarna)

notul îl înviorase. Se apucă să fluiera vesel un marș german de epocă, la modă. Era ceva vioi, energic: *Es ist so schoen soldat zu sein... E-așa de frumos soldat să fii...*

Dând în șoseaua prăfuită, porni cu pas repede spre Mangalia care era aproape. Sisi îi spusese dimineața înainte de a pleca spre Vama că o să pregătească prânzul la Menaru, împreună cu ea, prietena ei, bătrâna ghicitoare în Coran, care în ultima vreme începuse s-o învețe și pe ea să ghicească, deși nu în cartea sfântă a mahomedanilor. Marea apărea în dreapta, palpitând vântată în soarele intens, leneșă, gata să aștească. Intrând în ceea ce Mangalia încă era doar un sat, îl zări pe Mitică în căruciorul, cotiuga lui trasă de astă dată de un singur măgar îndreptându-se probabil spre gară, semn că în acceleratul de București, care sosea la unu treizeci, nu se anunțase că vine multă lume.

Nu apucă să-l mai salute pe Mitică fiindcă mâna la distanță pe ulița lungă cu spatele întors spre el. Nici coana Lenuța, nevastă-sa, nu era acasă, mai în vârstă decât Mitică cu douăzeci de ani. O cucoană bătrână din Costanța, văduvă, lipită de el, trăind cu el, ținându-l sub papuc, ca pe un bețiv adus pe calea cea bună, - exagerat de bună, glumea Sisi, sătulă de parabolele lui Mitică, influențat de coana Lenuța, sectantă, pocăită - se vede că era plecată în centru după ațele, sforile interminabilelor ei broderii. Sisi fiind și ea plecată la Menaru, să pregătească prânzul, casa de chirpici acoperită cu țiglă însă, unde veneau vară de vară, curtea săracă, nisipoasă, orbitoare în soarele năpraznic al lui iulie îl primă somnoroase, indiferente.

Odaia mare unde stăteau ei era luminată, soarele bătând drept în ea. Grăbită, probabil, Sisi uitase să *tragă storurile*, nenumăratele covorașe de lână, și acestea noi nouțe, lucrate tot de madam Lenuța, parcă ar fi fost fată mare și ar fi lucrat de zor la zestrea ei, gata să se mărite. Pe jos, în mijlocul odăii, văzu mirat foaia lor de cort, galbenă, întinsă, iar în centrul ei un pietroi alb, mare... De dimineață, când plecase, o știa strânsă, împăturită, pusă în dreapta ușii cum intrai. Era ca și cum Sisi, între timp, ar fi umblat cu ea; dar de ce și pentru ce?... Se aplecă, puse mâna pe ce i se părușe un pietroi și își dădu seama că era un bust de marmoră... Îl luă în brațe, cântărea pe puțin zece kile. Văzu pe el un *peplum*, cum purtau zeițele romane. Printre șanțulețele săpate în marmoră observă ceva verzui, resturi de mușchi, probabil, de licheni, poate... Întorcând marmora pe partea cealaltă, constată că pe spate era străbătută de aceleași dungii, diferite, ca și cum peste peplum ar fi purtat o tunică, altfel țesută, mai des, fără șanțulețele adânci în care se cuibărise lichenul. Era, clar, un trunchi. Un corp de zeitate. Ori al unei matroane romane. Fără cap, fără picioare... Sisi, ca pictoriță, avea obiceiul să adune astfel de resturi arheologice. Dar de unde marmora asta, și cum?... Și era limpede că o adusesse aici anume, după ce el plecase de dimineață la Vama... Când și *cine o fi?*...

Punând zeita jos, la loc, în cele din urmă, pe foaia de cort, se apucă să se schimbe pentru dejunul la care îi invitasese turcoaica singuratică, fără bărbat, fără copii, fără alt neam ori viață, decât Coranul ei străvechi, jerpelit și ce ghicea zilnic în el, bolborosind ceva pe turcește... Sisi pretindea că, tot auzind-o ghicind, apucase să priceapă câte ceva... Abia atunci zări pe măsura de lucru jurnalul ei, un caiet gros, negru, deschis ca la jumătate, scânteietor luminat de razele soarelui de amiază bătând pe geam, drept în el. Apropoiindu-se, citi:

11 aprilie, ora 19, 1925. *A doua zi de nelinește. Crezi că acesta-i cuvântul? Nu mi se pare exact. Deci, ieri, am sosit, ca de obicei, pe la 4 și am găsit casa transformată într-un atelier de tapițerie. Se muncea din greu. Frau Sorge era obosită rău, cum n-am mai văzut-o... N-am întârziat prea mult, nu era atmosfera cea mai nimerită pentru mine. M-am dus acasă la Fița și am așteptat. Telefonul ei suna ca în gară. Fița sărea să răspundă, că sigur era pentru ea, având un amorez...*

(Va urma)

litera *k* ne permite să explorăm o zonă din istoria recentă a ortografiei românești, pentru a observa succesiunea modelor și a influențelor culturale care au produs evaluări variabile în timp și i-au atribuit conotații simbolice. Literă (preluată din alfabetul grecesc) a alfabetului chirilic folosit timp de secole în cultura română veche, *k* a fost înlocuit cu *c* în trecerea la alfabetul latin, substituția reprezentând o opțiune latinistă și mai ales o manifestare a voinței de apropiere de ortografiile limbilor romane moderne (franceză, italiană etc.). *K* e totuși internațional: din alfabetul grecesc a trecut (cu folosire limitată) în cel latinesc, fiind apoi utilizat diferit în variantele de alfabet ale limbilor moderne din diverse familii: mai mult în limbile germanice, mai puțin în cele romane. Azi îl întâlnim în forme internaționale care transcriu cuvinte de diverse origini: *koa-la, kamikaze, kibbutz* etc. În cultura română, *k* (lăsând urme în numele din perioada de tranziție: *Kogălniceanu*) a fost mai întâi un semn al legăturii cu scrierea veche, de dinainte de modernizarea și occidentalizarea romanică. A devenit cu timpul un semn al influențelor străine neasimilate. În *Dicționarul limbii române moderne* (DLRM 1958) sînt cuprinse doar 21 de cuvinte care încep cu litera *k*; dintre acestea, aproape jumătate conțin elementul *kilo-*; în *Dicționarul explicativ* (DEX 1996) numărul cuvintelor cu inițiala *k* a crescut la 80.

E interesant că influența rusă oficială din anii '50 nu a forțat în acest punct ortografia, preferînd să prezinte împrumuturile recente din rusă ca perfect asimilate de română: dicționarele noastre includ formele *colhoz*, cooperativă agricolă și *culac*, „chiabur”, în timp ce în franceză grafia acestor rusisme este *kolkhoze* și *koulak* (Petit Robert 1990), iar în italiană *kolchoz* și *kulak* (Zingarelli 1995). Decizia politicii lingvistice a făcut deci ca termenii rusești care conțineau litera *k* să nu fie marcați grafic în transcrierea lor cu alfabet latin. Doar tîrziu și în bună parte prin intermediul limbilor occidentale *k* ajunge să conoteze alteritatea (de obicei refuzată sau ironizată) în ipostaza rusească: *nomenklatura, perestroika*. Imediat după 1990 am remarcat chiar o tendință, manifestată

pentru puțin timp, de extindere voită și aluzivă a scrierii cu *k* pentru a polemiza cu orientări pro-rusești sau pro-comuniste: *proletkultură, florikultori*. În presa extremist-naționalistă, *ka* apărut de multe ori inserat în numele de persoană pentru a insinua originea maghiară sau evreiască, în orice caz „non-românitatea” (*Niszto-reszku, Doyna Kornea*).

De mai multă vreme, *k* e asociat mai ales cu limbile germanice: cu germana (*Kitsch*) și mai ales cu engleza. Încă

lizează ca modalități de plată *kardul*” (EZ 2467, 2000, 5); „Vînd pui *koker* auriu” (EZ 3935, 2004, 12).

O altă utilizare – ludică și de codificare – a literei se poate identifica în mesaje de pe forumuri, chat-uri, sms-uri. În aceste forme de comunicare se manifestă efecte ale condițiilor de transmitere (nevoia de abreviere, rapiditatea), dar și trăsături mai generale ale limbajelor tinerilor: intenția de originalitate, favorizarea conotațiilor moderne și inter-

păcatele limbii
de Rodica Zafiu

Domnul K

dinainte de 1989, marca „anglo-americană” era conservată în împrumuturi (*rock, folk, marketing, week-end, OK*) și inclusă în nume – *Mi(c)ki, Ni(c)ki* etc. În mai multe cazuri, încercările de adaptare grafică (în DOOM: *parching, cocher, scheting*) n-au prins, preferîndu-se scrierea cu *k* (*parking, cocker, skating*). În momentul de față, fenomenul a luat proporții considerabile și are și unele manifestări cu totul noi. În primul rînd, s-au înmulțit foarte mult împrumuturile, anglicismele neadaptate grafic și care nici nu par să se adapteze prea cînd, atîta vreme cît tendința culturală – întemeiată pe prestigiul cultural al englezei – este de a respecta forma (scriere și pronunția) de origine: *look, market, killer, broker, desktop* etc. Uneori se revine la ortografia de origine chiar în cazuri în care grafia era de mult adaptată: „*speaker-ul* Camerei Reprezentanților din Congresul american” (RL 2083, 1997, 4).

Apar însă și grafii „hipercorecte”, cu un exces de *k* provocat de ignoranță: „Toți furnizorii de servicii pe Internet uti-

naționale, încifrarea mesajului, marcarea apartenenței la o comunitate de „inițiați”. Se manifestă astfel o tendință (existentă și în alte limbi romane) de a scrie cuvinte vechi românești cu *k*-sporadic (*korekt, kefuri, kontsinuturi*) sau consecvent: „Apoi am kondus-o akasă. Ne-am pupat *k* proshii vreo juma de oră în mashină, de kredeam ko sa plătesk dreaq iar vreo amen-dă” (lumivirtuale.ro); „*kred ka yau spart cracker-ii compulshi nu shtiye kum sal repare*” (forum.apropo.ro); „am terminat joku” (warzone.ro). Semnul distinctiv *k* apare și în porecle, pseudonime, „nume de scenă” (*Kreeru', Teakă, Nea Kalu'* etc.).

Și mai recentă e folosirea rebusistică a literei *k*, cu valoarea dată de numele ei – *ca* sau (ținînd seama de renunțarea la diacritice) *că*. *K* face parte dintr-un cod de abrevieri extins de la mesajele telefonice, obligatoriu scurte, la textele mai puțin dependente de spațiu: *k* = „că” (*cred k, shtiu k*), *ink* = „încă” (*ink mai merge*), *nik* = (fam.) „nica”, „nimica”, *dak* = „dacă”, *mik* = „mică”, *adik* = „adică” etc. ■

Critica edițiilor

A. I. Odobescu (IV)

Îndată după trecerea Dincolo a lui Tudor Vianu și după apariția volumului întâi al ediției, „redacția” editurii a dat primul semnal de începere a carnavalului saltimbancilor impositori cu costume și măști de filologi, cărora, în furiile dansului, li se va mai zări, pe ici pe colo, câte o goliciune de minte, carnaval pus la cale mai de mult și prevestit mai întâi prin refuzul mut al editurii de a da la cules proiectul ediției și de a-l include în volum la locul hotărât de Tudor Vianu și de mine. Al doilea semnal a fost dat prin eliminarea numelui meu de la finele *Notei asupra ediției* (cf. A. I. Odobescu, *Opere*, 1, ed. acad. cit., pp. 10-23). Această eliminare efectuată fără să fi fost cel puțin anunțat telefonic, mă expropria, în cel mai autentic stil bolșevic, de toate drepturile de autor convenite, morale și materiale. Aceste drepturi mi se cuveneau atât pentru textul propriu-zis al „notei”, cât și, mai cu seamă, pentru stabilirea normelor de transcriere filologică a *tuturor textelor și variantelor* din ediție. Această expropriere bolșevică și, aș spune, aducându-mi aminte de o redactrice, cu evidentă dușmănie, nemotivată decât, poate, de „ura de clasă” pe care mi-o nutrea, a deschis dreptul (ca să zic așa) la furturi și furțișaguri ale rezultatelor travaliului meu filologic de câțiva buni ani pe toate textele lui Odobescu, la furturi și furțișaguri din priceperile

mele profesionale, toate devenind, pe cale bolșevică, ale Nimănui. Fiind ale Nimănui sau ale Oricui, acele drepturi materiale și morale puteau să fie însușite, folosite și modificate de Oricine după Orice bun plac al Oricărui intrus nepriceput sau al Oricărui potlogar pseudo-intelectual ori pseudo-filolog, mai pe scurt, al Oricărui „tovarăș bun, de-al nostru”, impostor. După cum s-a și întâmplat. Am avut de-a face cu o situație de furt intelectual (îl numesc, totuși, așa, dar, mărturisesc, am scris ultimul cuvânt cu oarecare sfială, probabil pentru că a fost și a rămas implicat Al. Dima și mai sînt implicați și alți pseudo-textologi care-i umblau prin preajmă), furtul ordinar, similar cu cel relatat într-un număr anterior al *României literare* (31 din 11-17 august 2004). Atunci fapta fusese comisă de fiica închipuită a lui Tudor Arghezi. Acum era vorba de un filolog închipuit, care „îngrijise” belferește, adică submediocr, o așa-zisă ediție a celor două „scene istorice din cronicile românești”. Voi prezenta această pseudo-ediție într-alt articol, despre edițiile postume, „școlare” și de „popularizare”, din opera lui A. I. Odobescu.

Luându-i de îndată locul lui Tudor Vianu, de coordonator al ediției academice de opere odobesciene, Al. Dima alunecase, fudul și inconstient în situația tragi-ridiculă pe care o intuisese profesorul atunci când îmi vorbise cu dispreț și umor

de conținutul scrisorilor primite de la Al. Dima. Ba chiar respectivul depășise previziunile lui Tudor Vianu, întrucât m-a eliminat și pe mine din „colectiv”, fără cel puțin a se simți obligat moral să-mi comunice telefonic ori printr-o scrisoare eliminarea și să-mi motiveze într-un oarecare fel hotărârea. Atitudine grosolană pe care și-a însușit-o și redactricea, și editura, socotindu-mă, probabil, sclavul profesorului mort și deci considerând, după o străveche tradiție orientală, că trebuie să fiu aruncat de viu în același mormânt cu Tudor Vianu, fără a mai fi anunțat. După tradiția civilizației occidentale, de care mințile lor bolșevizate erau și au rămas străine, atât Al. Dima, cât și redactricea și editura aveau obligația morală de a-mi cere permisiunea, după eliminarea mea din „colectiv”, să folosească, pentru continuarea ediției, normele de transcriere a textelor și a variantelor odobesciene, norme stabilite de mine, precum și să utilizeze modelul de schemă de prezentare a fiecărui text în parte. Obligația morală? Care obligație morală din partea unor hoți „principiali”, care își motivau hoțiile cu principiul luptei de clasă? Și-apoi intelectul este ceva care nu este, de vreme ce nu se vede și nu se poate pipăi și deci ceva ce nu se poate fura. Ceva cam ca Dumnezeu, pe care nimeni nu-l poate fura. Și-apoi, de ce ar fi cerut dreptul de a folosi normele de transcriere stabilite de mine de vreme ce nu se pricepeau să le folosească, după cum voi arăta mai departe.

Se spune, după o veche zicală grecească preluată și transmisă tuturor de latini, „de mortuis nil nisi bene” - „despre morți, nimic altceva decât de bine”. Despre toți morții? Nu pot să cred! Cred că numai despre morții noștri dragi, cei ce au rămas și vor rămâne în iubirea sufletelor noastre. Deci mărturisesc fără nici o reticență că nu am sentimentul nici unei obligativități

de a-l vorbi de bine pe Al. Dima pentru cum a lucrat în meseria mea și pentru cum s-a purtat cu mine. Și nici pe acolita sa, Marta Anineanu, foarte bună lucrătoare la Cabinetul de manuscrise-carte rară al Bibliotecii Academiei Române. Dar, Dumnezeu s-o ierte pentru că s-a lăsat ademenită de incompetentul în textologie Al. Dima și s-a amestecat și ea în această grea meserie, ce nu se poate face, mai ales când este vorba de limba literară română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, numai cu cunoștințele dobândite, îndeosebi despre documentaristică, în excelentul altminteri Cabinet de manuscrise-carte rară al Bibliotecii Academiei Române. Să mai adaug că Marta Anineanu nu m-a întrebat niciodată dacă-i permit să folosească *Nota asupra ediției*, pe care însă a folosit-o, uneori cam pe nepricepute, după cum de asemenea voi arăta mai departe.

Dar toate acestea sînt zigzaguri prin istoria ediției, mici răfuiești de cuvinte și observații generale, neinteresante, atunci când trebuie stabilită prin aprecieri critice riguroase, întemeiate pe exemple precise, exacte - care-i dau paginii, e adevărat, o anumită monotonie, dar aceasta este tonalitatea specifică a criticii de text -, valoarea textologică a unei ediții. În numărul de săptămîna viitoare, voi da exemplele necesare pentru a demonstra critic că începînd cu volumul al doilea și cu promovarea lui Al. Dima în funcția de șef de colectiv, a început anularea ediției academice de opere complete ale lui A. I. Odobescu.

G. PIENESCU

(va urma)

A. I. Odobescu, *Opere* (13 vol.), București, Ed. Academiei Române, 1965-1996.

cărți primite

● Jerome K. Jerome, *Trei într-o barcă fără a mai socoti și câinele*, traducere din limba engleză de Const. Popescu, Editura Vremea XXI, București, 2004, 238 p.

● Mariana Filimon, *Semnul tăcerii*, versuri, editura Cartea Românească, București, 2004, 88 p., 30.000 lei.

● Gheorghe Nicolăescu, *Când vine amurgul*, roman, prefată de Paul Dogaru, Editura Scribul, 2004, 180 p.

● Marieta Rădoi Mihăiță, *Poeme în direct*, prefată de Dumitru Radu Popescu, Editura Orion, București, 2004, 78 p.

● Octavian Onea, *Titus*, piesă în trei acte, cu un „Timbru” de Ion Stratan, Editura Printeuuro, Ploiești, 2004, 160 p.

● Aurel M. Buricea, *Între număr și cuvânt*, poezii, Editura Danubiu, Brăila, 2004, 134 p.

SCRISORI CĂTRE TUDOR VIANU

(1961-1991)

EDITAT ÎNTOARCE DE MARTA ANINEANU ȘI VLAD ALEXANDRESCU
PUBLIEC DE VIANU ALEXANDRESCU

EDITURA MINERVA
București, 1992

de Maria Alexandrescu-Vianu și Vlad Alexandrescu, București, Editura Minerva, 1992, 1994 și 1997. Menționez că în structura celor trei tomuri se găsesc și 55 de epistole trimise de Alexandru Dima profesorului său, Tudor Vianu, despre care a scris, *întotdeauna*, cu obiectivitate și profundă venerație.

Mai recomand, de asemenea, domnului G. Pienescu consultarea, cu folos, a lucrării lui C. Cojan, D. Copilu, C. Pompilian, Z. Sterescu, Ion Stoica, M. Vatan și Henry Zalis - *Tudor Vianu. Biobibliografie. Cuvânt înainte de Mircea Tomescu*, București, /Multigrafiat/, 1967, p. 228-314, pozițiile 1787-2273, unde sunt consemnate și adnotate 486 de scrisori ce au fost expediate lui Tudor Vianu.

În replică

Notă de istorie literară

Recent, dl. G. Pienescu publică în numărul 50 al *României literare* (21-27 decembrie 2004, p. 12, col. 1-5) câteva fragmente memorialistice privitoare la *Integrala* operei lui A. I. Odobescu.

Referirile și trimiterile la personalitatea lui Tudor Vianu, se cuvine să spun, încă de la început, mi se par excesiv de subiective și greu, foarte greu controlabile în ceea ce privește relațiile de colaborare dintre discretul și distinsul profesor de estetică și umilul său învățăcel care nu se afirmase, prin absolut nimic, până în acel moment, în cercetarea literară sau în restituirile *ideale* a unor opere care să suscite probleme de transcriere, interpretare, adnotare, comentariu lingvistic sau analiză filologică. Reproducerea mărturiilor lui Tudor Vianu privitoare la Alexandru Dima (n. 1905-m. 1979), unul dintre cei mai buni, mai serioși și mai temeinici discipoli ai marelui dascăl, nu mi se par verosimile, cu toate că sunt marcate de ghilimele.

În ce privește destinul misivelor primite de Tudor Vianu, despre care același grijuliu publicist se întreabă cu o perversă inocență și, totodată, ignoranță, greu acceptabilă: Oare ce se va fi ales de toate acele scrisori primite de profesor și ordonate de dînsul, cu grijă, și ce se va fi ales de cărțile lui? Îi comunic cu maximă exactitate, că toate, absolut toate misivele, 2550, primite de profesor se găsesc la Biblioteca Academiei Române, corect înregistrate și riguros descrise, dintre care 887 au fost publicate în cartea *Scrisori către Tudor Vianu*, volumul 1 (1916-1935), volumul 2 (1936-1949) și volumul 3 (1950-1964) ediție îngrijită și adnotată

Nicolae SCURTU

Despre revista „Meșterul Manole”, apărută la București în intervalul ianuarie 1939-aprilie 1942 în doar treisprezece numere fizice (lunare sau combinate), nu s-a putut vorbi sau scrie până în 1990, nu atât datorită programului ei, străin de orice extremism, cât datorită faptului că liderul grupării, Vintilă Horia, alesese calea exilului (rămăsese în 1945 în Italia, emigrase în 1948 în Argentina și se stabilise din 1953 la Madrid). Așa se face că sintezele de istorie literară dinainte de 1990 nu o pomenesc, nici Ov. S. Crohmălniceanu, nici Al. Piru, nici alți cercetători. E ignorată până și de *Dicționarul cronologic al literaturii române*, apărut în 1979 sub coordonarea lui I. C. Chițimia și Al. Dima, care înregistrează aspecte și evenimente mult mai mărunte. (Apropo: iată o lucrare de sinteză a literaturii române în date, foarte necesară și astăzi, care ar trebui revizuită substanțial, completată, actualizată și reeditată.) După 1990, Vintilă Horia, care a murit în Spania în aprilie 1992 fără să mai apuce să viziteze România postdecembristă, ar fi dorit reluarea revistei și a programului ei, dar a fost imposibil. Gestul nu ar fi devenit, probabil, mai mult decât o formă de omagiere a unui trecut cultural ce merita, fără îndoială, să fie mai bine cunoscut după o lungă interdicție.

Cele mai importante reconsiderări postdecembriste ale grupării din jurul revistei „Meșterul Manole” se datorează întâi unui amplu grupaj evocator și evaluator din revista ieșeană „Dacia literară”, în numărul 3 din 1995, și apoi lui Nae Antonescu, care reconstituie generos profilul și ambianța revistei în volumul *Reviste literare interbelice* (Ed. Dacia, 2001, p. 230-260). Unul din cei doi supraviețuitori, în acest moment, dintre componenții grupării, ieșeanul Al. Husar (celălalt fiind prozatorul și memorialistul Pericle Martinescu), a inițiat în 2004 realizarea unei antologii literare, care selectează semnificativ din poezia, proza, critica, publicistica și traduceri apărute în revista „Meșterul Manole”, adăugând în anexe secvențe documentare (corespondență, evocări, dialoguri retrospective, articole de istorie literară), o transcriere a sumarelor celor treisprezece numere, un foarte util indice bibliografic (înlocuind profesionist de Aurelia Stoica) și un mic album fotografic. E o modalitate dintre cele mai edificatoare de a reveni, în cunoștință de cauză, cu o bună parte din textele doveditoare pe masă, asupra unui episod im-

portant din viața noastră culturală, episod prea multă vreme complet ignorat.

Revista „Meșterul Manole” apare într-un moment neprielnic literaturii: anii 1939-1942, înaintea angajării României în război, ani de declin și prefigurare a marasmului din ce în ce mai amenințător. Efervescența culturală a deceniului patru rămăsese în urmă, iar vitalitatea acelui interval (1930-1938) nu mai putea fi egalată. Dar generațiile doritoare de afirmare nu pot aștepta. Inițiatorul și sufletul noii grupări este Vintilă Horia. La numărul 1, din ianuarie 1939, „Meșterul Manole” se recomandă ca o revistă lunară

portant din viața noastră culturală, episod prea multă vreme complet ignorat. Lista grupului elimină multe din numele notate în primul număr, dar și adaugă altele: prozatorul V. Beneș (o achiziție importantă), poetul Emil Botta (cooptat în grup, însă fără să fi avut posibilitatea să publice în revistă), prozatorul Laurențiu Fulga (publicat în revistă și debutat cu volumul de nuvele *Straniu paradis* în 1942, chiar în anul în care revista își încetează apariția), Ion Frunzetti (cunoscut acum doar ca poet), filosoful în devenire Constantin Micu, rămas o simplă promisiune, așa-zisul eseist Axente Sever Popovici. Toți noii veniți sunt prezentați pe

nu din primul număr, ci mai târziu, în 1941, de la exemplul cultural al revistei „Gândirea”, considerată „expresia cea mai înaltă a genului autohton” (p. 227). Integrarea lucidă și constructivă într-o tradiție națională aflată „în ascensiune continuă” înseamnă a regăsi „bucuria de a fi român” (p. 162). Judecând „Meșterul Manole în perspectivă” (așa se intitulează articolul programatic din 1941), Vintilă Horia propune ieșirea din etnicismul gândirist, printr-un proiect de europenizare disperată: „Prin generația Meșterului Manole, scriitorul român are dreptul de a păși în universalitate, bogat de o cultură românească esențială

Există, cum e și firesc, aspecte specifice fiecărui domeniu. Ion Țugariu remarcă „marea sărăcie de fond în care se complac aproape toți poeții noștri tineri”, ascunși după o „întregă tufărie de figuri stilistice, absolut inutile” (p. 220). El condamnă „poezia de atmosferă”, proliferarea cuvântului „vis” ca un clișeu și își arată preferința pentru „o poezie de atitudine, cu un conținut relativ evident” (poate că, în acest sens, numai poezia lui Mihai Beniuc corespunde idealului). Ion Țugariu vrea o înnoire de fond, destul de neclar formulată ca opțiune. Refuză orice experimentalism de tip avangardist, dar și inerția simbolismului minor, contestând „decadentismul imagist și formalismul sec” (p. 223). Însă cei mai mulți dintre poeții publicați în revistă (Virgil Cărianopol, Ștefan Baciu, Ovid Căldoni, Aurel Marin și ceilalți antologați de Al. Husar) rămân în perimetrul unei poezii de atmosferă, o poezie sentimentală, nostalgică, elegiacă. În proză, Vintilă Horia propune „o nouă înțelegere a fantasticului” (așa se intitulează un articol din 1939): concentrarea într-un simbol, evadarea din realitate – tendințe ce pot fi sintetizate în noțiunea de „fantastism” (p. 176-177). Revista se susține în acest program prin Mircea Streinuș și V. Beneș, dar îi invocă drept exemplu și pe Victor Papilian și Pavel Dan. Altă dată, Vintilă Horia numește destul de impropriu și confuz această poetică antirealistă ca „estetică a non-existenței” (p. 217), prin care trebuie să înțelegem „victoria fantasticului” și revelația blagiană a misterului (p. 217) sau construcția narativă „dincolo de orice experiență realistă” (p. 215), o literatură „fantastic-subiectivă” capabilă să realizeze conjuncția dintre Prometeu și Narcis (p. 218). În critică, tinerii scriitori vor o totală independență de opinie, desprinderea de conjuncturile politice și se revendică de la asprul și necruțătorul criticism maioreșcian. Numai că, la cronica literară a revistei, Ion Țugariu și Miron Suru nu s-au putut constitui ca autorități.

Antologia literară realizată de Al. Husar re-descoperă o secvență multă vreme ocultată în istoria noastră literară, dezvăluind rolul catalizator al tânărului Vintilă Horia. Dacă ar fi avut răgazul să continue, revista „Meșterul Manole” ar fi putut construi și impune (cel puțin în proză) o direcție viabilă și fertilă în literatura română.

Ion SIMUȚ

Istorie literară

Depășirea respectuoasă a gândirismului

de literatură, avându-i ca redactori pe Ovid Căldoni, Vintilă Horia și Miron Suru. Grupul revistei, destul de numeros, este și el anunțat de pe prima pagină: Ștefan Baciu, Mihai Beniuc, Ovid Căldoni, M. Camilucci, Virgil Cărianopol, Mihail Chirnoagă, Paul Constantinescu, Vintilă Horia, Ion Aurel Manolescu, Aurel Marin, Pericle Martinescu, I. Mirea, Horia Nițulescu, Grigore Popa, Rudd. Rybiczka, Teodor Scarlat, Ștefan Stănescu, Mircea Streinuș, Miron Suru, Ion Țugariu, Octav Șuluțiu. Sunt foarte multe nume care au rămas fără glorie, în zona literaturii minore. Ideologic, ne poate surprinde să întâlnim pe aceeași listă un poet de extremă stângă, cum este și va rămâne Mihai Beniuc, cu un scriitor simpatizant al legionarilor, cum e Mircea Streinuș. E de observat că, alături de mulți poeți modești, gruparea se diversifică în sensul preocupării pentru muzică (prin compozitorul Paul Constantinescu), pentru artă (prin Ioan I. Mirea, care scrie despre Ștefan Luchian), pentru teoria estetică (prin italianul Marcello Camilucci), pentru filosofie (prin Constantin Micu, preocupat de caracterul specific al spiritualității românești, și prin Grigore Popa, militând pentru o filosofie românească după modelul celei a lui Lucian Blaga, o filosofie a mitului și a metafizicului, ca puteri revelatoare, capabilă să depășească faza profesorală) și, foarte vag, pentru politologie (prin Coriolan Gheție, scriind despre „problematika mulțimii”).

La ultimul număr, apărut cu mențiunea ianuarie-aprilie 1942, revista îi are ca directori pe Ovid

Meșterul Manole, antologie literară și studiu introductiv de Al. Husar, ediție îngrijită de Gheorghe Derevencu, Editura Fundației Culturale „Memoria”, 2004, 330 p.

scurt, printr-un elogiu colegial, în notele revistei. Al. Husar reconstituie toată această dinamică a grupului, printr-o selecție generoasă de texte din toate sectoarele revistei, inclusiv din zonele publicistice: declarații programatice (*Orizonturi*), cronici literare (*Viața cărților*), de unde reține numai observațiile generale despre poezia tânără sau de bilanț anual, lăsând deoparte, din păcate, cronicile literare propriu-zise) sau note referitoare la viața literară (*Cuvintele vremii*).

Revista a apărut într-un interval prea mic și prea nefast pentru ca grupul să apuce să se exprime plenar și convingător, dar unele clarificări teoretice dau o idee despre posibila direcție estetică. Principalul teoretician și animator, Vintilă Horia, se revendică, însă

și liber de a crea orice pe temelia acestei culturi. Până acum scrisul nostru a clădit alături de cultura europeană. Azi are dreptul de a crea în ea, deoarece posedă în urmă un ciclu împlinit, o tradiție și un sens ascensiv” (p. 227). Anterior, în 1939, același Vintilă Horia a firma că tinerele condeie vor să clădească „imaginea unei Europe renăscute și reînfrățite sub faldurile unui nou umanism, între hotarele căruia spiritualitatea românească să-și poată spune cuvântul ei răspicat și hotărât” (p. 229). Liderul grupării se delimitează categoric de eseistii de la „Criterion”, care, observă el polemic, „încearcă să înrădăcineze la noi manierele unui occidentalism în decadență”, pe când „noi – afirmă Vintilă Horia – tindem să realizăm fenomenul invers: inocularea Europei cu ser românească” (p. 230). Scriitorii din gruparea de la revista „Meșterul Manole” erau animați de o mare dorință de afirmare europeană, recunoscând tradițiile românești și încercând să le depășească. Din nefericire, puțini dintre ei aveau mijloacele de expresie necesare pentru a îndeplini un asemenea proiect. Dar pentru un grup de scriitori în jurul vârstei de 25 de ani conta enorm declanșarea unui elan constructiv și a unui entuziasm creator. Solidaritatea de generație tânără orientată ferm spre Europa își construia inspirat premisele marii creații. Pentru a găsi o direcție proprie, Vintilă Horia nu avea prea mare spațiu de întors între „Gândirea” și „Criterion”, dar a încercat, cu fervoarea specifică vârstei, să-și găsească o poziție culturală definitorie.

Au știu câte volume din marele jurnal al lui Miron Radu Paraschivescu vor fi apărut în românește, și la ce edituri (îmi ajung experiențele cu atâtea alte lucrări zadarnic căutate); fie-mi deci permis să mă limitez la *Journal d'un hérétique*, realizat de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Unul din ei va fi tradus ansamblul în limba franceză, semnând vag Claude Jaillet – Claude e unul din puținele prenume franceze „bi-sexuate”, însemnând Claudiu sau Claudia.... În prefață, Virgil Ierunca semnaleză că MRP îi încredințase manuscrisul, cerându-i să facă tot ce-i era în puteri pentru a-l edita în Franța – el își asuma toate eventualele riscuri politice posibile la apariție, în România; la ultima călătorie a autorului la Paris, în 1970, soarta jurnalului îl preocupa încă, înainte ca boala, pentru care venise în consultație, să-l secere la abia cincizeci de ani împliniți...

Opera merita să fie cunoscută, dar Franța acelor ani (și a multor alți ani), surpată sub neverosimila ei producție editorială, nu a apucat s-o ia în considerație; Editura Olivier Orban se va fi supus legilor pieței, trimițându-l pe ereticul român în librăriile de ocazie și, vai, *au pilon*... E soarta a vreo 90 la sută din nespuri de multe apariții editoriale din Franța și din alte țări. Eu recitesc, pentru a treia oară prin ani, acest *Journal d'un hérétique*, ca și cum ar fi apărut acum o lună...

MRP are 28-29 de ani, în 1940, în momentul când „se refugiază” în jurnalul intim. O curioasă teorie îl seduce, aceea că romanul (spre care aspiră) este scris, mai cu înlesnire, de autori „înalți de statură și groși”; îi dă în exemplu pe Stendhal, Flaubert, Roger Martin du Gard, M. Sadoveanu, C. Stere, Rebreanu. Este exact opusul persoanei sale: „am fost conceput la o scară redusă. Am capul mic, sunt mic de statură, chiar și inspirația mi-e mică. Numai inima mi-a fost mereu mare și generoasă, oferindu-se celorlalți într-un mod absurd”. Prin august 1940, se simte respins de comuniști; de când „tovarășii” s-au debarasat de el „ca de un câine, și inima mea s-a făcut mai mică”.

Așa că se va mulțumi cu jurnalul, nădăjduind ca, vreodată, acesta să fie citit, căci nu-l scrie doar pentru sine însuși. Are chiar certitudinea că: „jurnalul meu este o carte ca oricare alta, a cărei publicare o doresc și o pregătesc. (...) Aceste însemnări aparțin deja viitorului, nu doar clipele când s-au născut.” Se întreabă, totuși: „Doamne, de ce nu mă pot mulțumi cu o existență mijlocie, fără să aspir la „eternitatea” textului tipărit?”

Personajul Miron Radu Paraschivescu din acea vreme trebuie imaginat ca un altor între un intelectual complex și un mic-și-agitat pachet de nervi – dar cât de atașant în încăpățănata sa candoare, cum avea să-l descrie Matei Călinescu, douăzeci de ani mai târziu! El se întreabă dacă adevărul sa notorie la comunism nu va fi fost dictată de un soi de sete de sacrificiu semănând cu... narcisismul. Confidențialul PC român se aruncase singur, în ilegalitate cerând, în 1924, la injonctiunea Internaționalei comuniste, un statut federal pentru România abia reunită; MR Paraschivescu însuși visează la un asemenea stat federal, cu precizarea: „evident, ar fi de preferat ca acest Stat să fie socialist!” (dar narcisismul politic va mai spune, de-a lungul Jurnalului, o liotă de alte extravaganțe și nebunii...).

Pe 16 decembrie 1941, e demnă de interes o înfruntare cu „tovarășul” George Macovescu: „o discuție în timpul căreia el a apărut punctul de vedere al Partidului. Era vorba de un articol al meu, în care îl criticasem violent pe ultimul venit dintre poezii lozincarzi”... O altă amintire concretă e notată în aprilie 1943. E vorba de o directivă dată cu un deceniu în urmă de conducerea PCR: de 1 Mai 1933, celula de ziariști și scriitori comuniști trebuia să apară în Piața 8 iunie, cu steagul roșu în frunte. Bineînțeles, toți cei prezenți la ședință au semnalat inutilitatea unei asemenea manifestații, riscul zadarnic, lipsa de discernământ a Partidului care-și lua riscul de a-i pierde pe puținii simpatizanți de care mai dispunea, și care ar fi fost mai la locul lor prin redacții decât în defilări de stradă.

Prudența i-a ocrotit pe aproape toți, cu excepția lui Perahim și a Paraschivescului, care au defilat în marea piață „cu o treanță vopsită în roșu”...

Nimic de mirare când, în iulie 1945, MRP constată, oricât n-ar vrea s-o admită: „discordanța (sau divorțul, sau îndepărtarea sau doar tensiunea) între principiul democrației comuniste și aplicarea lui. (...) Poporul așteaptă cu totul altceva de la guvernul Frontului național democratic instalat la 6 martie. Odată cu decepțiile, s-au întrezărit și semnele precursorilor ale unui divorț fără precedent la noi, între aspirațiile majorității populației și hotărârile guvernului.”

O scenă perfect redată de scriitor (care, în general, e un admirabil stilist, pateticul său realizându-se printr-o scriitură netă) este dialogul din 21 septembrie cu Ilya Ehrenburg, mare oaspete sovietic al Bucureștiului din toamna lui 1945. Discuția are loc pe un fond de

obosit cu întrebările sale: „Îmi place uneori să vorbesc despre poezie cu tinere fete ca dumneavoastră”. Cinicul și dezabuzatul Ilya Grigorievici nu putea să sublinieze mai clar bunacredința naivă a celui alt...

„Dumirir” asupra prăpastiei dintre iluziile sale din tinerețe și realitatea comunismului la putere, Miron Radu Paraschivescu și-a fixat o linie de conduită, în decembrie 1952 – pe care, într-o măsură importantă, o va și urma, până la sfârșitul existenței sale: „să colaborez cu regimul numai pentru a-mi asigura un minimum vital, și să așez în rest o independență politică absolută în scrisul meu. Fără să mă preocup nici o clipă dacă ceea ce scriu pentru sertar va lua cândva drumul tipografiei.”

Ce păcat că, între timp, el îi servise direct pe noi stăpâni cu înrîstătoare produse gazetărești (printre care cel puțin două veritabile agresivități, în 1947-

Jurnalul lui M. R. Paraschivescu

Prin 1977, cred, am descoperit printre cărțile unui bouqulniste (nu pe malul Senel, ci pe la Michelange-Auteuil) cartea *Journal d'un hérétique*, apărută cu un an mai înainte la Editura Olivier Orban. Librarul plasase, firește, lucrarea acolo unde l se părușe că ar fi la locul ei, într-o cutie de opere... religioase (un eretic, nu-l așa...). Mi-am amintit de o contrarietate bucureșteană similară, la librăria „Scala”, prin 1968, când am găsit abia apărutul roman al lui Nicolae Breban *Animale bolnave pe o porțiune de raft consacrată... zootehniei!*

oboseală, ilustrul Ilya (de o impecabilă curtuozie occidentală) fusese mult solicitat; chiar primindu-l în camera sa de hotel, el îl roagă pe vizitator să aștepte transcrierea unui poem promis altui gazetar bucureștean. Ehrenburg și Paraschivescu au vorbit „poezie, traduceri și diverse lucruri mai puțin precise”. Cel mai vârstnic a găsit potrivit să-i povestească celui alt o veche fabulă rusească. E vorba de o vacă păscând la poala unui munte magnific, pe malul unui fluviu majestuos. Ierbivora scrutează din când în când muntele, care o plictisește, nu mai puțin decât apa. O fată e scandalizată de aerul obtuz al vacii. Concluzia: „dacă vreți să scrieți poeme pentru a seduce fetele, s-ar putea să aveți succes. Dar vaca va fi mult mai exigentă...” Fabula narată de cultivatul și subtilul Ilya Grigorievici este, de data asta, de un humor tropăitor și demonstrativ, de kolhoz veselindu-se sub veghea Puterii... Cu nu mai puțină finețe, MRP constată că Ehrenburg „poza un pic, dar că amărăciunea lui nu era prefăcută.”

De mulți ani fascinat de genialul urmaș caucazian al lui Lenin, acum la zenitul său (ideologic, dar și de generalism victorios, figură centrală în al doilea război mondial, cu o Armată Roșie dominând două continente), Miron Radu Paraschivescu comentează cu luciditate situația reală a celebrului său interlocutor din acea zi: „Cred că Stalin nu-l iubește pe Ehrenburg, ci se mulțumește să-l utilizeze pe servitorul de încredere pe care și l-a găsit în el, abil în împlinirea misiunii date, și necesar”. Nu un Ehrenburg reprezenta tipul de veritabil scriitor al timpurilor noi, ci Șolohov și Simonov. Citat de MRP înaintea acestora, Gorki nu-mi pare a fi un bun exemplu; el venea dintr-un mare trecut literar, oricât va fi „servit” ulterior idealul comunist (începând cu *Mama*, apărut în 1905, primul roman realist-socialist *avant la lettre*). Interesantă este replica finală a scriitorului sovietic, când poetul-gazetar se scuză de a-l fi

1948, apărute în *Scânteia*, contra încolțitului Tudor Arghezi – nu-l scuză nici măcar faptul că, personal, el îl detesta pe acesta încă din tinerețe... El servise regimul chiar și în creația sa poetică, cu o tentativă de epopee proletcultistă *Cântarea României* (1951). Mai târziu, prin 1953, situația sa de „eretic” abia tolerat de regimul comunist e limpede pusă în lumină de „toboșarul timpurilor noi”, Mihai Beniuc, care nu se jenează să-i spună: „Tu ești printre cei care au ratat trenul, ca și Vineau...” Pentru tinerii cititori de azi, e bine să „traducem” formula beniuciană: Ion Vineau și Miron Radu Paraschivescu au fost cu adevărat oameni de stânga, antifasciști, în anii treizeci – dar nu s-au lăcomit să-și ia tainul (au ratat trenul!) atunci când comunismul a pus mâna pe putere și când – cum spunea Ștefan Roll despre comuniștii din ilegalitate: „puțini am fost, mulți am rămas!” – se făceau marile cariere ale noului regim.

Un consistent Premiu de Stat îi este atribuit lui Miron Radu Paraschivescu în toamna lui 1954, care îl „ambarasează”, însă nu excesiv: „Dar jena se transformă în rutină pe măsură ce răspund la felicitările telefonice”. Și tocmai una din aceste „firitisiri-pe-fir” (ca să ne jucăm puțin cu o vocabulă neogreacă, folosită pe la începutul secolului XIX în Principatele române), îl derutează: mai tânărul Marin Preda îi amintește că primise și el acest premiu cu un an înainte; el (adică autorul mănoasei și falsei nuvele *Desfășurarea*, 1952) crezuse că era vorba de o distincție unică. Dar acum, ce valoare mai putea avea, de vreme ce Premiul e decernat unuia ca MRP?... Obrăznicia era doar o glumă stângace, și încă una „tradusă” de susceptibilul poet: „Nu era spus explicit, dar limpede sugerat.”

Las acum de-o parte obsedantul vector ideologic din viața lui Miron Radu Paraschivescu – cu iluziile și

dezamăgirile sale comuniste. Revenind la *Journal d'un hérétique*, mă conving că, oricât de prezentă este prin pagini preocuparea politică, ea nu strivește nicidecum bogatul ansamblu de însemnări intime. Diaristul e interesat de toate ale vieții, începând cu sexul, iubirile, căsniciile. Omul se mărturisește până la impudoare, sinceritatea sa atenuând simțitor impactul confidențelor. Dincolo de incoerențele inimii și ale trupului, deslușim o mișcătoare stupoare în fața vieții afective, a pasiunilor ce se declanșează și se sting, a propriei ființe imperioase.

Autorul *Cântecelor țigănești* (culegere cu care debuta editorial, la treizeci de ani) pare a vorbi, în însemnările sale personale, doar în treacăt despre creația sa poetică. Pe 12 iunie 1942, se judecă pe sine nu doar în mod sever, ci aproape iresponsabil: „Am descoperit că nu sunt poet.” *Mais, voyons*, îți vine să surâzi... Îl copleșise o frază a abatelui Brémond, care atribuie starea de poezie „au rayonnement d'un seul vers, disparate, indépendant, créé.” Așadar, un poet trebuie să dea unele versuri excepționale, atotcuprinzătoare (?) care să vădească starea de poezie... Exigența este, în parte, admisibilă, dar deloc obligatorie. Există poeți care nu și-ar dori așa ceva, precum M. Ivănescu sau Gh. Grigurcu, care propun lumi personale iar nu „țâșnete” lirice de un vers. Și, invers, întâlnim în culegerea de *Poeme într-un vers* a lui Ion Pillat unele veritabile capodopere restrânse, dar ele au nevoie de considerabilul rest al operei pentru a împlini un destin demn de luat în seamă.

Pornit pe auto-negare, încă tânărul Paraschivescu nu se cruță. Indirect, el distinge totuși între visul abatelui francez, poezia „pură”, și propriul demers: „Poezia mea este un discurs elaborat cu grijă, cu meserie și, uneori, cu inteligență.” De ce MRP nu-și amintește, cu această ocazie, de Paul Valéry care-i era atât de drag? Să nu dramatizăm totuși, atitudinea lui se apropie, în finalul aprigelor îndoiei, de cea, pozitivă, a autorului *Tinerii Parce*: „N-aș vrea ca aceasta să mă împiedice să scriu încă alte poeme.”

Într-o existență plină de neajunsuri și contrarietăți, o mare bucurie izbucnește, în ianuarie 1942! Deși în vârstă de doar treizeci și unu de ani, MRP visează la câțiva tineri scriitori care să-i vină alături; și, chiar atunci, află că: tinerii de la *Albatros* văd în mine un fel de „chef de școală”. (...) Acela care alege să meargă alături de mine, se apropie (sau se îndepărtează, după caz) de concepția mea de viață, de inima mea.”

Pe 13 februarie 1942, realizarea aspirației colegial-pedagogice se precizează: „Vreau să notez aici ultima și cea mai mare bucurie a mea. E vorba de grupul de la *Albatros*. Mai ales Geo Dumitrescu a fost pentru mine o apariție surprinzătoare. La douăzeci și unu de ani, e poet până-n vârful unghiilor, un adevărat poet. Îl îndrăgesc ca pe un frate mai tânăr, ca pe un alt eu însumi; mi-e drag și tremur pentru el cum aș face-o pentru copilul meu. E atâta propeție și așteptare liniștită pe fruntea lui, în marii săi ochi negri, și o asemenea *ținută poetică*, încât îl regăsesc în el exact pe acela care eram eu, la douăzeci și unu de ani.”

Bucuria rămâne întreagă, două luni mai târziu: „Fie și numai pentru această întâlnire, cei treizeci de ani ai mei nu vor fi fost trăiți zadarnic. Astăzi la ziar: o adevărată conspirație a „jogoșilor” (*les crasseux*): Geo Dumitrescu, Tiberiu (Tretinescu), Ierunca, Marin Preda, și, culmea, Dimitrie Stelaru. Unul mai talentat ca altul, acoperiți de daruri, de inspirație, de tinerețe, de talent și de sărăcie. Îi iubesc și-i admir, și sunt una cu ei.” Însă „bucuriile literare de acest gen au un termen; trei ani mai târziu, în septembrie 1945, un MRP de 34 de ani își exprimă dezamăgirea: „Mă gândesc la acești tineri pe care i-am ajutat să crească și care, acum, mă vorbesc de rău, neputând să mă arunce la gunoi”. Îl numește pe unul dintre ei, mai loial dar nereștinut de istoria literară (Marin Sârbulescu) numai pentru a-l opune „focurilor de artificii ale lui Geo Dumitrescu, Ion Caraion sau Ierunca”.

Să rămânem prudenți față de dezamăgirile unui om cu o viață afectivă atât de intensă! Viitorul avea să dovedească excesul unora dintre aceste decepții: Marin Preda, Geo Dumitrescu (și Virgil Ierunca – dacă mai e nevoie s-o spunem) i-au rămas, în felul lor, fideli lui Miron Radu Paraschivescu. A cărui fibră colegial-pedagogică avea să se dovedească foarte fertilă, de neuitat, în acțiunea ei de a promova cu tenacitate debutanți de-a lungul deceniilor 1950-1960; evit să citez câteva din multele lor nume, fiind că ar trebui să-l pomenesc până și pe al meu.

Ilie CONSTANTIN

E. Lovinescu: cealaltă față a lunii

(urmare din pag. 9)

mențiune specială merită, ca să ne exprimăm așa, racordul la prezent, al temei în chestiune, pe care-l stabilește... cu sau fără intenție, Lucian Raicu. Are încă circulație figura unui E. Lovinescu abstras, confiscat de „esteticul pur”, făcând *tabula rasa* din circumstanțele istorice, concrete ale mediului în care și-a desfășurat activitatea, un soi de icoană a dezangajării, bună de scos la ceremonii mai mult ori mai puțin oficiale, la care să se închine cu pitorească evlavie paznicii templului. Și cu toate acestea marele critic s-a simțit dator, cînd astfel de circumstanțe au devenit vădit neprielnice, să-i îndemne pe scriitori și mai ales pe comilitonii săi din domeniul criticii la o atitudine „militantă”, „bărbătească”. N-a ezitat a acuza lipsa de solidaritate a confrăților în fața unor atacuri care, în fond, nu vizau doar o persoană, ci întregul corp al celor ce s-ar fi cuvenit să se arate însuflețiți de un crez comun, și care, în bună lege morală, n-ar fi trebuit a se disocia tocmai în fața primejdiei: „La noi nu există, constata cu mîhnire mentorul Sburătorului, nici umbra unui simț de solidaritate. Așa ne-am deprins, să ne vedem asasinăți cei mai buni prieteni ai noștri, fără nici un fel de emoție. E de ajuns că n-am participat și noi la asasinat. Conștiința noastră se mulțumește cu atât”. Pretins egocentricul, vanitosul, mizantropul E. Lovinescu s-a simțit pururi obligat interior a interveni în favoarea celor într-un fel sau altul ultragiati din rîndul breslei sale: „Să-și vadă amicii literari rămînînd cu brațele încrucișate, privind cu filosofie stelele de pe cer în momentele cînd pe pămînt se petrecea brutala agresiune, făcîndu-se că nu văd nimic, a fost una din marile uluiri (repetate) ale lui E. Lovinescu”. N-ar fi aceasta și una din „uluirile” noastre, ale celor de azi? Să fim sinceri: cîți dintre „amicii” noștri literari renunță la a contempla stelele de pe cer pentru

a ne sări în ajutor cînd ne aflăm în impas? Dar să ne oprim în final la o propoziție a lui Vladimir Streinu, excerptată și comentată de Lucian Raicu: „Dezinteresul, ca nivel de moralitate, este o valoare exemplară a biografiei sale” (e vorba de E. Lovinescu). Ah, deranjanta biografie! Acea biografie care se vede minimalizată, răstălmăcită ori dată la o parte la ora actuală, deși e – orice s-ar spune – un element generator al operei, un garant al fidelității acesteia față de sine. Evident, oportuniștii și arivistii ce cultivă frecvent un lovinescianism de paradă, care nu-i împiedică a reprima brutal revizuirile, nu se simt bine în fața biografiei precum în fața unui detector de minciuni. *De facto*, e de părere Lucian Raicu, nu există critici mari cu o biografie ambiguă. Spre a urma astfel: „Dezinteresul» de care vorbește Vladimir Streinu (...) este o condiție mai generală a criticii, nu numai în planul moral, dar și în cel al realizării estetice și se lasă *citit* în aerul de obiectivitate – în sine *frumoasă* și infinit sugestivă – al paginii lovinesciene, în «mersul» ei liniștit, netulburat, potrivit unui simț intern al legitimității celor scrise. Deoarece *interesul* extraliterar, meschin, fie și drapat cu toga detașării, impietează asupra „realizării estetice”, conturbă „simțul intern” al celor scrise, le delegitimează, dovedind că biografia defectuoasă se deversează inevitabil în operă. Cuvîntul acesteia e trădat odată cu canonul etic de care nu poate fi realmente dezlipit, ceea ce recursul la E. Lovinescu confirmă cu prisosință.

Gheorghe GRIGURCU

EDITURA POLIROM

- Mircea Eliade, Stig Wikander
Întotdeauna Orientul
Correspondența Mircea Eliade – Stig Wikander (1948-1977)
- Herta Müller
Regele se-nclină și ucide
- Tracy Chevalier
Doamna și licornul
- Nick Hornby
High Fidelity

Suplimentul CULTURĂ

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Ziarul de țagi

www.polirom.ro

2/VIII/ 1952
Tovarășului Gheorghiu-Dej
Secretar general al P.M.R. și
Președinte al
Consiliului de Miniștri al R.P.R.

Cuvântul lui Dej, permanent îndreptar

După o activitate de trei ani și jumătate dusă în Academia R.P.R., ca membru în Prezidiul Academiei, ca secretar al secției I (Matematica și Fizică) și ca director al Institutului de Matematică al Academiei, și după o chibzuință îndelungată, am ajuns la concluzia că este de datoria mea de membru al P.M.R. să aduc la cunoștința C.C. al partidului, ca și a guvernului R.P.R., cele ce fac obiectul acestui memoriu.

Academia R.P.R. este o creație a P.M.R. și depinde direct de Președinția Consiliului de miniștri. Ea a fost inaugurată de către D-stră tovarășe Gheorghiu-Dej, atunci când într-o cuvântare rămasă pentru Academie ca un permanent îndreptar i-ați trasat sarcinile fundamentale. Astăzi D-stră întruniți cu calitatea de secretar general al P.M.R. și pe aceea de președinte al Consiliului de miniștri al R.P.R. Este firesc să mă adresez prin D-stră acestor foruri.

Din faptele și situațiile pe care le voi reda mai jos nu m-am grăbit să trag concluzii pripite. Le-am cântărit și am căutat să verific, pentru mine, pe cât am putut temeinicia concluziilor la care ele m-au dus.

„Am avut – și am încă – lipsuri numeroase”

Știu, și m-am străduit să nu pierd niciodată din vedere, în ce gând și cu ce menire, P.M.R. a creat, acum 3 ani și jumătate – după modelul Acad. de Științe din U.R.S.S. – înaltul organ științific din patria noastră: Academia Republicii populare române. Îndrumător și conducător în știința și cultura noastră, el are și menirea de a veghea ca roadele muncii și creației noastre să fie puse în slujba poporului nostru muncitor, în slujba construirii socialismului. Știu, pe de altă parte, că în exercitarea misiunii mele în

cadru al acestei instituții, în îndeplinirea sarcinilor mele, am avut – și am încă – lipsuri numeroase; că, în unele privințe, nu am reușit încă să mă dezbar de orice rămășițe – poate și unele inconștiente – ale unei educații și ale unor influențe primite, și că greșesc în faptă, în vorbă, și poate uneori și în modul meu de a gândi. Totuși, în ceea ce privește cele ce urmează, pot afirma, din adâncul conștiinței mele de comunist, că aceasta, și numai ea, îmi dictează să le supun judecății forului suprem al partidului.

Degetul pe rană: Mihail Roller

Nodul întregii situații de la Academia R.P.R. pe care vreau să v-o aduc la cunoștință stă – după mine – în concepția greșită pe care tov. Acad. Mihail Roller și-o face despre rolul și rostul său în Academie. Această concepție derivă atât din mentalitatea personală a tov. Roller, cât și din tendințele sale temperamentale. Dar situația creată în Academie de pe urma acestei concepții, aminteste, din nefericire, prea adesea de unele moravuri ale vechii noastre păături conducătoare din timpul regimurilor trecute.

Tov. Roller are, în Academia R.P.R., o sarcină de o însemnătate fundamentală, o sarcină de care depinde, în mare măsură, orientarea ideologică justă a activității Academiei, și deci desfășurarea sănătoasă a acestei activități. Ei bine, o asemenea sarcină, tov. Roller ajunge – grație mentalității și temperamentului său – să o deformeze, uneori, în așa grad încât creează impresia că – acoperindu-se de autoritatea partidului – el poate adopta atitudini și duce acțiuni în care ambiții personale sau interese de același fel, ca și sentimentele legate de asemenea considerațiuni, stau pe primul plan. Este, desigur, inutil să adaug că – dat fiind caracterul politic cunoscut de toți al sarcinilor pe care tov. Roller le îndeplinește în cadrul Academiei – o asemenea comportare riscă să desfigureze – spre satisfacția dușmanilor – partidul nostru în ochii multora din acei oameni cinstiți care nu sunt informați suficient asupra adevăratelor metode de lucru ale P.M.R.

Punem la dispoziția cititorilor un document semnificativ pentru starea culturii românești în prima parte a anilor '50 ai secolului trecut. Cele mai multe mărturii privind întunecatul, „obsedant” deceniu al șaselea s-au referit, până acum, la literatură, artă, filosofie și științe sociale, mai puțin la celelalte științe.

Situația cercetării științifice în Republica Populară Română oferă un tablou derutant, care numai la o analiză mai atentă își dezvăluie linile de forță. Este perioada în care criteriul dosarului produce victime în serie în școli și universități, dar în același timp numărul de studenți crește rapid și, inevitabil, crește și numărul cadrelor didactice, cu consecințe pozitive și negative deopotrivă. Pe de altă parte, în cadrul preluării modelului sovietic, la naștere, în 1948, Academia R.P.R., după exemplul Academiei de Științe a U.R.S.S. (deși România avea propria ei tradiție academică). Aceasta din urmă a reușit să-și păstreze o anumită onorabilitate, cel puțin în domeniul științelor cu slab impact ideologic. În cadrul acestei Academii și al institutelor de cercetare afiliate ei s-au format mulți oameni de știință care au primit ulterior o recunoaștere internațională, iar revistele științifice pe care acestea le editau în domeniile ca matematica, fizica, chimia și informatica erau imediat traduse în engleză. În Occident, Academia R.P.R. a înflorit și ea o serie de institute de cercetare și a dat membrilor ei

Este, dimpotrivă, poate necesar să menționez aici că, în interesele mele personale, nu am avut niciodată să sufăr de pe urma tov. Roller și că nu am așadar niciun motiv de a nutri față de d-sa sentimente ostile. Iar dacă tov. Roller are, poate, să se plângă de mine, aceasta nu ar putea fi decât pentru că, în repetate rânduri, i-am atras atenția asupra celor ce urmează.

Ariviști, profitori și timorați

Tov. Roller lucrează, de preferință, cu oameni aparținând următoarelor două categorii: I) ariviști ambițioși sau, pur și simplu, profitori; II) timorați, fie din motive precise, fie

privilegii similare celor acordate membrilor Academiei de Științe a U.R.S.S.: case de odihnă, indemnizații substanțiale, îngrijirea sănătății, mașină cu șofer. Este adevărat că mulți oameni de știință valoroși nu au fost primiți în Academie din motive de dosar, mulți fiind aruncați în închisori; dar, în același timp, mulți dintre cei primiți aveau o valoare incontestabilă.

La numai câțiva ani de la înființare, s-a putut constata că preluarea unor forme de la sovietici nu a fost urmată de o preluare corespunzătoare a ceea ce trebuia să dea substanță formelor preluate. Revistele științifice ale Academiei de Științe a U.R.S.S. au rezistat, au avut stabilitate și s-au impus pe arena științifică internațională, multe dintre ele fiind traduse sistematic în engleză. Revistele Academiei R.P.R., fie că s-au desființat după câțiva ani, fie că și-au schimbat mereu titlul sau s-au adaptat cu greu nevoii de a se adresa lumii științifice în limba internațională a științei, engleza. În ciuda ravagiilor produse de stalinism, Academia de Științe a U.R.S.S. nu s-a prostituat, alegându-i pe atotputernicii politici ca membri ai ei. Nu știm ca Stalin, Hrușciov sau Brejnev să fi fost academicieni. În România, a fost altfel. În institutele Academiei de Științe a U.R.S.S. s-a putut dezvolta cercetarea fundamentală în condiții incomparabil mai favorabile (chiar dacă nu optime) decât în R.P.R., unde presa îl ataca tot timpul pe savanții care nu leagă știința de

practică.

La sfârșitul anilor '40 și începutul anilor '50 are loc o campanie furibundă sub sloganul luptei împotriva cosmopolitismului. Am simțit pers efectele acestei campanii; lucrul meu de diplomă a fost blocat timp de câteva luni, pentru a se verifica dacă numele de autori străini care le citam nu erau ale unor „mani ai democrației noastre populare”. Revistele cu titluri latinești fost și ele considerate cosmopolite și desființate iar folosirea limbii occidentale trebuia echilibrată folosirea mai intensă a limbii române.

La Academie, Mihail Roller apostrofa pe matematicianul C. Moisil în felul următor: „Tov. Moșil în Uniunea Sovietică se construiește pe baza lucrărilor matematicienilor; cu lucrările de se construiește?” Responsabil știința la Comitetul Central al P.P.R. (= Partidul Muncitoresc Român) denumirea de atunci a partidului comunist), Mihail Roller a căutat să impună la Academie o politică de forță. Cei mai mulți cercetători erau resemnați, nu aveau curaj să se opună sau pur și simplu credeau că o eventuală opoziție avea o cât de mică șansă de succes. Modul în care dispăreau peste noapte cei care contestau, într-un fel altul, politica P.M.R. era un avertisment de natură să-i intimideze pe eventuale contestatari.

Există însă o soluție, aceea de a mai cu seamă celor care dispun de un capital de încredere la condiții

prin natura lor; unii și alții, socotesc prudent să nu iasă niciodată din cuvântul tov. Roller: pete din trecut care pot ușor fi scoase la iveală, ca și legenda atotputerniciei tov. Roller /cu grijă întreținută de adversarii partidului/, îi determină, pe aceștia toți, să adopte o atitudine corespunzătoare.

Față de cei dintâi – colaboratorii săi activi – tov. Roller caută să dovedească – și dovedește prin fapte concrete – că poate acorda avantaje. Față de cei din urmă – cei mai mulți – tov. Roller uzează de mijloacele cele mai potrivite de presiune, de intimidare; aceasta și prin colaboratorii săi activi, din prima categorie de mai sus.

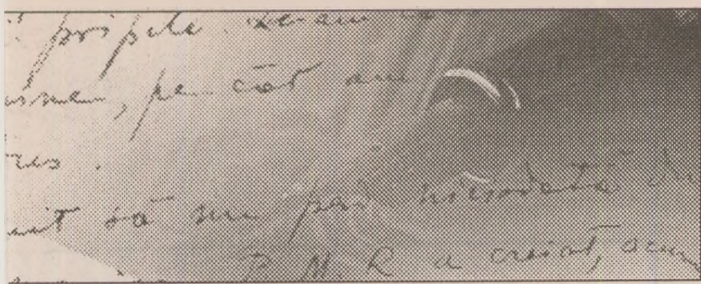
Dintre aceștia menționez aici,

în treacăt, pe tov. Andrei Popovici, director adjunct științific la Institutul de Fizică, cărui a se datorește, o foarte largă măsură, situația la acest Institut, situație care, la ancheta cunoscută, ce nu s-a spus încă ultimul cuvânt, principalul colaborator activ a fost tov. Roller în cadrul Academiei de Științe este incontestabil tov. Aurel F. secretar adjunct la secretarul Academiei.

Mâna dreaptă a Roller: Aurel Pârvu

Tov. Aurel Pârvu este un în vârstă de 42 de ani care, în preajma războiului mondial, și-a consacrat vremea cu mult mai puțin stu-

nt

Simion Stoilow 1952 lui Gheorghiu-Dej

să te adresezi acesteia, lădând anomalia și calificând-o ca o abatere de la linia lui, exprimând totodată gerea că Secretarul General nu va tolera starea de lucruri. Acest scenariu a funcționat eroase cazuri, el a devenit un ritual cărui i s-au supus și alități din afara partidului, ca ogul Anton Golopentia și cticianul-poet Dan Barbilănuș.

re cunoaște scenariul respectiv documentul reprodus alăturat: ulie 1952. După plecaciunile re (o cuvântare a lui Dej este tă ca un îndreptar pentru ie) și după afirmarea insisten- ului decisiv al partidului în și îndrumarea Academiei, adresa lui Roller este precedată xamen autocritic, din care au lipsi recunoașterea proprii- te și efortul de „a se dezbara elul de rămășițe” ale unei și ale unor influențe nefaste. ează momentul șocant, de i încărcătură emoțională: care Stoilow mărturisește rezează „din adâncul conștiin- a de comunist”. De fapt, sunt mai nuanțate. În 1952, încrederea lui Stoilow în comunist nu era încă total iată, dar îndolala îi măcina așa după cum pot confirma are l-au cunoscut. Trecând entarea faptelor care-l ează pe Roller, Stoilow are mod repetat, să precizeze

că nu interese personale, ci considerente privind bunul mers al Academiei și, mai presus de orice, apărarea prestigiului partidului în Academie, sunt cele care-l ghidează în acțiunea sa. În ultimă instanță, Stoilow, nu numai că nu critică partidul, dar îl denunță pe Roller pentru mentalitatea sa burgheză.

În mod cert, nevoia practicării unui dublu limbaj, unul față de conducerea P.M.R., altul față de colegii de încredere, se instalează cu rapiditate. La numai 9 ani după acest episod, Stoilow moare, după repetate vizite la Comitetul Central, pentru a-i îndupleca pe șefii din partid să accepte diferite cereri privind o desfășurare cât de cât normală a vieții științifice. Să nu uităm că anii '50 sunt perioada cea mai neagră în ceea ce privește posibilitatea de a călători în Occident, perioadă în care revistele și cărțile din U.R.S.S. și din țările de „democrație populară” erau aproape singurele care alimentau bibliotecile noastre științifice. În mod cert, spre sfârșitul anilor '50 Stoilow trăia dezamăgirea față de creditul pe care-l acordase unui regim la instalarea cărui a contribuit.

Pentru a realiza dimensiunea tragică a documentului pe care-l prezentăm, vom preciza că două dintre celelalte personaje la care el se referă au avut și ele un sfârșit nu mai puțin tragic. Mihail Roller moare numai șase ani mai târziu (dec. în 1958), în vârstă de 50 de ani, după ce i se retrage puterea de care dispunea în partid; era foarte bolnav,

circumstanțele morții sale nu sunt bine cunoscute, se pare că s-a sinucis, realizând în ultimul ceas eroarea în care se afla. Aparent tot prin sinucidere dispare (în 1964, când avea numai 50 de ani) și unul dintre cei învinși de Stoilow drept colaborator, în diferite acțiuni nefaste, al lui Roller, Andrei Popovici, profesor la Facultatea de Matematică a Universității din București (cu două articole în colaborare cu marele geometru Gheorghe Vrănceanu). În ceea ce-l privește pe Aurel Părvu, denunțat de Stoilow drept unealta principală a lui Roller la Academie, se știe că a lucrat în mecanică, fiind de formație inginerescă, dar prestația sa științifică a rămas destul de modestă. Moare în anii '80.

Nu cunoaștem soarta scrisorii lui Stoilow către Gheorghiu-Dej, nici măcar nu știm dacă ea a fost efectiv expediată. Am găsit-o în arhiva Stoilow, atunci când lucram la monografia *Simion Stoilow* (coautor cu Cabiria Andreian Cazacu), apărută în 1983, la Editura Științifică și Enciclopedică. Scrisorii pare că-i lipsește sfârșitul, iar anexa la care se referă în partea finală nu a putut fi găsită. Directorul de atunci al Editurii nu a aprobat introducerea în carte a acestui document, după cum și la alte documente a trebuit să se renunțe din același motiv.

Subtitlurile cu ajutorul cărora segmentăm scrisoarea lui Stoilow ne aparțin.

Solomon MARCUS

lor sale ingineresti decât or de box, bețiilor și curselor nobile de la Nisa și Monte care concura. A funcționat anul trecut ca profesor de i la Institutul de Construcții, a fost îndepărtat în toamna A rămas conferențiar la a de Matematică și Fizică, n cunoștință de cauză – na că nu a avut și nu are vitate științifică, iar activita- dagogică este dintre cele ulțumitoare.

de protecția tov. Roller, u exercită în Academie foarte mare, care se mani- ntr-o serie de abuzuri și lovind pe unii și protejând upă criterii care cu greu

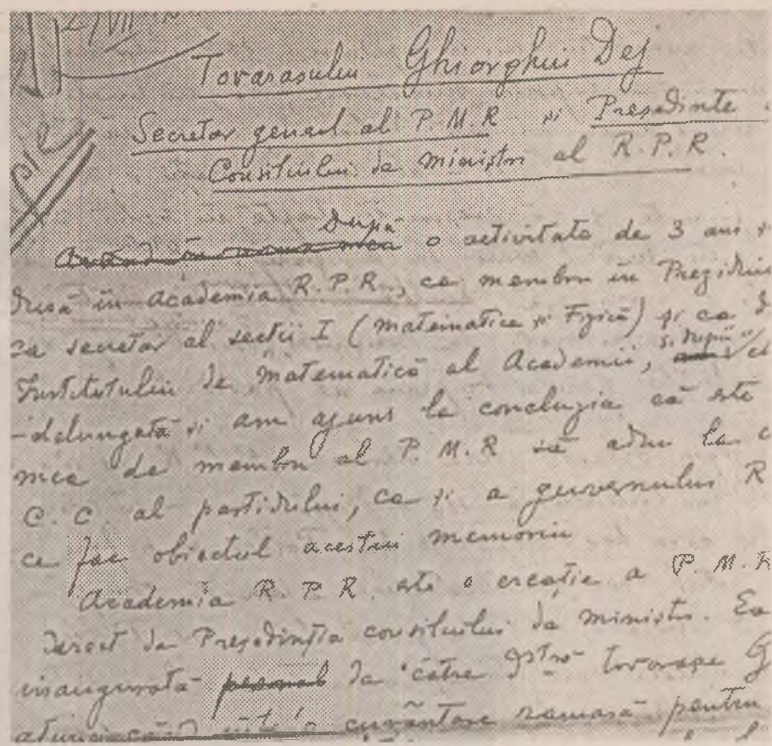
ar putea fi socotite conforme cu interesele Academiei, stârnind nemulțumiri, indignare și teamă, pe care orice anchetă făcută la Academie le-ar pune numaidecât în evidență.

Tov. Părvu este recompensat pentru aceasta prin felurite avantaje, dintre care unele seamănă foarte mult cu faimoasele „consilii de administrație” prin care regimurile noastre din trecut obișnuiau a recompensa diversele devota- mente. Astfel, obligațiile pe care le am ca secretar al secției I-a (de care depinde Institutul de Fizică) m-au făcut să descopăr la finele anului trecut că tov. Părvu era trecut în statele de plată ale acestui Insti- tut, unde nu a prestat și nu pres-

tează nici un serviciu, ca referent științific cu un salariu care reprezintă dublul salariului mediu al vreunui post. D-sa figura, în ordinea salariilor, al treilea pe o listă de 64 referenți științifici. Am semnalat acest abuz printr-un raport oficial către Prezidiul Academiei, arătând și imoralitatea sa, fiind vorba aici de un membru al secretariatului Academiei, care „controlează” activitatea personalului științific al Academiei.

„Așa vreau eu”

Am revenit asupra acestui caz, (care a rămas totuși nesoluționat) și în diverse ședințe la care era prezent tov. Roller. Atitudinea sa

cu această ocazie m-a lămurit pe deplin: tov. Roller, nu numai că nu a fost indignat de acest abuz, dar a căutat să-l „justifice”.

De altfel, tov. Roller obișnuiește să-și recompenseze devotații în diverse moduri: un tânăr care lucrează la secția de istorie este, pe state, inginer șef la Observatorul astronomic. Tot el ocupă în permanență la Casa oamenilor de știință o cameră destinată academicienilor din provincie, când ei sunt în trecere în București. (Mi se spune că baia a transformat-o în bucătărie.) Pe de altă parte, tov. Roller, direct sau prin tov. Părvu, ordonă numiri în posturi științifice ale unor Institute, fără avizul și fără știrea directorilor respectivi (pe lângă cazul de mai sus, o încercare nereușită la Inst. de Biochimie), opune refuzul său categoric la alte numiri cerute de directori – refuzând să dea orice explicații, lăsând să se înțeleagă că așa vrea el și dăunând astfel activității științifice. Aș putea arăta cazuri concrete în care această atitudine a tov. Roller a avut un efect dăunător și asupra desfășurării activității noastre științifice, asupra colaborării noastre efective cu știința sovietică – în special colaborare pe care tov. Roller vrea s-o reducă la declarații solemne pur ocazionale. Influența asupra unora dintre academicieni a unei asemenea atitudini este ușor de înțeles. Ea ar putea fi calificată, uneori fără exagerare, de teroare. Pentru că am arătat în diverse împrejurări că este greșită comportarea tov. Roller, am fost sfătuit „prietenește” de unii să nu mai fac asta căci „este f. periculos”. Asemenea tovarăși (membri de partid) socot că nici o părere, nici o măsură luată de tov. Roller nu trebuie discutată și ei sunt dispuși să accepte – fără să se gândească la gravitatea consecințelor unei asemenea mentalități – să identifice acțiunile, vorbele și atitudinile tov. Roller cu ale partidului.

Purtător de cuvânt al partidului în Academie

În ședințe ale Prezidiului am atras atenția tov. Roller asupra acestei situații. Am căutat să-l

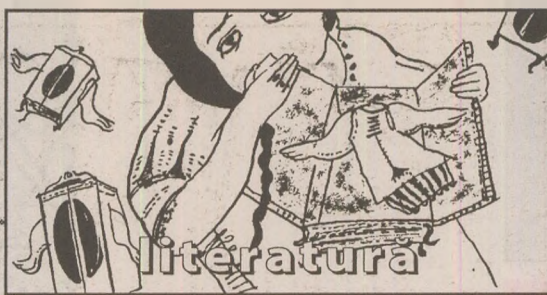
fac să înțeleagă că – dacă este adevărat că comportarea fiecăruia dintre noi, membri ai partidului, se poate răsfrânge asupra partidului întreg, într-o oarecare măsură, aceasta este cu mult mai adevărat pentru d-sa, de care se știe că este în general purtător de cuvânt al partidului în Academie. Am arătat că nu este bine ca în toate chestiunile să se audă printre academicieni: vrea Roller, nu vrea Roller, că această atmosferă este dăunătoare pentru partid. Am însă impresia că tovarășul Roller se complăce în situația aceasta de a fi temut. În mentalitatea atât de profund burgheză a tov. Roller, autoritatea și prestigiul se confundă cu celebrul: o să vedeți voi cine sunt eu. În manifestările sale, totul o exprimă: actele sale, vorbele sale, tonul întrebunțat de cele mai multe ori, chiar și în ședințele Prezidiului. Repet ceea ce am spus la începutul acestui memoriu: nu am avut personal nimic de suferit în interesele mele particulare de pe urma tov. Roller și nu am nici un motiv să-i fiu *personal* ostil.

Pentru a da o idee de stilul în care au fost, și sunt concepute, criticile mele la adresa sa, îmi permit să anexez în copie intervenția mea în ședința plenară a Academiei în cursul Sesiunii generale din martie trecut. Pe de o parte, ea arată și un aspect al activității tov. Roller la Editura Academiei, pe care o conduce în calitate de vicepreședinte al Comitetului de Edit. (Președinte este președintele Acad.), pe de altă parte însă ea a dat loc la manifestării semnificative: am fost felicitat (discret) de mai mulți academicieni. Alții m-au sfătuit „prietenește” – și tot atât de discret – să fiu „prudent” căci „Roller este tare”. Poate mai bine decât am reușit să redau în liniile de mai sus atmosfera creată în Acad. de tov. Roller, această manifestare o arată.

Sunt gata să dau toate lămuririle sau detaliile privitoare la cele relatate mai sus. Partidul le va aprecia cum va crede de cuviință.

Simion Stoilow

Interviurile "României literare"

cu

Alexandru Ecovoiu

"Fiecare personaj are ceva din mine"

Sigma, aproximativ șazece de pagini, circulă în lume în limbile franceză și engleză. Va circula toată cartea. Cineva scria, în țară, într-o cronică de întâmpinare, că *Sigma* nu trebuie citită! În vreme ce, de la Paris, doamna Sanda Stolojan solicita editurii cartea. Cartea era cerută în America, Israel, Germania. Într-o secțiune a spațiului web al ziarului *România liberă*, se purtau, spre surpriza mea, adevărate dezbateri privind romanul *Sigma*; participanții erau din toate colțurile lumii. Își recomandau unii altora cartea, mulți dintre aceștia plecaseră cu ani în urmă din România, așteptau să le fie trimisă de către cei din țară. Mai recent, am aflat că Zoltan Temer, din Tel Aviv, scriitor și cineast (cu un premiu de mare prestigiu primit în Statele Unite) a procurat, ori de câte ori a avut prilejul, exemplare ale cărții pentru concetățenii săi cunoscători ai limbii române. Mi-a luat un interviu pentru o revistă din Israel. A vrut să publice interviul și într-o revistă importantă din România, dar când a rostit numele meu a fost refuzat scurt. Nu sînt evreu. Demersul său pornise de la actul lecturii nepărtinitoare, așa cum nu totdeauna s-a întâmplat în țară. *Sigma* a primit Premiul Asociației Scriitorilor din București; aproape nici una din publicațiile importante de la noi nu a menționat acest lucru. Au făcut-o publicații din Germania, Spania, Columbia... Am evitat, deseori, să discut despre aceste aspecte, dar dumneavoastră ați amintit de "Încrîncenarea" unora... Despre *Sigma* s-a scris în fel și chip. Ion Simuț, de pildă, spune în cronică sa – excelentă, prezentă într-un volum de profil: "Dacă Biserica Ortodoxă Română ar fi la fel de severă ca islamismul(...) Alexandru Ecovoiu ar putea fi victima unei persecuții religioase ca și Salman Rushdie". Recent, pentru *Sigma* și pentru *Saludos* am fost contactat de agenți literari din părți diametral opuse ale lumii. În țară, *Sigma* va avea o nouă ediție, la o altă editură. Miza romanului? *Eu, Eu sînt Domnul și în afară de mine nu este nici un Mîntuitor*. Isaia 43.11. De la acest dat biblic, un personaj, Mentorul, se ridică împotriva divizării lui Dumnezeu în trei, de către Biserică. Tată, Duh și Fiul. Mesajul: discursul evanghelic, după aproape două mii de ani, trebuie rediscutat. Publicul este astăzi cu totul altul. Sintagma *literă de evanghelie* nu este un argument pentru a evita o deschidere absolut necesară: nici o dogmă nu este infailibilă. Personajele

cărții au atitudini pro și contra, așa cum, din altfel, au și cititorii.

C.M.: *Literatura dumneavoastră a fost tradusă în străinătate cu real succes. Cum vi s-a părut a fi atitudinea editorilor occidentali față de literatura română?*

A.E. Așa cum scria Dumitru Țepeneanu în urmă cu un an, doi, în revista *Contemporan*, occidentul nu vrea autori români. Dînsii știu mult mai bine cum stau lucrurile, este de multă vreme la fața locului. Este vorbă printre altele, și de imaginea românului în lume, mereu evităm să discutăm despre acest lucru. Nu este una favorabilă. Mu concetățeni, indiferent de etnie, au făcut prăpăd pe unde au trecut. În general, nimeni nu are vorbe bune despre români. Sînt apreciați programatorii și, oarecum, asistenții medicali, angajați pentru îngrijii muribunzi, măcelarii dispuși să muncească în camere frigorifice... Necalifica pentru culesul căpsunelor, măslinelor, gunoaielor. Ce poate să scrie interesant autor care vine dintr-o astfel de țară? Întrebă, firesc, editorul. Ce editor român este interesat să publice, acum, un scriitor din nu știu ce stat african din care mai toată lumea vrea să fugă oriunde, pe timp de pace, numai să scape de acolo? Vor neplăcut; nu mai pot fi ocolite. Nu sînt iubite. Nu are nimeni nimic cu noi. Sînt propriii noștri dușmani. Și lucrurile se îndreaptă numai acasă. Literatura face parte dintr-un pachet de valori pe care îl proiectăm în lume. Nu are nici o șansă, atîta vreme cît alt pachet este plin de mizerie. Se tot străduie polițiile vestice să ni-l returneze. Dar, un bolovan al lui Sisif, se rostogolește iar în același loc. Fără mișcare în cale, printre altele, șansa de afirmare a literaturii române în un spațiu în care – chiar dacă nu recunoaște – nu sîntem doriți ca scriitori. Tot se încheie împingerea unor autori în acest mirific val. Traduși în țară. Vreme pierdută. Apusea vrea să își aleagă el cartea, iar traducătorul să fie un nativ. S-a tot încercat, știm cu pînă în 1989! Nu a ieșit nimic. Iar directorii români plecați în obsedantul Occident și publicații, uneori, la edituri importate cîți mai sînt publicații acum acolo? Pe numărați pe degetele unei singure mîni. A fost mai mult un act politic atunci. Zi Berlinului a căzut de mult. Estul e judecat altfel. Editorii din vest se lasă cu greu convinși. Nu fac experiențe, vor să meargă la siguranță.

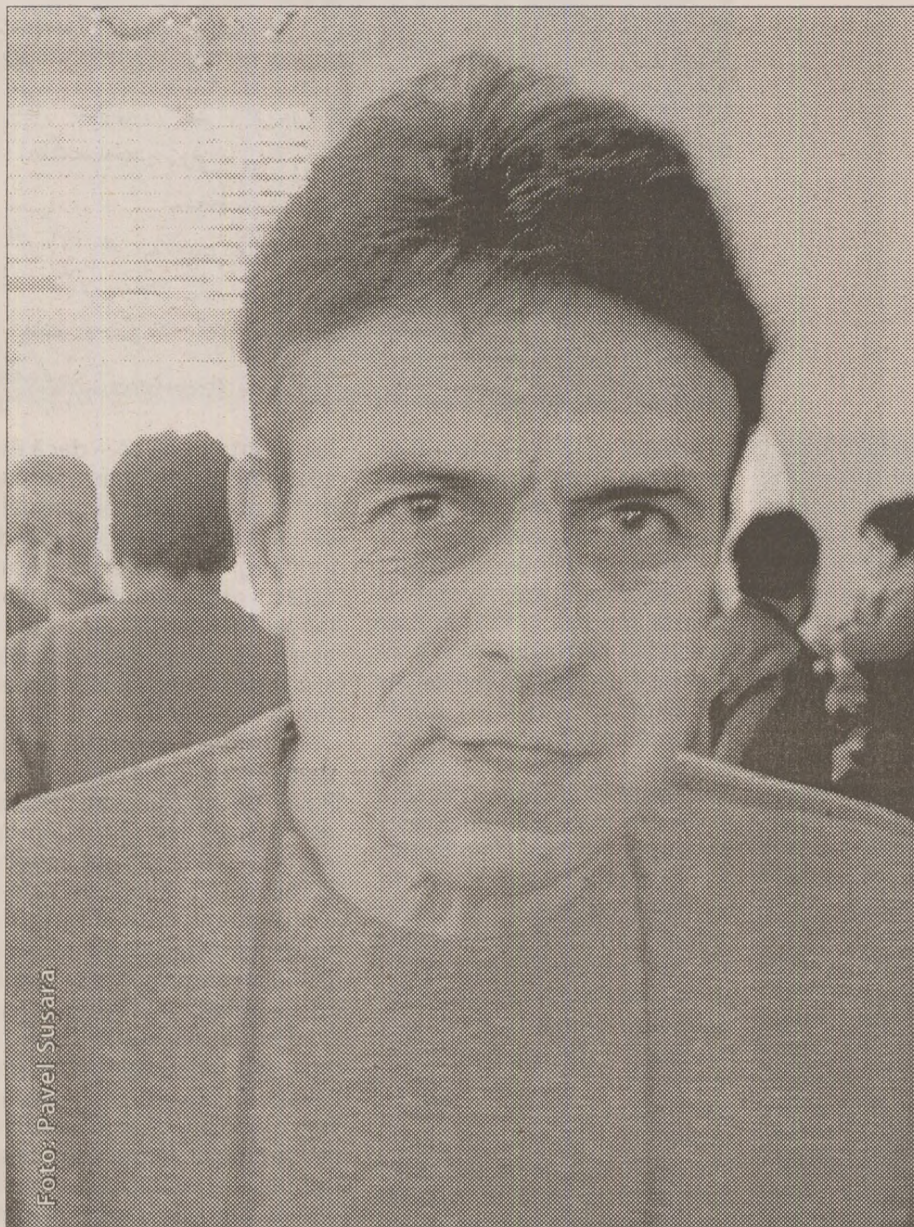

Foto: Pavel Susara

Ciprian Macesaru: Domnule Alexandru Ecovoiu, am sentimentul că în spațiul literar românesc unii încă vă judecă literatura cu o încrîncenare nefirească, avînd în vedere că e vorba totuși de o operă de ficțiune. Dintre volumele pe care le-ați publicat, romanul *Sigma* a produs cele mai multe discuții, dar, după cum zicea Marius Chivu în cronică din Revista 22, pentru destinul romanului, un scandal – fie el și literar – e binevenit. Așadar, vă rog să îmi spuneți care este miza acestui roman? Care este mesajul său?

A.E.: Încerc să fac abstracție, nu răspund atacurilor. Mă așteptam. Un risc asumat atunci cînd am scris. Important este faptul că marea majoritate a celor în drept să facă judecăți de valoare au cu totul altă atitudine. Cărțile mele sînt citite, discutate în diverse moduri. Reeditate. Traduse. În Germania, *Saludos* și *Cei trei copii-Mozart* sînt la a doua ediție. În scurtă vreme, vor fi cîteva surprize... Cineva, citind ceea ce s-a scris în afara țării despre cele două cărți menționate și despre *Stațiunea* sau *Sigma*, constată că părerile emise sînt mai mult decît elogioase. Concret: scriind despre romanul *Stațiunea*, Michel Wattremez titrează: *Atenție, capodoperă!* Textul respectiv apare într-o prestigioasă revistă din România cu titlul *Experiența unui roman!*... Răul vine de departe, se zice. La noi, vine de aproape. Au scris sau vorbit despre *Sigma* și cei care știau, mai mult din auzite, cîteva sintagme biblice, atacul nefiind la fond, ci la autor.

Alții au crezut că trebuie făcută ordine. Una dintre cronici a purtat titlul *Romanul defăimării lui Isus sau tulburarea ierarhiilor*. Noul Torquemada așa a concluzionat. Nici o blasfemie, au considerat cei mai mulți. Am fost căutat telefonic, acasă sau la Uniunea Scriitorilor de către preoți, ne-am întîlnit, am discutat îndelung. Unul dintre aceștia le-a vorbit studenților săi despre *Sigma* în termeni adecvați... Nu au fost, desigur, de acord cu tot ceea ce am afirmat sau contestat în roman, dar, buni cunoscători de texte teologice, nu au văzut o ereză într-o ficțiune, ci, dimpotrivă, o punere în discuție a unor secțiuni nu tocmai limpezi din Noul Testament. Într-o dezbateră cu public, avînd drept obiect *Sigma*, cunoscutul filozof Mihai Șora a avut cuvinte cu totul deosebite despre carte, literar și etic. Romanul are o acțiune care se desfășoară pe mai multe paliere, vreme de peste două mii de ani. Este vorba, printre altele, și despre ceea ce se petrece în zilele noastre în lume. Despre primatul forței, despre decadentă... Asta a făcut-o pe o doamnă-critică să mă considere antioctdentă; altcineva a spus că nu sînt patriot. Și de atac la bunele moravuri am fost acuzat. Nimic din aceste obiecții nu se regăsesc în părerile despre carte venite din occident! Probabil că acolo lucrurile sînt văzute altfel. E drept, o revistă din New-York a refuzat o cronică favorabilă romanului. Dar directorul acelei reviste era un român... Este. În schimb, un site francez conține, ca un motto, un citat din *Sigma*. Fragmente – ample – din

Un autor care, într-adevăr, a izbutit în lume este Norman Manea. Dar după ce a ieșit din convulsiile vieții literare de acasă. Succesele sale nu cad prea bine unor confrăți autohtoni. Premiile importante primite de acesta, traducerile, un număr impresionant. Am fost invitat la Paris pentru lansarea romanului *Saludos* în limba franceză. În publicul din sală, doar un scriitor român, deși fuseseră anunțați, din vreme, mulți dintre cei care locuiau în jur-împrejurul Turnului Eiffel. Unul dintre aceștia – întâlnit întâmplător, peste câteva zile, la o manifestare culturală – nici nu a vrut să atingă cartea, atunci când i-am oferit-o. A avut grijă să-mi și blocheze câteva culoare, în spațiul literar de acolo, atunci când am fost adus în discuție. Am fost anunțat – după lansare – că, în ședință de redacție, *Le Monde* a hotărât să rezerve, într-un număr al lunii următoare, un spațiu în care să fie comentate cărțile mele. Cineva – din afara staff-ului publicației – folosind un prilej, a sugerat că nu este cazul... Domnul Edgar Reichmann, chiar acasă la dânsul, mi-a spus că un important traducător vrea să tălmăcească în limba franceză romanul meu *Stațiunea* și să nu tratez cu nimeni altcineva... altă eventuală propunere. Poetul Peter Sragher era de față. Așteptând mai mult de un an, am pierdut două oportunități. Și vina nu a fost a domnului Reichmann și nici a traducătorului... E complicat totul... Editorii străini se consultă, deseori, cu unii dintre "binevoitorii" noștri confrăți răspândiți în lume... Cineva face totuși mult, cu mijloace

materiale reduse, pentru literatura română. În Germania. Radu Bărbulescu. Poate pentru că este pe jumătate neamț. Să fim optimiști. Mircea Cărtărescu are cărți traduse în vest, Gheorghe Crăciun un roman bine primit la Paris. Acolo unde Ilie Constantin este, de multă vreme, bine cunoscut. Mai sînt, dincolo de ocean, "americani" Petru Popescu, Andrei Codrescu, Virgil Nemoiță... La New York, piesele Savianei Stănescu trezesc interes... În Argentina - uitată, din păcate, la noi - Alina Diaconu are succes...

C.M.: Ați fost invitat anul acesta în Spania. Știu că Joaquín Garrigós vă iubește literatura. Ați reușit să pătrundeți pe piața literară spaniolă?

A.E.: O invitație venită din partea Comisiei europene pentru cultură și a Asociației traducătorilor din Spania. Eram prezent, de o vreme, cu proză în presa literară din această țară. Joaquín Garrigós, cunoscutul traducător, mi-a citit cărțile; a fost convins de la început de reușită. Faptul că nu s-a înșelat, l-a bucurat chiar mai mult decât pe mine. Mai ales, atunci când a văzut că lucrurile se repetă și în alte spații de limbă spaniolă. Cu aprecieri deosebit de elogioase din partea publicațiilor literare. În Spania, revista *Empireuma* mi-a acordat, în câteva rânduri, un spațiu amplu. *The Barcelona Review* începe unul din numere cu *Cei trei copii-Mozart* și *Femeia solară*, însoțite de prezentarea autorului. Reviste importante din Mexic și Columbia, *Casa del tempo* și, respectiv, *El Malpensante* au preluat prozele apărute în Spania. *Caligrafu*,

Cei trei copii-Mozart, *Femeia solară*, *Labirintul de sticlă*, *Conviețuirea mea cu Erika*, urmează altele... Revista *El semanal digital* a titrat: *Opera lui Alexandru Ecovoiu și-a început călătoria*. Joaquín Garrigós dorește să traducă *Sigma*...

C.M.: Borges declara într-un interviu că suma operelor unui scriitor este imaginea pe care acel scriitor o lasă despre sine. Credeți că literatura pe care o scrieți vă poate defini?

A.E.: Fiecare personaj – pozitiv, negativ, are ceva din mine. Sey Mondy spune în *Saludos*: "Am ajuns la concluzia că este mult mai avantajos să fii cinstit". Un raționament nu o virtute. Cred că mi se potrivește. Unele personaje sînt dezagreabile, poartă ceva din tenebrele mele. Curajul altora este pomit, cred, din neliniștile pe care le temperez – nu totdeauna – pînă la insesizabil. Alte personaje ucid, poate pentru faptul că eu nu am fost capabil de așa ceva. Și personajele, la rîndul lor, îmi întorc, rafinată, o parte din substanța pe care le-am dat-o. Un semn, inefabil, al relației speciale dintre noi. Care îmi dă siguranță.

C.M.: Este *Saludos* o pledoarie pentru libertatea individuală, pledoarie transpusă în fascinantele călătorii ale lui Sey Mondy? Dacă da, cum putem noi, oamenii reali, prinși în mecanismele sufocante ale societății actuale, dobîndi libertatea individuală?

A.E.: Sey Mondy este, așa cum se consideră, cel mai liber om de pe planetă. Nu are cheie, la propriu. Nu are un spațiu în care să se înclue. El circulă. Vreme de peste patruzeci

de ani. Acumulează doar experiențe. Nimic material. Detașat/implicat: viața lui este dominată de starea de saludos. La îndemîna oricui are tăria să renunțe la ceva. Nimic nu se obține fără renunțări. Sînt născut-crescut în București. Locuiesc mai mult la țară. Am renunțat la garsoniera de lângă Muzeul Literaturii. După o noapte de scris, pot să umblu peste dealuri, să stau de vorbă, cu mare plăcere, cu văcarii, cu ciobanii, să vorbesc singur. Să tac. Să fluier. Să umblu desculț. Să mănînc doar cînd îmi este foame, nu pentru că a venit ora mesei. Nu costă mult libertatea. Scumpă este păstrarea...

C.M.: Vă recitiți vreodată cărțile?

A.E.: Le deschid, uneori, la împlinire. Pătrund, brusc, în spații pe care, cîndva, eu le-am configurat. Mă simt de-al casei, ceea ce e bine. Alteori, doresc să retrăiesc alături de un personaj o stare anume... Am impresia că eram așteptat... Avem intimitățile noastre...

C.M.: Vă adresez acum o întrebare desprinsă parcă din Oracolele liceenilor. Care sînt scriitorii dumneavoastră preferați?

A.E.: Thomas Mann și Hermann Hesse. Rilke, Kavafis, citesc multă poezie. Quintilian, *Arta oratorică*, o artă a scrisului, de fapt: superbe exerciții de concizie și logică. Salinger, Huxley. Lista e mai lungă...

C.M.: Domnule Ecovoiu, vă mulțumesc!

A consemnat
Ciprian MACESARU

cărți primite

- Sergiu Grossu, *În adâncul abisului* (*Domnia urii sub comunism*), cu o prefață a autorului, în românește de Mioara Izvema, București, Fundația Academia Civică, 2004. 208 pag.
- Claudiu Groza, *Computerul cu bibliografii*, Cluj-Napoca, Ed. Grinta, 2004 (cronici literare, eseuri și articole de opinie culturală). 208 pag.
- Iulian Dămăcuș, *Galeria cu tablouri / La galerie aux tableaux*, Cluj-Napoca, Ed. Grinta, 2003 (versuri; ediție bilingvă, rom.-fr.). 132 pag.
- Iulian Dămăcuș, *Pânza de păianjen*, Cluj-Napoca, Ed. Grinta, 2003 (versuri). 60 pag.
- Sali Bashota, *Exilul sufletului / Ekzili i shpirtit*, poeme, trad. în lb. rom. și texte selectate de Baki Ymeri, postf. de Marius Chelaru, Buc., Ed. Muzeul Literaturii Române, 2004. 124 pag.
- Ion Cristofor, *Sărbătoare la ospicu*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2004. 122 pag.
- Michel Martin, *Ipostaze de bestie*, Timișoara, Ed. Marineasa, 2004 (versuri). 80 pag.
- Radu Florescu, *Rău de pământ*, Botoșani, Ed. Dionis, 2004. 64 pag.
- Costel Baboș, *Probleme bărbătești*, Timișoara, Ed. Marineasa, 2004 (proză; prefață de Eugen Dorcescu). 190 pag.
- Ion Gheorghe, *Cogaioanele*, „Munții marilor pontifi”, eseu, Editura Cartea Românească, București, 2004, 518 p., 125.000 lei.
- Nichita Danilov, *Tălpi. Șotronul*, roman, Polirom, Iași, 2004, 252 p.
- Marius Tupan, *Rhizoma*, roman, Fundația Luceafărul, București, 2004, 316 p.
- Marius Tupan, *Preventoriul*, teatru, Fundația Luceafărul, București, 2004, 220 p.

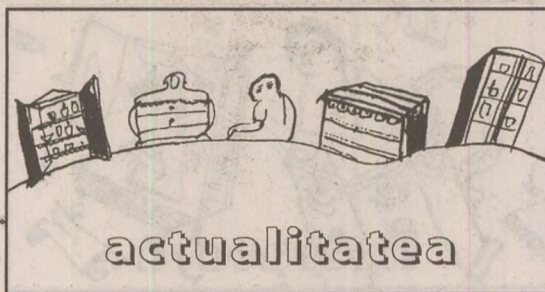
Fototeca „României literare”

Radu Tudoran și Iosif Naghiu, 1976

Fotografie de Ion CUCU

ion simuț a ales:

cărțile anului 2004

Bilanțurile oricărui an literar se lovesc de trei locuri comune, invocate foarte adesea înainte de a intra în subiect, ca un fel de circumstanțe atenuante pentru inevitabila subiectivitate a selecției: 1. nu am citit toate cărțile anului; 2. dar, în mod sigur, nici nu le-am văzut pe toate; 3. anul editorial nu s-a încheiat încă și mai putem avea surprize.

În 2004, am ieșit, în sfârșit, în mod foarte clar, din perioada succeselor facile cu jumale și memorii și am intrat categoric în Zodia Romanului și a Eseului. Nu știu care or fi succesele de piață și nu la ele mă gândesc acum. Cartea cu care trec din 2004 în 2005 este noua traducere a lui *Don Quijote*, datorată lui Sorin Mărculescu și publicată de Editura Paralela 45. Pentru mine, aceasta este cartea anului 2004. Nu uit cel puțin alte trei traduceri care m-au încântat: Alexandru Vlad cu *Puterea și gloria* de Graham Greene, Horia Florian Popescu cu *Ada sau ardoarea* de Vladimir Nabokov, ambele apărute la Editura Polirom, și Geo Vasile cu *Imprimatur* de Monaldi & Sorti, apărut la Editura Humanitas. Nu pot spune fără acest minim context care sunt cărțile mele preferate din producția românească a anului editorial 2004.

Poezie

Constanța Buzea, *Netrăitele*, Editura Vinea
Ana Blandiana, *Refluxul sensurilor*, Editura Humanitas
Mircea Petean, *Lovituri de nisip*, Editura Limes

Proză

Gheorghe Crăciun, *Pupa russa*, Editura Humanitas
Dumitru Țepeneag, *La belle Roumaine*, Editura Paralela 45
Dan Stanca, *Mila frunzelor*, Redacția Publicațiilor pentru Străinătate
Bogdan Suceavă, *Venea din timpul diez*, Editura Polirom
Fairia – o lume îndepărtată, Editura Polirom, îmi spune că Radu Pavel Gheo este un prozator ce merită urmărit și citit cu încredere.
De ce iubim femeile de Mircea Cărtărescu e o improvizație (în sensul muzical de „impromptu”), unde se simte gheara leului, o construcție liberă unde autorul își reia

degajat temele proprii. Nuvela *Zaraza*, publicată inițial în „România literară”, mi se pare cel mai bun text din volum. Un virtuoz al confesiunii, care își merită succesul.

Fie și numai dacă mai pun la socoteală cărți de proză de Daniel Vighi, Gabriel Chifu, Mircea Daneliuc, Constantin Virgil Negoită, Radu Aldulescu, Stelian Tăbăraș, Alexandru Vlad, Stelian Țurlea, Dan Lungu, Andrei Bodiu, T.O. Bobe, Cezar Paul Bădescu putem ușor ajunge la concluzia că 2004 e cel mai tare an al prozei din 1990 încoace. Până acum. Am speranța că vor veni vremuri și mai bune pentru proza noastră de ficțiune. Nu cred că am atins 50 de cărți de proză nouă (fără reeditări). Când vor apărea o sută de romane pe an, ca în 1971, vom putea vorbi de un reviriment semnificativ.

Încă nu am citit romanul lui Nicolae Breban *Puterea nevăzută*, care cred că își va cere un loc în top. Din categoria confesiunilor selectez numai *Autoportret într-o oglindă spartă* de Octavian Paler, volum apărut la Editura Albatros. Sunt foarte curios să citesc și jurnalul Ioanei Em Petrescu, publicat de Editura Paralela 45.

Eseu/ critică/ ideologie

Dictionarul cronologic al romanului românesc de la origini până la 1989, Editura Academiei Române, lucrare realizată de un colectiv de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca

Dan C. Mihăilescu, *Literatura română în postceaușism. I. Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare*, Editura Polirom, și *Scrieri de plăcere*, Editura Fundației PRO

Adriana Babeți, *Dandysmul. O istorie*, Editura Polirom

Ar fi neapărat necesar un alt capitol pentru ideologie și filosofie, unde detașez H.-R. Patapievic, *Discernământul modernizării*, Editura Humanitas

Andrei Comea, *De la Școala de la Atena la Școala de la Păltiniș*, Ed. Humanitas
Alexandru Dragomir, *Crase banalități metafizice*, Editura Humanitas.

Debut

Nicolae Strâmbeanu, *Evangelia după Arana*, roman, Editura Humanitas
Ioan Pop-Curșeu, *Nu știe stânga ce face dreapta. Două eseuri despre șovăielile gândi critice*, Editura Paralela 45.

Nu mi-au plăcut cărțile de debut semnate de Ioana Băețica, Ionuț Chiva și Ioana Bradea, dar ele trebuie luate în seamă, pentru că împreună cu Claudia Golea (care nu mai e la debut) și împreună cu alții dau un fenomen semnificativ (exhibarea sexualității) ce merită discutat ca simplă curiozitate, perisabilă. ■

calendar

4.01.1877 - s-a născut *Sextil Pușcariu* (m. 1948)
4.01.1931 - s-a născut *Nora Iuga*
4.01.1934 - s-a născut *Jiva Popovici* (m. 1991)
4.01.1942 - s-a născut *Ovidiu Hotințeanu* (m. 1973)
4.01.1954 - a murit *Elena Farago* (n. 1878)
4.01.1977 - a murit *Horváth István* (n. 1909)

5.01.1878 - s-a născut *Emil Gîrleanu* (m. 1914)
5.01.1909 - s-a născut *Bazil Gruia* (m. 1995)
5.01.1923 - a murit *Adam Müller-Guttenbrunn* (n. 1852)

5.01.1949 - s-a născut *Leo Butnaru*
5.01.1972 - a murit *George Dan* (n. 1916)
5.01.1978 - a murit *D. Ciurezu* (n. 1897)
5.01.1981 - a murit *Laura Mihail-Dragomirescu* (n. 1893)

5.01.1985 - a murit *Alexandru Vișianu* (n. 1891)
5.01.1992 - a murit *Tamara Gane* (n. 1909)
5.01.1993 - a murit *Efim Junghietu* (n. 1939)
5.01.2002 - a murit *Gheorghe Scripcă* (n. 1930)

6.01.1760 - s-a născut *Ion Budai-Deleanu* (m. 1820)
6.01.1802 - s-a născut *Ion Heliade Rădulescu* (m. 1872)

6.01.1833 - a murit *Nicolae Stoica de-Hateg* (n. 1751)

6.01.1881 - s-a născut *Ion Minulescu* (m. 1944)
6.01.1897 - s-a născut *Ionel Teodoreanu* (m. 1954)
6.01.1918 - a murit *Oreste Georgescu* (n. 1891)
6.01.1940 - s-a născut *Ion Lazu*
6.01.1943 - s-a născut *Ion Drăgănoiu*
6.01.1990 - a murit *Traian Uba* (n. 1921)

7.01.1882 - s-a născut *Ion Chiru-Nanov* (m. 1917)
7.01.1915 - s-a născut *Fănică N. Gheorghe* (m. 2002)
7.01.1926 - s-a născut *Mircea Sintimbreanu* (m. 1999)

7.01.1993 - a murit *Ștefan Baciu* (n. 1918)

8.01.1915 - s-a născut *Aurel Tita* (m. 1994)
8.01.1926 - s-a născut *Haralambie Grănescu* (m. 2003)

8.01.1978 - a murit *Sarina Cassvan* (n. 1894)
8.01.1954 - s-a născut *Lucian Vasiliu*

9.01.1898 - s-a născut *Sandra Cotovu* (m. 1987)
9.01.1900 - s-a născut *Henriette Yvonne Stahl* (m. 1984)

9.01.1912 - s-a născut *Ștefan Stănescu* (m. 1956)
9.01.1914 - s-a născut *Ion Dumitrescu* (m. 1976)
9.01.1934 - s-a născut *Mircea Tomuș*
9.01.1944 - s-a născut *Grid Modorcea*
9.01.1947 - s-a născut *Ioana Ieronim*
9.01.1947 - s-a născut *George Virgil Stoenescu*
9.01.1961 - a murit *Radu Cioculescu* (n. 1901)
9.01.1978 - a murit *Szemplér Ferenc* (n. 1906)
9.01.1980 - a murit *Petru Căraman* (n. 1898)

10.01.1493 - s-a născut *Nicolaus Olahus* (m. 1568)
10.01.1869 - s-a născut *Valeriu Braniște* (m. 1928)
10.01.1896 - s-a născut *Alexandru Busuioceanu* (m. 1961)

10.01.1913 - s-a născut *Ion Moldoveanu* (m. 1939)
10.01.1915 - s-a născut *Petre Marinescu*
10.01.1919 - s-a născut *Fényi István*
10.01.1927 - s-a născut *Ion Serebreanu* (m. 1991)
10.01.1932 - s-a născut *Otilia Nicolescu*
10.01.1940 - s-a născut *Ion Iuga* (m. 1993)
10.01.1952 - s-a născut *Richard Wagner*
10.01.1960 - s-a născut *Ioana Părvulescu*
10.01.1987 - a murit *Ion Bănuță* (n. 1914)
10.01.1988 - a murit *Pavel Bellu* (n. 1920)
10.01.1992 - a murit *Tudor George* (n. 1926)

11.01.1878 - s-a născut *Zaharia Bârsan* (m. 1948)
11.01.1920 - s-a născut *Al. Cerna-Rădulescu* (m. 1991)

11.01.1925 - s-a născut *Eugen Jianu*
11.01.1926 - s-a născut *Leonid Dimov* (m. 1987)
11.01.1935 - s-a născut *Domitian Cesereanu*
11.01.1937 - s-a născut *Ion Apetroaie*
11.01.1943 - s-a născut *Florin Manolescu*
11.01.1957 - a murit *I.U. Soricu* (n. 1882)
11.01.1972 - a murit *Eugeniu Speranția* (n. 1888)

12.01.1891 - s-a născut *Al. Cezar-T. Stoika* (m. 1941)
12.01.1909 - s-a născut *Méiliusz József* (m. 1995)
12.01.1914 - s-a născut *Traian Șelmaru*
12.01.1926 - s-a născut *Al. Andriescu*
12.01.1937 - s-a născut *Aurel Storin*
12.01.1941 - s-a născut *Anda Raicu*

12.01.1961 - s-a născut *Corin Braga*
12.01.1983 - a murit *Lucian Predescu* (n. 1907)
12.01.1988 - a murit *Emilia Căldăraru* (n. 1931)
12.01.1993 - a murit *Florin Murgescu* (n. 1920)

13.01.1921 - a murit *Ioan Caragiani* (n. 1840)
13.01.1936 - s-a născut *Stepan Tcaciuc*
13.01.1937 - s-a născut *Victor Ernest Mașek* (m. 2002)

13.01.1958 - a murit *Dan Botta* (n. 1907)
13.01.2000 - a murit *Ștefan Berciu* (n. 1928)
13.01.2001 - a murit *Veronica Russo* (n. 1918)

14.01.1915 - s-a născut *Mihail Isbășescu* (m. 1998)
14.01.1917 - s-a născut *Sofia Arcan* (m. 1992)
14.01.1917 - s-a născut *Ion Roman* (m. 1989)
14.01.1928 - s-a născut *Grigore Botezatu*
14.01.1931 - s-a născut *Vlad Sorianu*
14.01.1936 - s-a născut *Ion Stoica*
14.01.1978 - a murit *Tudor Ursu* (n. 1928)
14.01.1982 - a murit *Vasile Florescu* (n. 1915)
14.01.1990 - a murit *Niculae Stoian* (n. 1935)

15.01.1850 - s-a născut *Mihail Eminescu* (m. 1889)
15.01.1909 - s-a născut *Emil Boldan*
15.01.1916 - s-a născut *Alexandru Robot* (m. 1941)
15.01.1921 - s-a născut *Marin Sărbulescu* (m. 1971)

15.01.1933 - s-a născut *Elena Lința*
15.01.1937 - s-a născut *Valeriu Cristea* (m. 1999)
15.01.1937 - a murit *Anton Holban* (n. 1902)
15.01.1974 - a murit *Ovid Caledoni* (n. 1914)
15.01.1994 - a murit *Valentin Munteanu* (n. 1937)
15.01.1994 - a murit *Damian Ureche* (n. 1935)

16.01.1929 - s-a născut *Ion Podoleanu*
16.01.1942 - s-a născut *Aurel Dragoș Munteanu*
16.01.1944 - s-a născut *Elena Ghirvu-Călin*

17.01.1568 - a murit *Nicolaus Olahus* (n. 1493)
17.01.1829 - s-a născut *Anton Naum* (m. 1917)
17.01.1909 - s-a născut *Marcel Avramescu* (*Jonathan X. Uranus*) (m. 1984)

17.01.1916 - s-a născut *Antoaneta Bodisco*
17.01.1924 - s-a născut *Radu Theodoru*
17.01.1931 - s-a născut *Arahám János*

17.01.1936 - a murit *Mateiu I. Caragiale* (n. 1885)
17.01.1949 - s-a născut *Mihai Nebeleac* (m. 2003)
17.01.1966 - a murit *Nicolae Albu* (m. 1910)
17.01.1977 - a murit *Emilian Constantinescu* (n. 1894)

17.01.1985 - a murit *Sorin Titel* (n. 1935)
17.01.1993 - a murit *Nicolae Frânculescu* (n. 1925)
17.01.2000 - a murit *Ioana Baciu-Mărgineanu* (n. 1931)

18.01.1848 - s-a născut *Ion Slavici* (m. 1925)
18.01.1898 - s-a născut *F. Brunea-Fox* (m. 1977)
18.01.1911 - s-a născut *Nicu Caranica*
18.01.1927 - s-a născut *Tatiana Voronțova*
18.01.1940 - s-a născut *Ion Clocanu*
18.01.1943 - s-a născut *Dan Rotaru*
18.01.1943 - s-a născut *Dolna Sterescu*
18.01.1948 - s-a născut *Gheorghe Ursachi*
18.01.1963 - a murit *Tomcsa Sándor* (n. 1897)
18.01.1970 - a murit *Ion Crețu* (n. 1893)
18.01.2002 - a murit *Dimitrie Păcurariu* (n. 1925)

19.01.1889 - s-a născut *Artur Enășescu* (m. 1942)
19.01.1898 - s-a născut *Sandra Cotovu* (m. 1987)
19.01.1917 - s-a născut *Georg Scherg*
19.01.1919 - s-a născut *CA. Munteanu*
19.01.1921 - s-a născut *Ion Istrati* (m. 1977)
19.01.1933 - s-a născut *Victor Teleucă*
19.01.1933 - s-a născut *George Băiculescu*
19.01.1943 - s-a născut *Ion Nicolescu*
19.01.1957 - a murit *Barbu Lăzăreanu* (n. 1881)
19.01.1964 - a murit *Constantin Argeșanu* (n. 1892)

19.01.1981 - a murit *Catinca Ralea* (n. 1929)
19.01.1985 - a murit *Ovid - Aron Densusianu* (n. 1904)

20.01.1757 - s-a născut *Ioan Cantacuzino* (m. 1828)
20.01.1818 - a murit *Dimitrie Țichindeal* (n. 1775)
20.01.1908 - a murit *D. Ollănescu-Ascanio* (n. 1849)
20.01.1915 - a murit *Anastasie Marian Marlenescu* (n. 1830)

20.01.1918 - s-a născut *Ion Frunzetti* (m. 1985)
20.01.1931 - s-a născut *Vasile Băran*
20.01.2000 - a murit *Nicolae Ioana* (n. 1939)

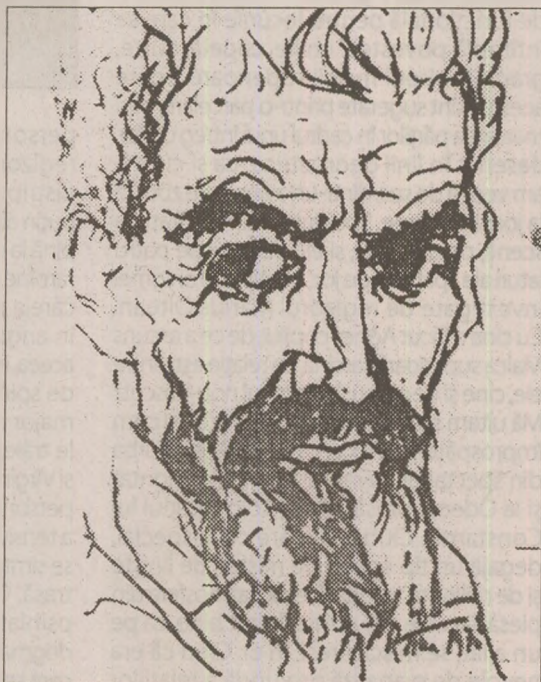
Recunoscut unanim ca izvor de inspirație al poemului *Epigonii*, nu înseamnă că *Lepturariul*... este singurul. Vrem să propunem ipoteza altui izvor, legat de momentul blăjean al biografiei eminesciene, de importanță secundară, nu lipsit de însemnătate totuși. Este vorba de cartea lui Timotei Cipariu, *Elemente de poetică, metrică și versificațiune*, Blaj, 1860.

Lectura manualelor de poetică era una din preferințele lui Eminescu în timpul popasului blăjean; unul din prietenii blăjeni ai poetului își amintește că, prin a doua jumătate a lunii septembrie, „pentru ultima oară când a venit la mine, l-am văzut plângând... Ce a avut, ce n-a avut nu știu, destul că în semn de recunoștință, mi-a donat toată averea sa, care a constat din *Lehrbuch der Poetik*... von Dr. Friederich Beck, München, 1862”. Cufundat în cugete se pune la masă, apucă o penă și pe foaia albă din această carte scrie următoarele: *Spre suveniru fratelui Gregoriu Dragoșin. M. G. Eminescu din Ipotești. „Dacă vreodată, în lunga-ți cale...”, o poezie-dedicatie, reproducă în edițiile critice Eminescu (Perpessicius, D. Murărașu, Gh. Bulgăr), una din puținele dovezi materiale ale trecerii poetului prin orașul de la îmbinarea Târnavelor.*

Tot un manual de poetică, un fel de „inițiere în poetică” cu foarte docte referiri la speciile poeziei lirice, la felurile de ritm și rimă, cu exemplificări din poezia latină, îndeosebi, dar și din cea italiană, franceză, germană și română este cartea lui Timotei Cipariu. Un exemplar din această „poetică” cipariană a aparținut lui Eminescu, dăruit poate chiar de Pumnul, și poetul l-a luat cu sine în drumul spre Mica Romă. Pe acest exemplar avem semnătura „M. Eminescu, Blaj 1866”. Îscălitura poetului nu are încă undulările atât de grațioase din cunoscuta semnătură de mai târziu, dar are liniile aceleiași admirabile caligrafii eminesciene. Cunoșcând obiceiul lui Eminescu de a dăruia cărți, putem presupune că și cartea lui Cipariu, aflată azi în patrimoniul Bibliotecii Județene Mureș, a dat-o unui prieten blăjean a plecarea lui din Blaj. „Nu se știe prin ce împrejurări cartea lui Mihai Eminescu, *Elemente de poetică*... de Timotei Cipariu, ajunge în posesia unui elev blăjean, devenit medic în districtul Chivărului, ar mai târziu medic arhidiecezan a Blaj. Biblioteca sa a fost transmisă tatălui său, Victor Colceriu, tot medic în Baia Mare, unde a fost descoperită cu ani în urmă. Exemplarul a intrat în patrimoniul Bibliotecii Județene Mureș în anul 1987, prin bunăvoința criticului literar Dan Culcer, în a cărui bibliotecă s-a păstrat până a acea dată” (v. Dimitrie Postâmaș,

Istorie literară

Cipariu și Eminescu

Philobiblon mureșean, Târgu-Mureș, 2003, p. 45).

Din cele 200 de pagini ale manualului ciparian de *Poetică*, aproape trei sferturi cuprind exemplificări docte, citate în original din literatura universală, mărturie scrisă a poliglotului Cipariu. Ultimele 40 de pagini aduc și exemple din lirica populară românească, dar și din poezii românești ca Dosoftei, Teodor Corbea și pașoptiștii prezenți în *Epigonii*, D. Bolintineanu, Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Mureșanu și Alecsandri. Lui Eminescu i-a plăcut desigur precizarea lui Cipariu despre valoarea artistică a poeziilor citate, autorul fiind uneori constrâns de necesități didactice să exemplifice și cu poezii ce nu dovedeau calități artistice deosebite, fiind banale stihului: „Exemplele din Forma VI-VIII numai de lipsă mare le-am luat din *Psaltirea în versuri* (ms.) a lui Teodor Corbea de pe anul 1725. Omul pe lângă o diligență mare a lucrat un op cu mult mai jos decât al lui Dosoftei și mai ca al lui Pralea” (p. 176).

Dar exemplificările din poezii citite de Eminescu în manualul lui Cipariu au legătură cu versurile caracterizante din *Epigonii*, putând oferi sugestii pentru metaforele unor portrete literare. Din *Heliade* se reproduc fragmente din tălmăcirile după Lamartine, dar și strofe din poezia sa filosofică („Precum soarele ridică roua-n sus după pământ/ Așa soarebe al meu cuget, în sânul tău cel prea sânt”) ce trimit cu gândul la primele trei versuri din strofa ce-i consacră în *Epigonii*:

„Eliad zidea din visuri și din basme seculare/ Delta biblicelor sante, profețiilor amare/ Adevăr scăldat în mite, sfînx pătrunsă de-nțeleș”.

Din Bolintineanu se citează fragmente din elegia *O fată tânără pe patul morții*, care-l va influența pe Eminescu nu numai în *Mortua est* (Abia-n primăvara dorințelor mele, plătândă ca roua abia am ajuns/ Atuncea când cântă prin flori filomele, și-o crudă durere atunci m-a pătruns), ci și în reconstituirea debutului literar al autorului *Legendelor istorice*, prezentat în *Epigonii* prin elementele acestei poezii: „Pe-un pat alb, ca un lîntoliu zace lebăda murindă/ Zace palidă vergină cu lungi gene, voce blîndă-/ Viața-i fu o primăvară, moartea – o părere de rău”.

Tot astfel cele trei versuri din strofa a V-a a *Epigonilor* în care este prezentat Gr. Alexandrescu („Și ca Byron, treaz de vîntul cel sălbatic al durerii/ Palid stinge – Alexandrescu sînta candel’ a sperării/ Descifrînd eternitatea din ruina unui an”), putem reține note caracteristice ale poeziei sale din fragmente, precum acestea: „Dar pre om și-a lui natură destul nu ai cercetat/ de voiești să flu ca râul care curge nencetat/ Acel râu trece p-o vale, pe câmpie, printre flori/ iar prin relele vieții e mai greu să te strecoari”. Sau: „A mea durere, trecut un arc/ ea nici crește, nici va scădea/ Și fericită, dulce uitare/ ce crezi că cearcă inima mea.”

Caracterizarea complexă a lui Mureșanu, „preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet”, putea

să-și tragă măcar substanța din exemplificările *Elementelor de poetică* pentru că unele fragmente din poezia autorului *Răsunetului* sunt semnate cu pseudonimul „Eremitul”, pe care Eminescu îl cunoștea din lectura poeziilor sale din „Foaie pentru minte, inimă și literatură” din Biblioteca gimnaziului din Cernăuți adăpostită în casa lui Aron Pumnul. Imaginea „eremitului”, ipostază a poetului-tribun pașoptist reverberează în versul: „Smulge munților durerea, brazilor destinul spune”.

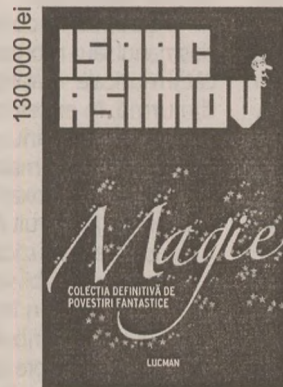
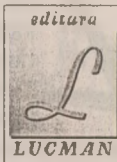
Cele mai bogate exemplificări se fac din *Alecsandri*, acoperind aproape toată aria tematică a poeziei sale, Cipariu intuind supremația literară în epocă a poetului *Doinelor și lăcrămioarelor*, pe care Eminescu avea să-o fixeze în metafora „regel al poeziei”.

Fiind „cea dintâi oglindă a poeziei românești, privită în totalitatea ei”, concretizând „afirmarea deplină în unitate și organicitate a stării poeziei românești la mijlocul veacului al XIX-lea, nu numai în ceea ce privește versificația, ci și în dimensiunea axiologică, selecția versurilor fiind reprezentativă și pe planul estetic” (Valeriu Nițu, Traian Vedinaș, *Timotei Cipariu, Arhetipuri ale permanenței românești*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988, p. 107), cartea lui Cipariu, *Elemente de poetică, metrică și versificațiune*, Blaj, 1860, cu semnătură proprie, cu localizare și datare „M. Eminescu, Blaj 1866” este un al doilea izvor de inspirație al poemului „Epigonii” după *Lepturariul*... lui Aron Pumnul.

Ion BUZAȘI

Editura LUCMAN

Partener pe calea cunoașterii

ISAAC ASIMOV
Magie

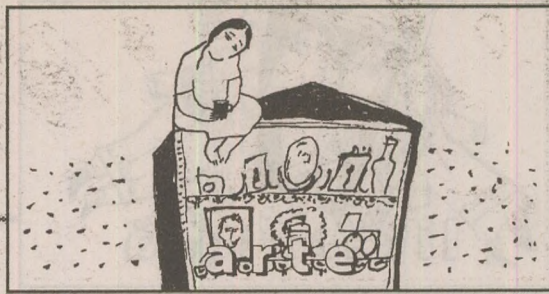
www.lucman.ro
lucman@lucman.ro
comenzi@lucman.ro

NANCY KRESS
Spațiul probabilistic

Tel. 222.53.16; 223.77.55;
223.76.59
Tel./Fax. 222.53.17;
Fax. 222.92.54

Nu văzusem filmul *Agnes of God*, inspirat de textul lui John Pielmeier când am fost la Teatrul Odeon pentru premiera cu *Agnes, aleasa lui Dumnezeu*, de același autor.

Tot așa cum n-am văzut nici un alt spectacol făcut de regizorul Marius Oltean. Am citit doar despre montarea domniei sale cu *Zbor deasupra unui cuib de cuci* de acum câțiva ani, de la Teatrul Național din Cluj. Dacă ar fi să formulez rapid, aş zice că țintește sus, la texte cu istoric cinematografic tare, cu palmares, cu cârlig pentru public. Se pare că, într-un fel, situarea aceasta în treia de succes mondial, certificat, poate crea iluzia prelungirii certe a vârstei și asupra actului artistic teatral. Limbajele și tehnicile sînt atît de diferite, încît... Dintr-o mare curiozitate asupra citirii piesei lui John Pielmeier, am văzut, după spectacol, și filmul din 1985 al lui Norman Jewison, cu Jane Fonda în rolul doctoriței Marta Livingstone, cu Anne Bancroft - Stareța și Meg Tilly, sora Agnes. Ultimele două nominalizate la Oscar și toate trei excepționale. Acolo, lectura regizorului, ca și fabulosul efectelor, conduce spre exploatarea zonei miracolului, care există și care se poate produce chiar și la vedere (scena cu sîngerarea palmelor). Spre acest tip de repetare, menținută, totuși, în coadă de pește, a conceperii unui prunc în mod misterios, poate chiar divin. Nu cred

Teatrul Odeon: *Agnes, aleasa lui Dumnezeu* de John Pielmeier. Traducerea: Anca Florescu și Costin Manoilu. Regia: Marius Oltean. Scenografia: Constantin Ciubotariu. Muzica: Iosif Merga. Distribuția: Carmen Tănase, Virginia Rogin, Elvira Deatcu.

cronica dramatică de Marina Constantinescu

Accente

În acest tip de speculație. Dar asta e problema mea. Regizorul însă și-a urmărit formidabil accentul pus în scenariu și și-a dus, coerent, avînd și mijloacele la dispoziție, construcția di granda pînă la capăt, bazîndu-se enorm pe interpretarea celor trei actrițe, pe tipul de transă, alta la fiecare.

În piesa de la Odeon, lectura situează punerea în scenă la un pol opus, plauzibil, de ce nu, dar reducionist, mai ales prin modul în care a fost tratat regizoral. Accentul este pus la prima mîină, după părerea mea, iar spectacolul este transformat, astfel, dintr-o investigație psihiatrică și o confruntare umană, într-un demers polițienesc. Poate nici asta n-ar fi neinspirat, în fond, textul permite, dacă Marius Oltean și-ar fi asumat interpretarea aceasta a piesei și nu ar fi încercat să adauge în plus puțin din fiecare altă temă mai nobilă - metafizică, filosofie etc. Chestiunea aceasta s-a transformat într-o barieră estetică ce nu a putut fi depășită, mutînd atenția lucrului din echipă într-un plan fals, în loc să se exploateze drumul inițial, curat, simplu. Încercătura se transformă treptat într-o formă exterioară, reziduală, care amestecă registrele și nu aduce nici un beneficiu textului, dificil prin problematică, și nici spectacolului.

Rămîne meritoriu travaliul actrițelor - Carmen Tănase, Virginia Rogin și Elvira Deatcu - cu izbînzii diferite. Foarte inspirat

este spațiul scenografic al lui Constantin Ciubotariu, care găsește o soluție extrem de funcțională pentru locurile în care se întîmplă povestea: chilie, capelă, curte, grădină, biroul maicii superioare. Toate acestea sînt sugerate printr-o parcelare, prin marcarea părților în cadrul unui întreg unitar, desenat în linii geometrice, ca și cum l-am vedea de sus, dintr-un avion care zboară la joasă înălțime. Spectatorii sînt invitați pe scenă, pe gradene, și ele dispuse pe patru laturi ale spațiului de joc, în mijlocul enigmei investigate de regizorul Marius Oltean. Cu cine a făcut Agnes copilul, de ce a ascuns Maica superioară sarcina, ce relație este între ele, cine și de ce a ucis pruncul nou-născut? Mă uitam și mă gîndeam ce bine dă și cum împrăștiează inocența biete Agnes iarba din spectacolul *Frații* al lui Dabija, montat și la Odeon, presărată aici, colo. Spațiul lui Constantin Ciubotariu are ceva special, degajă un tip aparte de mister, de liniște și de neliniște totodată, exact atmosfera din piesă. Iar cele trei actrițe îl simt bine, ca pe un aliat, se mișcă firesc în el. Cred că era nevoie de o analiză profundă a relațiilor dintre ele - Carmen Tănase, doctor Martha Livingstone și Virginia Rogin, Stareța superioară - Încearcă treaba asta într-un fel pe cont propriu, dintr-un interes special față de problematica piesei și față de personajele lor, care le incită la căutări și la cîteva descoperiri

personale. Aici este punctul cîștigat al regizorului, în felul surprinzător de a le distribui pe cele trei actrițe în roluri mai puțin abordate. Dar nu-și duce ideea și lucrul pînă la capăt cu ele, din păcate. Descoperită rămîne, de cele mai multe ori, Elvira Deatcu, căreia pare că îi este teamă să intre adînc în angoasele și în tragedia lui Agnes. De aceea, reacțiile ei, în special în scenele bîntuite de spiritul malefic al mamei, de conflictul major cu ea, rămîn exterioare, le joacă, nu le trăiește, cum se spune. Carmen Tănase și Virginia Rogin creează o evoluție a fiecărui personaj, a relațiilor dintre ele, a confesiunii, a tensiunilor și disputelor, chiar dacă uneori se simte o inhibiție, o teamă, o frînă de mîină trasă. Conflictul omului de știință, doctor psihiatru cu biserica ca instituție rigidă, dogmatică este dublat de o traumă personală, care se infiltrează discret în discursul Marthei Livingstone. Ce se petrece cu fiecare dintre aceste femei bîntuite de angoase diferite, în lumi diferite, cu experiențe și trecut diferit, puse față-n față într-un context tragic, rămîne atins absolut tangențial în spectacol. Din păcate. ■

operă

Daruri de sărbători

Zefirelli scria undeva "mie, ca om de teatru, opera îmi produce întotdeauna nemulțumire, chiar disperare că nu pot să stăpînesc în aceeași măsură latura muzicală și cea scenică: pe de o parte abstracția pură a muzicii, pe de alta, concretul acțiunii propriu-zise, a teatrului." După cum se vede, Anda Tăbăcaru-Hogea se află în nobilă tovărășie, căci nici ea nu pare a fi găsit cheia spectacolului cu *Simon Boccanegra* de Verdi, la Opera bucureșteană. În decorul frumos stilizat, evocînd cala unei corăbii (aluzie la trecutul de corsar al Dogelui Boccanegra) conceput de Cătălin Ionescu-Arbore, personajele se mișcă în modul cel mai convențional; iar costumele, care prin cromatică definesc apartenența la o clasă socială ori un contur psihologic, dînd un plus de lizibilitate intrigii, dacă în schița scenografică au părut armonioase, transpuse în concretul materialelor (vai, mușamalele acelea stridente) rezultatul este departe de a fi cel dorit.

Despre personajele sale, compozitorul atît de atent cu întruchiparea lor scenică, ne-a lăsat indicații amănunțite. În viziunea sa, Boccanegra este "un suflet pasionat, arzător și mîndru ascuns sub o aparență de calm, solemnitate, măreție (foarte greu de realizat);

într-adevăr, nici lordache Basalic nu a reușit să transmită această imagine; vocea sa bine timbrată a dobîndit un plus de linie, de suplețe în frazare, dar este prea lirică, nu are gabaritul rolului, iar scenic vorbind el a pus accentul pe zbuciumul sufletesc al părintelui, nu pe forța și monumentalitatea cărmuitorului.

De aceea, în confruntările cu Fiesco, dușmanul său - momente-cheie atît teatrale, cît și muzicale - balanța a înclinat spre acesta din urmă, în excelenta interpretare a lui Pompei Hărășteanu, susținută cu noblețe a frazei, dărzenie și mai ales autoritatea scenică de totdeauna. Roxana Briban, cu timbrul ei catifelat, i-a dăruit Ameliei fragilitate și o gingășie de o muzicalitate rafinată, ce l-ar fi mulțumit probabil și pe Verdi care își vedea eroina ca pe "un înger" (ceea ce nu l-a împiedicat să-i atribuie o partitură plină de capcane). Cât despre cei doi rivali la dragostea ei, baritonul Sever Barnea și tenorul Virgil Profeanu, să spunem doar că, dacă ne-am transpune în ficțiune nu ar fi putut cuceri nîcîcînd mîna fiicei Dogelui. Primul, în rolul intrigantului Paolo, prezent în toate momentele importante ale acțiunii (pe care într-o măsură le și determină), are o linie mai puțin melodică, apropiată de recitativ ceea ce îi dă un relief aparte, dar din lectura lui Sever Barnea nu

Angela Gheorghiu

s-a desprins decît efortul de a solicita la maximum un glas care nu răspundea. Pe Virgil Profeanu este imposibil să nu-l remarci, avînd în vedere decibelii pe care îi catapultează spre sală. Este adevărat că Gabriele Adorno este un rol de atletică tenorală de care nu mulți se pot apropia, dar asta nu înseamnă că poate ignora tot ce ține de rigoare și linie în frazare, de disciplina cîntului, de nuanțări și expresie. În celelalte roluri Ștefan Schuller, Mihai Lazăr și Sidonia Nica au evoluat corect.

Prin însăși acțiunea ei, *Boccanegra* este o operă de coruri și în această privință Corul Operei sub conducerea lui Stelian Olariu a dat ca totdeauna satisfacție deplină. De la "Miserere" din Prolog, trecînd prin marea scenă a Consiliului pînă la "Miserere" din final, splendidele pagini corale au sunat exemplar. La pupitru, tînărul dirijor Ciprian Teodorașcu a demonstrat că "valoarea nu așteaptă..." și a condus cu mîină fermă și

dozare bine gîndită partitura complexă, cu un bun echilibru între fosă și scenă.

Poate că nici un alt nume din constelația teatrului liric nu suscită atâtea pasiuni și nu radiază cu mai mare strălucire decît cel al Angelei Gheorghiu, cea dăruită de Dumnezeu pentru a fi o Divă, rol în care se complăce de altfel cu nonșalanță. Pe unde trece, prezența ei supune chiar și pe cei mai sceptici. De aceea Concertul extraordinar de Crăciun a fost, pentru cei ce s-au aflat în Sala Palatului un dar prețios. Cu o voce superbă, suplă și senzuală, cu timbru seducător, ea a desfășurat o paletă largă de stiluri prin cîteva arii celebre urmate de un scurt program de colinde. De la melancolia romantică a belcantismului lui Bellini la dolcezza pucciniană în Tosca, de la cochetăria șăgalnică a Carmencitei la tragismul cutremurător al micuței Butterfly, ea a parcurs un traseu emoțional cu o intensitate a comunicării ce ținea adînc în sufletul ascultătorilor. Uimește autenticitatea trăirii îmbinată cu un control suveran asupra vocii, asupra perfecțiunii detaliilor de mare finețe. Din nefericire, în amplificarea "de stadion" valoarea nobilă a timbrului ei și nuanțele infinitezimale pe care le afectionează s-au pierdut. Tot carențele tehnicii de sonorizare, de data asta în asamblarea întregului (orchestra, Madrigalul, corul de copii și solista) au viciat și partea de colinde - impresia a fost de improvizare - cu toate eforturile dirijorului Eugen Kohn, experimentat acompaniator de voci și ale Orchestrei Naționale Radio care a realizat în parametri artistici buni, un program lung și dificil, într-un timp record.

Elena ZOTTOVICEANU

Nu se poate găsi un moment mai potrivit pentru evaluarea preferințelor publicului din cinematografe decât sfârșitul de an. Așa că am aruncat o privire pe topul de box-office al premierelor din 2004, top accesibil pe site-ul cinemagia.ro. Ce-am văzut nu m-a bucurat, dimpotrivă. Lovitura de grație a fost *Orient Expressul*, plasat pe locul paisprezece; noroc că Oscarurile nu sunt concurs de popularitate! În caz că vă întrebați unde se situează următoarea producție românească, o găsiți la numărul 75: *Milionari de week-end*. Filmul lui Lucian Pintilie e pe poziția nouăzeci, iar documentarul lui Thomas Ciulei e unul dintre codașii topului: între premierele din 2004, ocupă penultimul loc. Lăsând la o parte aceste considerații, mă voi mulțumi să comentez câteva dintre lungmetrajele câștigătoare.

Medalia de aur revine filmului *Patimile lui Hristos*. Ceea ce e surprinzător, nu știam că suntem o nație atât de religioasă. Pentru că acesta e un film făcut de un habotnic pentru uzul bigoților: mesajul e unul simplu și "bătut în cuie", dacă mi se permite un joc de cuvinte. Transportă violența Vechiului Testament în cel Nou. Hristos a suferit pentru păcatele noastre, iar filmul arată doar această suferință, nimic mai mult. "Arată" nu e un termen adecvat, lungmetrajul te lovește în plexul solar, e într-atât de violent că te determină să te simți martir la rândul tău. Criticii de film au comentat deja că pelicula își terorizează spectatorii sau că te pedepsește – prin această violență – pentru păcate pe care nici nu știi că le ai. Bănuiesc că aceasta a fost și intenția regizorului Mel Gibson: a mizat pe un realism extrem, conferit și de aramaica și de latina în care vorbesc personajele, pe o identificare cu protagonistul, identificare pe care o consideră un „dat” (de aceea spuneam că e un film pentru bigoți). Cred că dorea ca filmul să revitalizeze cunoștințe pe care mulți le au despre Hristos transpunându-le într-un plan visceral, apropiat. Martiriul nu trebuia să fie o experiență îndepărtată în timp sau consemnată în evanghelii, ci un eveniment palpabil, care se întâmplă azi și-ți șterge păcatele de ieri. Cu alte cuvinte, filmul trebuia să fie o experiență cathartică în folosul creștinilor.

Pornind de la această premisă, dozajul violenței e discutabil. Dar aici apar problemele, iscate de către identificarea spectatorului cu Hristos. E foarte greu, așa spune chiar imoral, să nu te identifici cu cineva în ale cărui predici nu găsești o sămânță de rău. Cu atât mai mult cu cât acel cineva suferă pentru păcatele întregii lumi. Dar acest film îl divorțează oarecum pe Hristos de predicile lui; arată suferința într-o proporție covârșitoare față de crezul pentru care suferă. Iar acest fapt are două consecințe: prima ar fi că lungmetrajul e greu de digerat pentru cei nefamiliarizați cu creștinismul, care văd un om torturat și nu înțeleg de ce îndură aceste chinuri. A doua e mai general aplicabilă: mă identific cu Hristos, dar nu cu o bucată de carne-n sânge. Și chiar dacă îți iese această identificare, ce simți? Compasiune pentru durerea cuiva, oricine ar fi acela, sau exaltare religioasă?

Problema pe care o am eu cu violența din film nu are legătură cu cantitățile în care e prezentă. Ci cu implauzibilitatea ei: oricine ar fi suferit acele torturi neîncetate ar fi fost inconștient din cauza durerii pe la mijlocul

filmului. Or, dacă tot alegi varianta realistă, cu accent maxim pe umanitatea lui Hristos, de ce nu are limitele de rezistență ale unui om? Iată cum însăși miza filmului sabotează propriul proiect artistic...

Al doilea film din top e finalul trilogiei *Stăpânul inelelor*; hai că înțeleg, aglomerația de la primele două trebuia să se perpetueze, doar e sfârșitul poveștii. Dar al treilea e *Troia*, bazată pe *Iliada* lui Homer. Au mai existat adaptări care au făcut praf originalul. Nici măcar nu speram ca filmul să conserve mult din epopee; era imposibil, cu toată pletora de nume pe care le înșiră Homer. Așa că am privit cu stoicism cum mor Agamemnon și Menelau, cum scapă Andromaca și Paris.

Dar puține adaptări au alunecat în aberație, așa cum aceasta face triumfal de la una dintre primele scene.

Să mă explic: Agamemnon alcătuiește o coaliție de state grecești, la care Tessalia refuză să participe. Așa că Atridul își aduce armata, care-l includea pe Ahile, pentru o confruntare cu războinicii tessalieni. Eroul îl învinge în luptă corp la corp pe campionul poporului inamic și are un schimb de cuvinte cu regele Tessaliei, în care acesta spune cu emfază „Ahile... îmi voi aminti acest nume”. Ei, problema e că Ahile era nu doar tessalian, ci chiar fiul regelui Tessaliei, care – zic eu – își amintea cu siguranță numele propriului fecior! Nici măcar nu era

mort, cum afirmă Priam în film, ci i-a supraviețuit lui Ahile și a domnit cu o pauză, fiind apoi reîncăunat de Neoptolemus, fiul lui Ahile. Celebri mirmidoni ai lui Ahile, menționați de altfel în lungmetraj, sunt un popor tessalian. Pe deasupra, eroul este arătat în reședința lui din Phtia, dar aceasta e plasată mai general în Grecia, în loc să se precizeze că era capitala Tessaliei!

Pe lângă încurcătura de nume și țări, *Troia* are și alte avantaje: ignoră complet faptul (istoric) că grosul armatei troiene era format din asiatici. În schimb, oferă o Troie cam de zece ori mai mare decât cea descoperită de Schliemann, plus armate îmbogățite cu figuranți adăugați cu ajutorul tehnologiei.

Divinitățile au ieșit din joc, un titlu alternativ pentru film ar putea fi „amurgul zeilor”. Hector manifestă acest tip de scepticism, dar nici Ahile (Brad Pitt) nu e prea departe. Iar idealul lor de glorie e mai degrabă medieval decât aheu. Lungmetrajul aduce și o umanizare excesivă a personajelor inițiale: Elena se simte vinovată pentru război și vrea să se predea, Priam îl îndeamnă pe Paris să lupte din dragoste, în timp ce restul luptă pentru putere și glorie, iar Ahile enunță maxime o dată la trei cuvinte. S-a comentat deja că eroii homerici nu sunt personaje psihologic plauzibile, altfel n-ar mai fi eroi! Cam toți au un părinte divin, iar zeii și psihologia nu se prea împacă. Dar ca melodramă + film de acțiune, lungmetrajul e vizionabil. O singură dată.

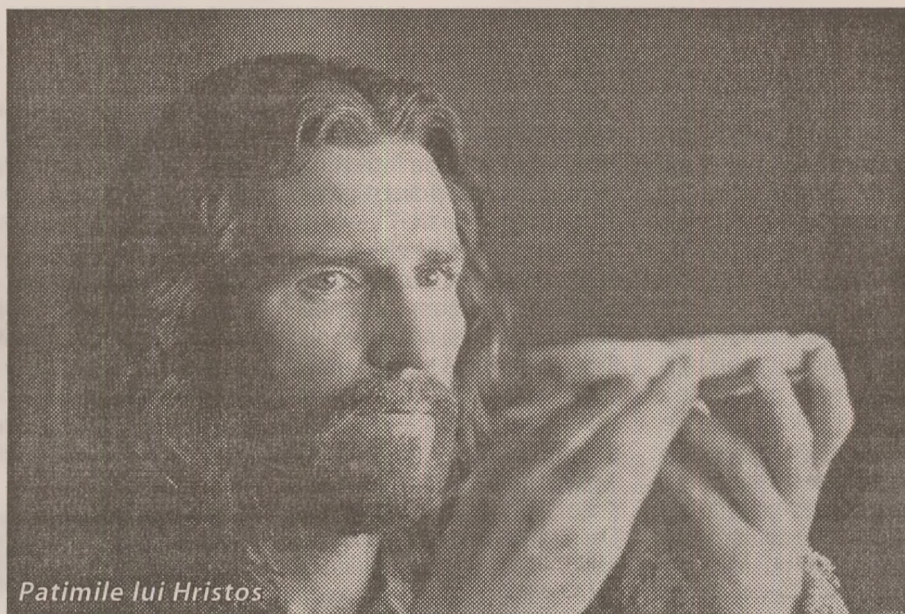
A patra poziție e ocupată de *Ultimul samurai*; de popularitatea sa, m-am convins: caseta există la închirieri video, dar tot timpul e împrumutată de cineva. Așa că mă voi limita la locul cinci din topul de box-office, loc ocupat de *Omul-păianjen 2*. Inspirat de benzi desenate, filmul nu are ambiții mari, vrea doar să fie pe placul copilului din noi. Pentru genul cu super-eroi, așa spune că bate *Superman* sau *Batman*. Diferența față de acestea e că eroul lor era super-dotat și în viața de zi cu zi: Superman își făcea și treaba de salvator al umanității, plus că îndeplinea cu profesionalism sarcina de jurnalist integrat. Batman, deși orfan, era bogat și se baza pe asistența tehnică și morală a majordomului său. Or, Omul-păianjen/Peter Parker (Tobey Maguire) e și orfan, și sărac. Încearcă să țină pasul cu cursurile de la facultate, să aibă un job stabil livrând pizza și să mai scoată ceva bani făcând fotografii pentru un ziar. Nu reușește să le facă pe toate. Se poate baza doar pe bunica lui, care nu cunoaște identitatea lui de super-erou și povara adiacentă. Puținii prieteni pe care-i avea s-au îndepărtat: Harry îl urăște pentru că refuză să-i spună cine e ucigașul tatălui său, iar M.J., de care super-eroul e îndrăgostit, e pe cale de a se mărita cu altul. Ați mai compătimit un super-erou până acum?

Paradoxal e faptul că din această neajutorare mundană a protagonistului filmul extrage o doză de umor considerabil: e înduioșătoare scena în care Peter își strică lenjeria spălând-o laolaltă cu costumul de super-erou. La sfârșit, se alege cu fata, dar problemele financiare nu se rezolvă, nici cele personale – noul dușman se anunță a fi chiar prietenul său Harry. Oricum, dacă e vorba de top box-office, acesta sau *Întorcerea regelui* ar trebui să fie pe primul loc; măcar acestea sunt „entertainment”, nu tortură... ■

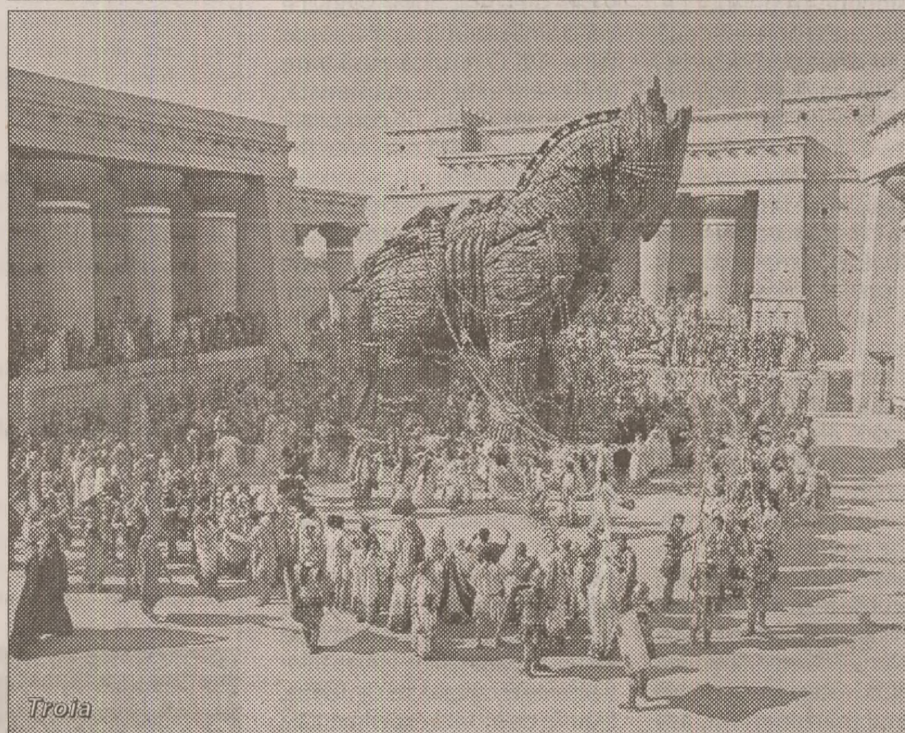

cronica filmului
de Alexandra Olivotto

Cele mai vizionate filme din 2004

Patimile lui Hristos

Troia

1. Uneori muzica savantă cară cu ea conotații ale semnelor de punctuație, fapt ce îl resimte deopotrivă ca o destindere și ca o povară, ori care îi permite, în mod paradoxal, atât escaladarea hotărâtă a tărâmului normalității, cât și deambularea candidă pe cărările stranieții. 2. Destindere pentru că totul se leagă, totul este necesar, mărturisind totodată că nimic nu este static, definitiv, că nu există decât convenții, reguli de înlănțuire a evenimentelor și fenomenelor ori că dorința poate fi mai plină de farmec decât împlinirea, iar ceea ce speră este mai atrăgător decât ceea ce ai.

3. Povară deoarece hrănește o ambiguitate de tipul: nici privilegiu, nici subordonare, simțindu-se ca un centaur ce trece pe lângă o rezervație de animale și nu știe dacă să intre ori ba. Sau ca un Atlas ce suportă apăsarea greutății, dar care tânjește și după folosul ei. 4. Normalitate datorită aprecierii conform căreia istoria muzicii ar fi o succesiune de fraze consumibile epocilor creatoare, perioadelor stilistico-estetice, fraze aflate în consecutivă și conexe cu ajutorul semnelor de punctuație. 5. Straniețe căci întotdeauna există un aspect patologic al originalității, dar și căci diacronia artei sunetelor nu este altceva decât o propoziție care, chiar dacă tot ce se transformă și se primenește cunoaște tristețea și neliniștea, nu reclamă nici prezența suspensiei ori a hiatusului, nici a mirării sau a interogației, nu suspină după odihna statică și nu dorește salvagardarea continuității prin discontinuitate. 6. În relativ, muzicile savante pot împrumuta fasonul

de la un punct, a două puncte, a puncte-punctelor, a punct și virgulei ori a simplei virgule, fie a ghilimelelor, a parantezelor, a semnelor de mirare, a semnelor de întrebare sau a cratimei. În absolut, ele au câte ceva din toate aceste indicii grafice, precum și eleganța de a renunța la negarea oricărei condiționări și oricărei relații, ceea ce exercită asupra celor ce le vin în întâmpinare o putere de fascinație, nu numai prin contrast cu existența lor, pradă a hazardului, ci și prin sentimentul că îi imunizează contra fragilității lor organice. 7. Muzicile care solicită punerea unui punct nu sunt neapărat zidite după principiul liniei, iar „linia-ți

minimalist-repetitive ale școlii americane (Terry Riley, Steve Reich, Phil Glass) nu reprezintă expresia unei idei (ca, de exemplu, acele întâmplări sonore ritualice tradiționale, ivite din exersarea principiilor etice), ci sunt doar expresia unui efort către această idee. 10. Unele muzici atrag punctul și virgula, în principal ele fiind de trei feluri: a) cele ce nu uită de unde au plecat și implicit binefacerile aduse de către muzicile dinaintea lor; b) cele ce plătesc într-un fel, prin prelungiri semantice și tehnologice, sau altul, prin adaosuri stilistice, aceste binefaceri; c) cele ce se răzbună pentru trecutul și, poate, viitorul lor. Astfel, proba

învrednicindu-se arareori să-și exercite propensiunile prospective în mod simultan asupra celor trei paliere ale limbajului muzical: vocabular, morfologie, sintaxă. (Altminteri, atunci când într-un opus prospectarea se săvârșește la nivelul unui singur palier sau, cel mult, la două, suntem în prezența experimentului muzical propriu-zis și nu a muzicii experimentale). 14. Platon spunea că mirarea este sentimentul specific filosofilor. Ei bine, există muzici care uimesc prin graiul lor, împărțându-și splendorile, care impresionează prin bogăția lor, slăvind și atât aparențele, cât și esențele. Sunt

atunci când este bine formulată, va primi un răspuns edificator. Așa și cu muzicile care pun semnul întrebării. Ele par a nu rătați nicodată, silindu-se să convoace replici incitante întru dobândirea unor aspecte inedite ale universului sonor. În definitiv, spiritul hoinar al muzicii interoghează perpetuu natura înconjurătoare, căreia îi confiscă uneori aventura în fapt și ipostaza în idee. Pe cât de interogative sunt muzicile spectrale, de pildă, ori cele acusmatice, pe atât de afirmative vor fi răspunsurile pe care le vor oferi probabil, în perspectivă, creațiile sonore globale. 16. O muzică aflată între cratime își trădează, neîndoielnic, anacronismul, neavenirea în timp și spațiu. Fie că declamă ideile altora, fie că e credincios unor vremi desuete și vetuste, într-un cuvânt, revolute, compozitorul care își împrejmuește opusurile cu cratime seamănă cu un pelerin, slujitor asiduu pe la curțile feudalilor muzicii savante, amestecându-și existența-i bigotă cu aspirațiile-i eminamente „retro”, prin înrobirea eului chiar până la pierderea identității. O identitate ce aparține, sacrame, altora. 17. Aflată în zodia evanescenței peremptorii, a descompunerii și risipirii irevocabile, muzica savantă se comportă de la o vreme ca și cum ar fi sluga punctului, a finalurilor repetate. După fiecare opus, compozitorii se străduie parcă tot mai abilit să pună punct. Punct și de la capăt. Câte muzici atâtea puncte. Și tot atâtea paragrafe. Până când pesemne că va trebui schimbată foaia. Ori punctuația, cu întregul ei alai de semne.

Liviu DĂNCEANU

muzică

... și punctuație

dă totul; deci totul e-ntr-un punct (cum a spus, cândva, Hașdeu), ci degajă acel autoritarism și acea sfidare ce duc la exclusivism și la exces, aidoma unei ciurme avoluptă și care în clipele de primejdie cucerește mediocritatea, împingând-o înainte. Cu alte cuvinte, sunt acele muzici autotelice și apologetice născute din egoismul și ambiția de a fi unic cu orice preț ori de a declanșa situații limită, irepetabile, așa cum se prezintă, de pildă, unele creații de John Cage sau alte opusuri ale secolului 20, de o originalitate premeditată și chiar contrafăcută. După ele, de obicei, nu mai poate urma nimic altceva: sunt fundături sonore, sincope componistice. 8. Muzicile care arborează două puncte sunt, dimpotrivă, deschise, comunicative, invitând la dialog sau, cel puțin, la monologuri alternante. Orice muzică validă și viabilă duce cu ea fermentul continuității, ca un organism ce evoluează în baza succesiunii de cauze și efecte, așa cum s-au dovedit a fi capodoperele consacrate ale Renașterii, Barocului, Clasicismului și Romantismului, a căror compozitori au știut că una este să te urci de la efect la cauză, și alta e să cobori de la cauză la efect. 9. Muzicile repetitive, bunăoară, reclamă mai multe puncte, căci ele persistă, la nivelul conștiinței noastre auditive, dincolo de timp și spațiu, fără a face favoruri și fără a comite nedreptăți, dar cu riscul de a strivi și a copleși, ca orice infinit generat de o intuiție internă. Numai că, nemărginirea acestor muzici reiterative constituie însuși felul mărginirii lor, așa cum întreaga creație de lucrări

punctului și virgulei poate fi susținută de creațiile sonore descinse din emoția și emulația întreținute de marile curente și direcții estetice ale istoriei muzicii savante. 11. Virgula se înșurubează, îndeobște, în plămânul acelor muzici ce respiră semicadențial, cum sunt misele ticluite de corifeii școlilor franco-flamande ori acele creații solidare sintaxelor eterofone, care evită tranșarea categorică a nodurilor și ventrelor sonore, a monovocalității și plurivocalității, cazurile lui Enescu și Stefan Niculescu fiind exemplare. Dar virgula ne atenționează și că muzica palpită, că are o inimă ce bate aidoma unui ceas al vremurilor și care separă globulele sangvine într-o urmă sacră plină până sus de taine. 12. O muzică pusă între ghilimele este fie manieristă, fără personalitate, fie compilată sau chiar înșușită prin efracție. Imnurile bizantine ori gregoriene, alcătuite prin aplicarea procedurii centonizării sunt, de asemenea, sub semnul ghilimelelor. Nu mai puțin unele muzici post-moderne, proiectate pe baza unor citate, colaje și chiar adaptări care, oricât de filantropice ar fi ele, tot în deficit de personalitate și de inspirație se află și tot în exces de comoditate și de minimă rezistență se învârt, aidoma mărinimosului ce face binele pe ascuns fiind sigur că a doua zi o să știe toată lumea. 13. Parantezele se potrivesc de minune muzicilor experimentale pentru că afișează o simptomatologie de tipul exagerărilor, inflamațiilor și accentelor caricaturale. Din fericire, cazurile de muzică experimentală sunt izolate, compozitorii

muzicile care clamează, care perorează, care impun. Și pe deasupra îți sar în urechi, perturbând cursul liniștit, rectiliniu al istoriei muzicii. Căci ele deturneză paradigmele stilistice, ajustează gustul estetic, ameliorând sau, dimpotrivă, înrăutățind forța de impact a artei sunetelor asupra însăși naturii umane. Or, cu ce putem asocia aceste muzici dacă nu cu semnul exclamării? 15. De cele mai multe ori întrebarea este o neliniște. Iar

Editura AULA

Mircea Ivănescu Poeme alese (1966 – 1989)

„Metapoeticul și intertextualitatea sînt esențiale pentru această lirică meticuloasă și opacă, străbătută de rare scipiri metaforice, dar cu atât mai stranie în splendoarea lor alexandrină” (Nicolae Manolescu)

272 p., 13x20 cm, 89.000 lei

Emil Brumaru Poeme alese (1959 – 1998)

„Angel poțicios și iubăreț, rămas din cele sfinte doar cu aura inocenței, dar altfel decât cu totul la păcate lumești – femei, tabacioc, guleai – Emil Brumaru este un «poet de duminică» get-beget, de nu cumva bun chiar pentru întregul week-end.” (Al. Cistelean)

192 p., 13x20 cm, 89.000 lei

Florin Iaru Poeme alese (1975 – 1990)

„Poezia lui e un imperiu al cuvintelor. E o poezie vorbărească, care nu mai tace din gură. (...) Totul pare a voi la el să se spună în cuvinte, și pînă la capăt.” (Nicolae Manolescu)

208 p., 13x20 cm, 79.000 lei

Alexandru Mușina Poeme alese (1975 – 2000)

„Poetul face uz (nu și abuz) de incontestabilul său drept: acela, adamic, al numirii lucrurilor și ființelor, acela al stabilirii asociațiilor insolite între imagini.” (Nicolae Steinhardt)

208 p., 13x20 cm, 79.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

Corneliu Baba despre Henry Moore

Sîmbătă, 19 februarie 1966, se deschidea la Sala Dalles o amplă expoziție, în esență o retrospectivă, Henry Moore. Acum, după aproape patruzeci de ani, la Muzeul Național de Artă s-a deschis o altă expoziție de sculptură engleză contemporană, de data aceasta una de grup, care începe, așa cum este lesne de înțeles, cu Henry Moore. Dacă în ambianța expoziției lui Moore din 1966 putea fi invocat românul Brâncuși, astăzi, în actuala expoziție, el îl are alături pe românul Paul Neagu, de această dată în ipostaza sa de artist englez și de profesor al multor sculptori tineri, unii prezenți chiar în grupul de expozanți.

Un martor al excepționalei prezențe a lui Moore în București anul 1966 a fost o altă personalitate artistică ieșită din comun, și anume pictorul Corneliu Baba. Textul pe care acesta i-l dedică marelui sculptor englez, în revista Contemporanul din 26 februarie 1966, este mai mult decât un comentariu la o expoziție, este un dialog profund între două mari personalități, o meditație pe marginea artei și a frumuseții, a creației și a însingurării, argument suficient de puternic pentru a-l rememora, alături de câteva extrase din paginile de jurnal, acum când sculptura engleză a venit din nou la București.

Pavel Șuşară

Elogiul singurătății

De câteva zile, sau mai bine zis de la vernisajul retrospectivei Henry Moore din Sala Dalles, ne întâlnim în timp-plător, rătăcind printre statuile sale, aceiași oameni. Ne strecurăm fiecare printre socluri și vizitatori, ne ciocnim unul de altul, ne privim cu complicitate... Sîntem toți, se pare, victimele aceleiași obsesii: Moore

Încerc să-mi explic de ce atîtea zile mă reîntorc mereu aici, de ce sînt neobișnuit de tulburat. M-am întâlnit la Moore se pare cu ceea ce îți înțelegi în artă la intervale mari de timp, cu marea frumusețe, devastatoare, dureroasă, înfricoșătoare.

De la deschiderea acestei expoziții intru la Dalles cu impresia că pășesc pe ușa grea a unei catedrale. Ieri mi-a revenit în minte privind Luptătorul cu scut, printr-o asociație ciudată, peisajul din Catechismul Anei Magdalena Bach în care povestește cum moartea îl urmărește pe Johann Sebastian al ei și, furișată într-o strană de la Thomaskirche,

îl asculta înspăimîntată. Statuile lui Moore transmit parcă ceva asemănător. Sînt înfricoșătoare ca frumusețe.

Încerc să-mi imaginez aceste statui în diverse săli cu diverse spații. Nici cum nu reușesc să le văd întemnițate între ziduri. Iată aici, spre exemplu, odată de remarcabilă a fost grija organizatorilor de-a le crea un simulacru spațial, această impresie de întemnițare te urmărește. Moore a creat niște opere ce te obligă să le vizezi dincolo de falsul decor al pereților. Gîndirea cuprinsă în ele solicită într-un fel de implorare imensitatea naturii. Sînt făcute să trăiască libere, proiectate pe cer sau în peisaje singuratic. De mult n-am trăit atît de clar acest fenomen al dialogului sculpturii cu spațiul ca în fața statuiilor lui. Plein-air-ul apare de la sine ca fundal. Ți-l creează formele de piatră și de bronz. Îl cauți, îl inventezi, îl asociezi simultan cu anatomia lor specifică, pe care aș numi-o a formei în devenire, a formei înainte de naștere dincool de clipa morții. În fața

operei lui Moore, visarea noastră născocesc, reconstituie ambianța unei naturi spectaculoase prin simplitate, prin calm și în același timp tragică prin contactul ei cu piatra sau cu bronzul. Tăcerea se insinuează ca o condiție a dialogului cu singurătatea.

La Moore forma încremenită dincolo sau dincoace de perfecția aparentă aparține procesului biologic al devenirii și e surprinsă într-o clipă cînd s-a oprit definitiv înainte de început sau dincolo de sfîrșit. În somnul embrionar sau în somnul descompunerii postume materia organică se chinuiește în marea singurătate a tăcerii cosmice. Moore nu comunică prin gesturi de o clipă. Mișcarea e dictată de procesul etern dincolo de condiția de viață obișnuită, singurul proces care obligă forma să se contorsionizeze, să se chinuiască. De aceea statuile devin obsesii, de aceea ele n-au nevoie de localizări în timp și în spațiu.

În decorul pustiu al unui bărăgan, personajul el însuși devine o imagine a singurătății și de pe temelia lui de piatră formele-i descarnate, scheletice se proiectează tăios și clar pe cer, despuiate pînă la os de Vînturile veacurilor. Citatul lui Moore se referă la faimosul „personaj în picioare”.

Pe întinderea pustie de la Shawhead, rațiunea unei sinteze

extreme a formelor – e vorba de personajul de mai sus – este justificată grandios. Gîndire shakespeareană dincolo de vreme... Sub același cer și pe același pămînt al Scoției s-a născut și trăiește și „Regele și regina”. Moore i-a așezat în fața unui lac, pe o culme acoperită cu stînci și iarbă. Ei pivesc dincolo, peste apă, către Anglia. Imagine ireală de vis din care ființele au început să dispară sau să capete forme stranie. Ici-colo recunoști ceva din ceea ce ți-a însoțit somnul, o parte risipindu-se sau luînd altă înfățișare. Capetele regale sînt depersonificate, căpătînd o austeritate tragică. Cine sînt? Sînt ei, probabil toți regii și reginele Scoției. N-au caracter precise. Nici n-au nevoie. Au în schimb caracterul eternității. Ochii lor morți pivesc peste apă. Și regele acesta și regina trebuie să înfrunte „Vînturile veacurilor”. Și aici aceeași problemă a contrastului declanșează conflictul ce se petrece de data aceasta între înseși formele grupului. Cele două anatomii își revendică rolurile. Cea clasică rezolvă formele picioarelor, a mâinilor, cealaltă, cea afectivă, rezolvă restul și culminează cu dramatizarea înfricoșătoare a capetelor.

Moore e un stăpîn diabolic al formei plastice cu o putere de transfigurare imensă pusă exclusiv în serviciul ideii sale de eternitate. Supusă măcinării continue, forma

umană va rămîne la Moore redusă la o ultimă expresie definitivă, sugerată uneori de elementele pietrificate din sînul naturii. Contorsiunile marchează o suferință ce a chinuit și a oprit în loc definitiv o agonie.

Femeia sugerează o moarte și o perpetuare în același timp. Forțe ce răspund sfîșietor din adîncurile unde se naște viața. E frămîntarea însăși a pămîntului pe care un cataclism îl răvășește și-i creează o înfățișare nouă.

Trec prin fața Luptătorului cu scut. Privitorii se opresc în tăcere. E curios cum aici cei mai mulți uită să comenteze. Unii șoptesc. E spectacolul pe care-l urmăresc întotdeauna în fața operelor mari. Plec înconjurat de o plăcută singurătate. Am parcă dorința de a mă furișa să nu întîlnesc imediat oameni, să nu fiu întrebat despre lucruri mărunte. Am trăit aici dincolo de ele... Mă despart de Moore și mă întreb: Voi reveni și mîine?...
- Probabil...

Corneliu BABA

(Contemporanul,

vineri 25 februarie 1966

Note din carnetul unui pictor

Henry Moore -

Elogiul singurătății)

Luni 21 Febr. 1966

Jurnal III

pag. 845-46-47

Luni 21 Febr. 1966

În atelier (se cîntă Romantica de Bruckner ora 6 seara
Sîmbătă s-a deschis la Dalles expoziția retrospectivă Henry Moore. De atunci în fiecare zi mă duc și stau o oră în tovărășia bronzurilor, pietrelor și desenurilor magnifice. Am încercat astă noapte să scriu ceva pentru Contemporanul de vineri.

(Din caietul unui pictor)
Henry Moore
(Elogiul singurătății)

...Neobișnuit de tulburătoare retrospectiva Henry Moore de la Dalles m-a trezit aproape brutal din conformismul meu mărunț și se pare că mă va lăsa multă vreme devastat de dureroasa ei frumusețe, aproape înfricoșătoare – astfel gîndesc amintindu-mi într-o excitație continuă de blocurile de bronz sau de piatră, de desenurile de grandorii lui expuse spre a fi cunoscute și descifrate pe socluri sau pe panouri; astfel ca mine sunt sigur că mai gîndesc la fel mulți din tagma noastră.

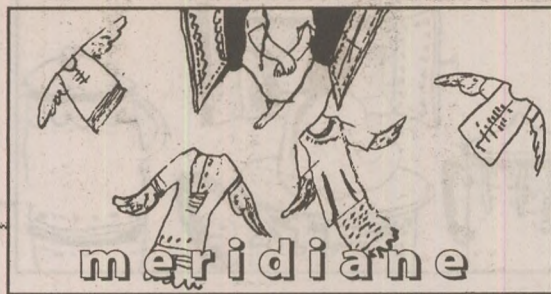
Fenomenul Moore te obligă, nu știu de ce, să-ți faci bilanțul a tot ceia ce ne fură într-una zilele și cu ele dimensiunile eternității.

Duminecă 27 Febr. 66

Acasă la masa mea – dimineața

Articolul despre Henry Moore a apărut vineri 25 Febr. 1966 în Contemporanul spre surpriza mea și dacă nu mă înșel – pentru prima dată – necorectat de redacție. Este intitulat Henry Moore-Elogiul singurătății. Se pare că este un lucru bun. Alături pe pagină a apărut la cererea mea reproducerea Grupului regal... ■

Eseu

Du côté de chez Proust

Fotografie de Man Ray

„Aici un exeget serios al operei lui Proust nu va răsfosi vreodată studiul pe care Beckett l-a scris în 1931 despre Proust” – scriam, acum mai bine de-un sfert de secol, cu o siguranță care, deși era apanajul unui teribilism încă adolescentin, nu este mai puțin ridicolă. În acel „eseu” (de facultate) despre „Limbaajul critic beckettian” – care privea, cu destulă superficialitate, nu doar studiul despre *A la recherche du temps perdu* al lui Proust, ci și acela despre *Finnegans Wake* al lui Joyce (*Our Exagmination Round his Factification for Incamination of Work in Progress*), despre poezia lui Denis Devlin și despre pictura lui Bram Van Welde (*Bram Van Welde ou Le Monde et le pantalon*) –, sentința grăbită a studentului era că Beckett „nu îl interpretează” pe Proust, ci îl închide într-o retortă poetică (pauză de efect!), întrucât „Proust nu trebuie interpretat, trebuie înțeles”...

Publicarea în românește a eseului Proust al lui Beckett – în noua colecție „În oglindă” a Editurii Humanitas și în traducerea riguroasă a lui Vlad Russo – este, în ce mă privește, un eveniment. Nu doar pentru că, așa cum spune coperta a patra, este „greu de închipuit «înțelegerea» mai improbabilă decât aceea dintre Samuel Beckett și Marcel Proust” (în celelalte cazuri, „în oglindă” – Nietzsche/Wagner, Bulgakov/Molière sau Yourcenar/Mishima –, apropierea era de așteptat...), ci, mai ales, pentru că textul lui Beckett, de nici sută de pagini, este cea mai concentrată și mai inspirată analiză a lumii proustiene din câte cunosc (și aici includ și simpatica *sotie*, „utilitară” a lui Alain de Botton – *How Proust Can Change Your Life*).

Așadar, în 1931, Beckett are 25 de ani; citește – de două ori! – „detestabila ediție în șaisprezece volume de la *Nouvelle Revue Française*” și scrie acest text, în engleză, preferând să păstreze titlurile în franțuzește și să traducă el însuși citatele comentate. „Cuvîntul înainte” spune: „Nu există în această carte nici o aluzie la legendara viață și moarte a lui Marcel Proust...” (Proust murise nouă ani mai devreme), motto-ul este din Leopardi („E fango è il mondo”), iar studiul se deschide cu afirmația: „Ecuția proustiană nu-i niciodată simplă.” De ce? Astăzi poate părea o evidentă – chit că nimeni n-ar putea răspunde, scurt, la întrebarea: „De ce este o evidentă?” –, dar

Beckett oferă, câteva fraze mai jos, răspunsul: pentru că, adoptînd „cronologia interioară a demonstrației proustiene”, trebuie examinat mai întîi „acel monstru bicefal al mîntuirii și damnării care este Timpul.” Simplu spus, „ecuția proustiană nu-i simplă” pentru că în ea – în această ecuție – intervine Marea Necunoscută – pe care Proust încearcă s-o afle – care este Timpul. „Făpturile lui Proust sînt așadar victime ale Timpului – deopotrivă condiție predominantă și circumstanță a existenței lor”, explică Beckett, „din temnița orelor și a zilelor nu există scăpare”, iar „ziua de ieri nu înseamnă pentru noi doar un plus de oboseală, ea face din noi alți oameni, diferiți de ceea ce eram înainte de sinistrul pe care-l reprezintă.” De aici, discuția absolut necesară despre Memorie, ale cărei legi sînt „supuse legilor mai generale ale obișnuinței”. (Definirea obișnuinței de către Beckett anunță, *in nuce*, poetul dramatic de mai tîrziu: „Obișnuința e leșul care înlăntuie cîinele de propria-i vomă. Respirația e obișnuință. Viața e obișnuință.”) Dar, pentru că „ecuția proustiană nu-i niciodată simplă”, această obișnuință nu ne e de nici un folos – în cuvintele lui Proust însuși: „Dacă Obișnuința este o a doua natură, ea ne împiedică s-o cunoaștem pe cea dintîi, și e lipsită de farmecul și cruzimea acesteia.” Pentru ca întreaga lume proustiană să se nască – „dintr-o ceașcă de ceai”, scrie Beckett cu flerul formulei memorabile – e nevoie, deci, de moartea Obișnuinței și de „scurta suspendare a vigilenței sale”: un scurt-circuit, o incizie instantanee care să taie în „a doua natură” pînă în miezul celei dintîi.

Or, „Proust avea o memorie proastă”, iar acestui lucru – aparent paradoxal – îi datorăm monumentul care este *În căutarea timpului pierdut*! Căci „Omul cu memorie bună nu-și amintește nimic fiindcă nu uită nimic”: cele 12-13 epifanii numărate de Beckett în roman („miracle involuntare”, „miracle

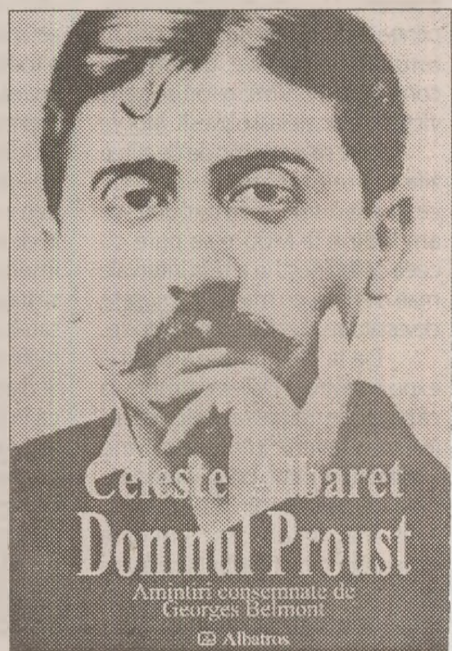
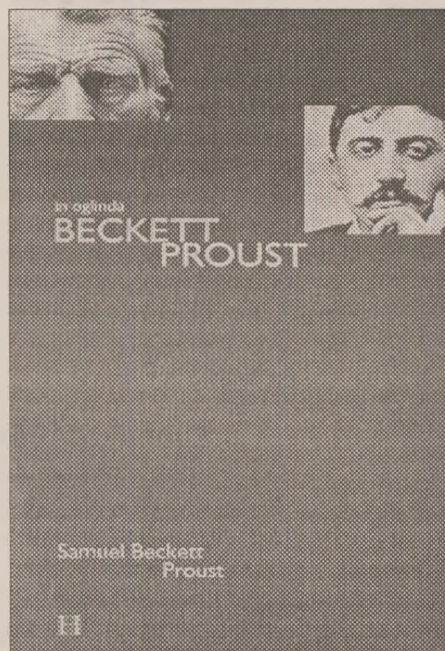
pentru că involuntare!) sînt simburii „experienței mistice” din care Proust a făcut lăitmotivul operei sale – și care revine „ca o nevralgie mai degrabă decât o temă” (altă formulă formidabilă – chit că, scrie Beckett *en guise de conclusion*, „Muzica este elementul catalitic în opera lui Proust”. Muzica – adică Vinteuil, așa cum Bergotte = Literatura, iar Elstir = Pictura...), „Pentru Proust, ca și pentru pictor, stilul e mai mult o chestiune de viziune decât de tehnică (...) Universul lui Proust este exprimat metaforic de artizan fiindcă este surprins metaforic de artist”: atunci cînd el „înțelege că voința, fiind utilitară, slujind inteligența și obișnuința, nu reprezintă o condiție a experienței artistice”, această iluminare, prin purificarea de un contingent care poate fi, iată, propria voință, îl întoarce la esența lui ca artist și a artei sale ca viziune – tot în cuvintele lui Beckett, „germenele soluției proustiene se află conținut în însăși punerea problemei” (în alt loc: „Punctul de plecare al expunerii proustiene nu este aglomerarea cristalină ci miezul ei – ceea ce s-a cristalizat deja”). Căci „unicul paradis ce nu e un vis de nebun” e Paradisul pierdut: opera lui Proust – și intuiția lui Beckett, aici, este cu adevărat colosală! – este „excavarea” (cuvîntul său) intimă pentru a ajunge la această pierdere. Un mod de a spune că, dacă „Paradisul” este cuprins într-o „ceașcă de ceai”, acea ceașcă de ceai conține, deopotrivă, aleful Timpului (impersonal) și infinitul Memoriei (personal)...

Am făcut toate aceste salturi peste paragrafe și pagini pentru a arăta că, dincolo de un limbaj care oscilează între un anume ermetism erudit și o euforică iluminare metaforică*, Beckett își urmărește cu luciditate demonstrația, atingînd, cu vîrfurile nuielușei sale divinatoare făcute din cuvinte, miezul artei proustiene. Este un prodigios tur de finețe și de geometrie – ambele, simetrice – care impune admirația.

Întîmplarea face să fi terminat *Domnul Proust* de Céleste Albaret („Amintiri consemnate de Georges Belmont”, volum apărut la Editura Albatros în traducerea cursivă a Adrianei Liciu) în tren spre Salonic, în seara de 19 noiembrie 2004; în noaptea de 17 spre 18 noiembrie 1922 murea Proust, în micul apartament din strada Hamelin care trebuia să fie „temporar”. Nu avea să fie singura coincidență: două zile mai tîrziu aveam să aflăm despre moartea bunicii mele, iar paginile emoționante despre agonia lui Proust, combinate cu rîndurile lui Beckett despre moartea bunicii lui Proust, pe care aveam să le citesc exact în ziua în care se stîngea bunica mea, m-au mișcat pînă la lacrimi: așa cum Marcel, naratorul *Căutării timpului pierdut*, se va fi aplecat să-și înnoade șiretul într-o cameră de hotel, regăsind în acel gest amintirea bunicii sale dispărute și izbucnind în plîns, m-am reaplecă, într-o altă cameră de hotel, peste paginile lui Beckett – „ea (bunica lui Proust, n. m.) ținușe morțiș la o anume poziție și o anumită înclinație a capului, vrînd ca fotografia să reprezinte o bunică, nu o boală”, spune el la pagina 43 – cu imaginea stăruitoare și mereu-reapînsă a celei care, pentru mine, nu mai era deja decât amintire; „durerea nu poate fi surprinsă decât de la o oarecare distanță”, îmi reamintea Beckett, iar „morții sînt morți doar în măsura în care continuă să existe în inima celui care le supraviețuiește”...

Nu există nici o legătură, aproape, între „Proust-ul de hîrtie” al lui Beckett și „Proust-ul de dormitor” al lui Albaret; în primul nu e vorba *deloc* despre „legendara viață și moarte” a autorului lui *A la recherche*... În cea de-a doua – *numai* despre ultimii ani din viață, despre moarte și despre transformarea lor în legendă. Beckett vede în operă un Proust cristalin, stăpîn pe viziune și pe catedrala frazelor sale; Albaret vede în Proust un stăpîn adorabil și hachișos, care scrie o operă opacă. Primul Proust este – cum spuneam – un studiu; al doilea *Domn Proust* este – aproape – un roman...

Căci Céleste a fost nu doar „menajera lui Proust”, ci și umbra lui „utilitară”, filtrul domestic, cerberul casei și confidenta lui. A fost cea care-l aștepta în pragul ușii ca o soție, dar care nu îndrăznea să-i calce pragul camerei fără consemn. Amintirile sale – pline de forfota vătuită a vieții din „la maison

cronica traducerilor

Sub semnul trecerii

Marcel Proust – sînt dictate din perspectiva celei care, trăind zece ani (din 1913 în 1922), cotidian, în preajma scriitorului, probabil că l-a cunoscut cel mai bine. „Cel mai bine”, repetă Albaret în carte – nu și cel mai profund: ce-și amintește Céleste este, cu siguranță, inestimabil, dar nu este totul. Este, dacă vreți, un Proust în papuci, un Proust de interior, un Proust de suprafață cel pe care ni-l restituie ea – un om pe care l-a privit cu acea afecțiune și admirație *à toute épreuve* ce nu pot compune decât un portret parțial. Un portret aureolat de această privire, inevitabil „de jos”, un portret care ne arată un Proust, respingînd cu vehemență toate celelalte ipostaze posibile. (În orice caz, un Proust neverosimil de cast – un Proust „celest”!).

Or, în noiembrie 2004, publicarea de către Plon a unor scrisori inedite semnate Marcel Proust (600, după cele 5000 deja apărute în antologia îngrijită de Philip Kolb și care reprezentau abia a douăzecea parte a corespondenței!) confirmă, dar și modifică – uneori semnificativ – percepția Célestei Albaret: scriitorul este văzut, aici, ca „facétieux, attentif à ses amis, roué, habile (subl. m.), soucieux de sa réputation, étonnamment bien informé...” (cf. *Le Monde*, 26 noiembrie). Este de presupus că buna Céleste se va fi pierdut adeseori în dantelăria alambicată a relațiilor sociale ale marelui burghez care era Proust – așa cum mulți dintre cei care încep *În căutarea timpului pierdut* se pierd în hățșul savant al frazelor proustiene... *Acel Proust, roué*, „habile” la care se referă cronică din *Le Monde* nu prea e de găsit în paginile lui „chère Céleste” (cum îi spunea stăpînul ei) – deși același Proust își asigură volubilitatea hagiografică spunîndu-i acesteia, îndată ce și-a asigurat și complicitatea ei afectivă: „Vei povesti ceea ce ai văzut!” Nu e mai puțin adevărat că ceea ce ne oferă ea – cotidianul domestic al unui geniu, bizareriile lui, „pudoarea extremă” au un anumit tip de intimitate – este în același timp extra-ordinar, irepetabil și, cum spuneam, inestimabil. Cartea se citește pe nerăsuflăte, purtată de encomiastica inocentă a fidelei doamne Albaret, de montajul expert al domnului Belmont și de toate acele detalii (mai savuroase decât orice ficțiune) privitoare la viața lui Proust – cel care își trimitea soferul (Odilon, soțul dnei Albaret) după bere rece de la restaurantul hotelului „Ritz” la ora două noaptea!

Și mai există un lucru, cumva „senzațional”: faptul că acele foi volante, pliate și lipite peste textul în continuă remaniere al *Recherche*-i – și pentru care Céleste Albaret își arogă paternitatea –, se numesc *béquets*! Iată o coincidență ce ar putea să stîrnească zelu hermeneutic al unui nou Beckett – postmodernist, probabil.

Alex. Leo ȘERBAN

* Cîteva dintre formulele beckettienne merită măcar consemnate: „Curiozitatea e pîrlul zblîit de pe trupul obișnuinței noastre”; „animism intelectual”; „orgiastica bandă a bacantelor pe biciclete”; „ostia buzelor sale”; „*Adolphe*... un «poem» al hipersalivației”; „Gilberte e față de Albertine ceea ce reprezintă Sonata față de Septuor – un simplu experiment”; „*acel* pamflet prescurtat pe care-l numim insultă”...

Postmodernismul își are propria imagine conceptuală a efemerității existențiale, pe care o realizează cu ajutorul unor mijloace și procedee proprii. Încă o confirmare în acest sens o reprezintă, alături de atâtea altele, și romanul

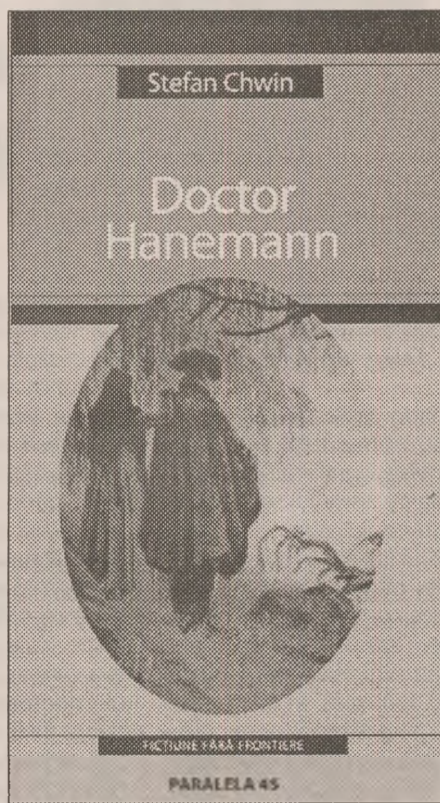
Doctor Hanemann (1995) al scriitorului polonez Stefan Chwin, apărut recent într-o izbutită versiune românească, semnată de polonistul Constantin Geambașu, la Ed. Paralela 45. Meritele traducătorului se cuvin subliniate de la început, date fiind dificultățile de transpunere nu totdeauna lesne de rezolvat, pe care le presupune o operă concepută precumpănitor și premeditat pe principiile unei proze moderne, întemeiate pe modificarea invarianților tradiționali. Perforarea acțiunii, a personajelor și a ramei spațio-temporale, ca să nu mai vorbim de *consecutio temporum* în redarea aspectului verbal prin categoria timpului sporesc substanțial greutatea menținerii textului la un nivel inteligibil pentru cititor. De altminteri, volumele de studii ale lui Constantin Geambașu (*Maria Dabrowska*, 1996; *Ipostaze lirice*, 1999; *Scriitori polonezi*, 2002) și prozele tălmăcite de el (*Cz. Miłosz, Gîndirea captivă, Europa natală și Ținutul Ulro*; A. Szypiorski, *Frumoasa doamnă Seidenmann*; O. Tokarczuk, *Călătoria oamenilor Cărții*; St. Lem, *Golem XIV, Eden* ș.a.) l-au familiarizat temeinic cu înnoirile de concepție ale romanului polonez contemporan.

Stefan Chwin (n. 1947) vine spre literatură dinspre istoria și critica literară (asemenea lui G. Călinescu la noi). Profesor de literatură polonă la Universitatea din Gdańsk, oraș în care s-a născut, a studiat, trăiește și scrie în prezent, a publicat mai multe studii interpretative care-i fundamentează selecția și opțiunea pentru tehnicile narative inovatoare, impunându-l relativ repede. Romanele tipărite în deceniul din urmă: *Scurtă istorie a unei glume* (1991), *Hanemann* (1995), *Esther* (1999) și *Pelicanul de aur* (2003) îl plasează îndubitabil printre creatorii remarcabili de proze moderne – O. Tokarczuk, A. Stasiuk, J. Pilch, P. Huelle ș.a.

Înregimentat, prin urmare, în primele rânduri ale scriitorilor dintr-o generație intrată nu demult în maturitate, biologic și artistic, degrevată după 1989 de prescripțiile vreunei ideologii dogmatizate și stînjenitor restrictive, Chwin nu și-a irosit virtuțile talentului în sterile căutări formale, imitative, ale unor antecesorii sau șocant originale care, după strălucirea explozivă a unei clipe în vogă, să se prăbușească fără întoarcere în derizoriul desuetudinii. Dimpotrivă, dozând echilibrat și constructiv termenii ecuației tradiție-inovație, adică evitînd exagerarea păgubitoare într-o direcție sau alta, și-a dezvoltat încontinuu mărcile distinctive ale personalității în zonele generoase ale

relativității poetice contemporane. A contribuit astfel eficient, laolaltă cu ceilalți colegi de breaslă, la scoaterea literaturii polone dintr-un provincialism tematic și metodologic, și la deschiderea unor perspective promițătoare pentru realizarea unei mai vechi sincronii cu literatura universală (sincronie existentă în intervalul dintre războaie).

Unul dintre eșantioanele ilustrative este, alături de alte proze anterioare, și *Doctor Hanemann* – proză care se poate citi în mai multe moduri: lectorii, diferiți prin vîrstă, pregătire intelectuală, confesiune, gust etc., pot opta pentru o idee-semnificație sau alta care li se pare evidențiată precumpănitor într-unul dintre registrele principale ale

episodicii. Influențarea acestei alegeri este de bună seamă insesizabilă, avînd un reazim conceptual în intenția romancierului de a-l atrage pe cititor în evoluarea evenimentelor și a modalităților de rezolvare a diferendelor. În acest sens, Stefan Chwin folosește procedeele narative ale prozei moderne, menite să păstreze relatarea în perimetrele ilimitabile ale relativității. Expunerea se desfășoară contrapunctic, narată de personaje implicate în întâmplările menționate și excluzînd aproape cu totul intervențiile „obiectivate” ale autorului. Combinînd în proporții inegale procedee mai noi – povestirea sincopată prin tehnica fragmentului (de multe ori neintegrat într-o cursivitate logică și spațio-temporală într-un context epic), narația polifonic-convergentă a mai multor personaje implicate direct sau nu în descrierea unui moment anume, fluxul memoriei

presupunînd diversitatea de-a dreptul derutantă, introspecții psihologice, limbajul obiectelor neînsuflețite și înfățișări auster-enumerative etc. –, cu altele mai vechi, precum excursurile în trecutul unor personaje, St. Chwin pare că invită cititorul să-și formuleze propria imagine pe baza cunoștințelor asimilate, întrucît, se sugerează în subtext, soluțiile comunicate nu sunt decât variante provizorii, adică incertitudini doar posibile, nu și obligatoriu valabile. În introducerea intitulată sugestiv *Limbajul lucrurilor*, traducătorul-prefațator insistă asupra rolului adesea important pe care-l au lucrurile-martori muți și aparent pasivi, câteodată chiar activi prin ricoșeu, la refacerea fie și relativă a istoriei.

Deși diferite în substanța analitic-ideatică, părerile recenzenților polonezi se întîlnesc în considerarea cărții ca o realizare valoroasă, care l-a impus pe autor în lumea literară din țară și străinătate. Avînd în vedere și istoria orașului Gdańsk, în a cărei ultimă parte se înscrie organic factologia romanului *Doctor Hanemann*, unii critici au accentuat în mod deosebit criza de identitate, idee la modă în literatura contemporană. Desigur, compoziția multietnică a aglomerărilor urbane din Gdańsk, unde se consumă aproape fără excepție episodica, a fost determinată în chip hotărâtor de istoria zbuciumată a orașului. Din informațiile oferite de traducător în subsolul prefeței, aflăm că acest mare port la Marea Baltică a fost de-a lungul secolelor când sub stăpînirea polonă, când sub cea germană, de cîteva ori beneficiind și de statutul de oraș liber. Aceasta explică prezența diferențiată ca număr, timp și spațiu a locuitorilor polonezi și nemți, în majoritate, secondatî de evrei și lituanieni. Personajul principal, medicul Hanemann, trăiește, în perioade diferite, o adevărată criză identitară: sub ocupația germană, mai restrîns înfățișată, se bucură de „privilegiile” majoritarilor, pentru ca, după recucerirea de armatele sovietice și alungarea locuitorilor de origine germană, să suporte tratamentul discriminator aplicat minoritarilor, marginalizați de noli veniți aduși din Răsărit.

Dacă unii exegeți pedalează pe urmările tragice ale războiului în schimbarea destinelor omeneshi indiferent de apartenența etnică, alții își extind, în schimb, aria de referință a comentariului asupra vieții și a morții, conferind reflecțiilor rezonanțe filosofice. Iar mai puțini își restrîng arabescurile digresive în jurul conceptului de „mică patrie”, susținut nu doar retrospectiv de titlul de oraș liber. Firește, aceste interpretări ale fabulei și oricare altele posibile își găsesc motivații suficiente în materia romanului, fără a o și epuiza, căci, în contextul ansamblului, își evidențiază parțialitatea, valoarea de componente. Toate, însă, se adună armonios sub cupola întregitoare a ideii de trecere a timpului, ale cărei efecte concrete le exprimă fiecare prin natura și modalitatea specifică de a reacționa a materiei din care se constituie. Consecuția evenimentelor istorice, modificările survenite în soarta personajelor, în relațiile dintre ele sau adevărurile revelate de tăcerea obiectelor care totuși cuvîntă se întrepătrund subtil, alcătuiind o realitate densă cu care debutează Polonia Populară într-un oraș din nord-vestul țării după al doilea război mondial.

Stan VELEA

I cinema socialista romeno. *Aspetti del neorealismo italiano tra il 1950 e il 1970* reprezintă titlul lucrării de licență susținute de Luciano Mallozzi în anul universitar 2000-2001 la Istituto Universitario Orientale din Napoli, sub coordonarea profesorului Gheorghe Carageani. Acest titlu reprezintă însă mult mai bine decât *Il cinema romeno degli anni '60 tra realismo, censura e realismo socialista* - titlul ales de Editura NonSoloParole pentru tipărirea, în 2004, a tezei lui Luciano Mallozzi - scopul pe jumătate măturisat al autorului, acela de a demonstra, fără exhibiții comparatiste, posibile influențe ale neorealismului italian în cinematografia românească.

Această inedită analiză a fenomenului cinematografic românesc debutează cu prezentarea celor două concepte cu care operează autorul: *neorealismul (italian)* și *realismul (socialist)*, utilizate destul de rigid, însă cu o programatică eficiență didactică, dacă ținem seama de scopul inițial al lucrării. Fenomenul neorealismului cinematografic italian este prezentat cu programul său estetic, cu regizorii, scenariștii și filmele reprezentative, Luciano Mallozzi oferind inclusiv o listă a tipologiilor și abordărilor neorealiste ale „cotidianului”, fără a insista sau polemiza cu teoriile asupra conjuncturii istorice a apariției curenților.

În mod similar, când este vorba de „realismul socialist”, prezentarea contextului istoric este făcută mai mult decât sumar, în mai puțin de cinci pagini, Luciano Mallozzi luându-și revanșa însă printr-o foarte bună documentare și o prezentare minuțioasă a filmelor românești din anii '60, inclusiv prin expunerea la finalul cărții a unei cronologii și a unor „schede” (fișe) tehnice a șaisprezece pelicule vizionate de autor însuși, cu sprijinul Arhivei Naționale de Film.

Posibila punte între cele două curente - în cazul în care acordăm „realismului socialist”, împreună cu autorul, statutul de curent estetic-cinematografic, ignorând contextul său istoric și mai ales politic - îl reprezintă scopul generic al acestora, de „exigență a redescoperirii, a înțelegerii și apropierei de realitatea contemporană”. Această perspectivă, *evident discutabilă*, are însă și efectul de a evidenția câteva elemente de certă originalitate ale filmelor românești ale vremii, în ciuda subordonării programatice a producției cinematografice „idealurilor construirii socialismului”, și care au impus mari regizori și actori. Astfel, autorul italian încearcă să se-

pare, din valurile deceniilor socialiste, generațiile regizorale și pe cele actricești, marcând momentele de „abatere” de la standardele socialismului de partid și mai ales pe cele impuse de cenzura vremii, precum deceniul 1970-1980, în care apar, de pildă, *Tărul nu are sfârșit* de Mircea

portant film din întreaga producție cinematografică română din perioada socialismului”.

A doua posibilitate de apropiere între cele două curente este aceea a analizei posibilelor influențe directe ale neorealismului italian asupra producției cinematografice românești din

suscitat o serie de polemici asupra figurii eroice a preotului și a solidarității sale cu reprezentanții comuniști ai Rezistenței.

Luciano Mallozzi își continuă demonstrația cu prezentarea contactelor directe între reprezentanții celor două curente, precum vizita la București a lui

distinge trei faze, toate cu caracteristici și manifestări extrem de diverse: 1950-1960, în care stă laolaltă *Răsună valea* de Paul Călinescu, adaptările după Caragiale, parabolele lui Ion Popescu-Gopo sau *Moara cu noroc* de Victor Iliu, *Erupția* și *Valurile Dunării* de Liviu Ciulei; 1960-1970, în care se înființează Uniunea Cineaștilor din România și revista „Cinema”, în care Liviu Ciulei produce *Pădurea spânzuraților* iar Lucian Pintilie *Duminică la ora șase*; 1970-1980, caracterizată prin accente critice la adresa regimului comunist (*Reconstituirea* și *De ce trag clopotele, Mitică?* de Lucian Pintilie) precum și prin afirmarea unor nume importante ale regiei de film, precum Dan Pița, Mircea Veroiu și Stere Gulea.

Influențe tardive ale neorealismului italian se pot regăsi, consideră Luciano Mallozzi, și în anumite filme românești produse după 1989, precum *Hotel de lux* de Dan Pița, *È pericoloso sporgersi* și *Filantropica* de Nae Caranfil, *Marfa și banii* de Cristi Puiu sau *Occident* de Cristian Mungiu.

Concluzia lui Luciano Mallozzi este aceea că „neorealismul cinematografic italian a reprezentat în România - atât înainte, cât și după procesul de naționalizare -, prin anumite caracteristici ale sale, un punct de referință pentru o potențială dezvoltare a unui curent cinematografic național”. Concluzia autorului italian reprezintă, credem, un subiect de dezbatere incitant și pentru cineaștii români.

Monica JOIȚA

cartea străină

Filmul românesc între neorealism și realism socialist

Săucan, *Reconstituirea* și *De ce trag clopotele, Mitică?* de Lucian Pintilie, *Faleze de nisip* de Dan Pița.

Luciano Mallozzi susține, în fond, nu numai teza existenței unei cinematografii românești în perioada „realismului socialist” și a comunismului, numite generic de autorul italian „il regime”, dar și a unei originalități în diversitatea acestui capitol al culturii române. Teza propusă de autorul italian este teribil de ademenitoare, mai ales în contextul actualelor polemici generaționiste (și) în domeniul cinematografeiei de la noi. Cităm, în acest sens, capitolul *Gli autori durante il regime*, în care Mallozzi prezintă și analizează creația cinematografică a lui Victor Iliu, a căru capodoperă, *Moara cu noroc*, fusese apropiată în 1957 de Cesare Zavattini de neorealismul „literar și istoric”, apoi „revoluția scenografică” a lui Liviu Ciulei, îndeosebi prin *Pădurea spânzuraților*, film câștigător în 1965 al Premiului pentru cea mai bună regie la Cannes, „revoluția expresivă” din filmele lui Manole Marcus și Lucian Mihu, influența lui De Sica și Zavattini asupra creației lui Andrei Blaier și Sinișa Ivetici. În fine, *Reconstituirea* lui Lucian Pintilie, inspirată din nuvela omonimă a lui Horia Pătrașcu, este considerată „cel mai im-

deceniile cinci și șase ale secolului trecut. Autorul prezintă în primul rând, prin date concrete și, din nou, în urma unei documentări laborioase, distribuirea în rețeaua națională a filmelor neorealiste. De pildă, între 1943-1944, când colaborarea între cele două cinematografii era foarte strânsă, Luciano Mallozzi constată că au fost distribuite în România 155 de filme de producție italiană, între care și câteva care au contribuit la debutul neorealismului: *La nave bianca* de R. Rossellini, *I bambini ci guardano* de V. De Sica, *Avanti c'è posto* de M. Bonnard sau *Quattro passi tra le nuvole* de A. Blasetti. Filmele reprezentative pentru neorealismul italian au fost distribuite în România cu o întârziere de cinci ani față de alte țări, astfel încât primul film neorealism vizionat de publicul român a fost *Ladri di biciclette* (1948) de V. De Sica, cu premiera în ziua de la 25 iunie 1951, la „Scala”. Astfel, în perioada 1951-1953 au fost distribuite în România trei pelicule neorealiste, între 1954-1957 nouăsprezece, iar între 1958-1961 opt. O mai riguroasă selecție a intrării filmelor neorealismului italian în rețeaua națională se operează după 1958, anul distribuției în România a filmului lui R. Rossellini, *Roma città aperta*, care a

Cesare Zavattini în 1957, cu poziția criticii românești față de neorealismul italian, în care se detașează comentariile lui Eugen Schileru și Florian Potra, cu analiza influenței neorealiste asupra cineaștilor români. Din această ultimă perspectivă, în curentul realismului socialist din cinematografia română se pot

Bref

Viața ca un carusel

● Coelho face prozele. *Alchimistul* lui care a transformat platitudinile în aur revine într-o versiune americanizată și sezonată cu morala occidentală, sub semnătura lui Mitch Albom și cu titlul *Cele cinci persoane pe care le-am întâlnit acolo sus*. Cum publicul e avid de asemenea snoave cu tîlc, și cartea lui Albom s-a vîndut bine nu doar în SUA, ci și în Anglia și Spania. Subiectul: un american oarecare, ce și-a petrecut viața îngrijind călușei dintr-un parc de distracții, moare încercînd să salveze o fată și ajunge „acolo sus”, unde cinci „pasageri din cer” îi dau explicații despre diferite episoade din existența lui. Fabula modernă vrea să spună că viața e un carusel. Și iată că cititorilor le place să creadă că aici e un sens profund!

Jean Rhys în postumitate

● În 1966, când a publicat romanul *Wide Sargasso Sea* (*Întinsa Mare a Sargaseilor*), Jean Rhys avea 76 de ani și era o scriitoare uitată, după 27 de ani de tăcere, perioadă în care catastrofele se acumulaseră în viața ei: mizerie, închisoare, solitudine, alcoolism. Cartea a fost un triumf și autoarea redescoperită a cunoscut celebritatea. A mai trăit până în 1979, având satisfacția să-și vadă reeditate și cele patru romane publicate între 1928-1939 și considerate atunci prea „sordide și deprimante” (veritabila lor calitate n-a fost recunoscută, spun acum criticii, fiindcă Jean Rhys era în avans față de timpul ei, atât ca spirit cât și ca stil). Odată interesul resuscitat prin romanul din 1966, ce preia de la Charlotte Brontë personajul Berthei Mason (soția nebună, închisă în pod, a domnului Rochester din *Jane Eyre*), Jean Rhys și-a găsit locul în istoria literaturii engleze și a devenit chiar un subiect de dispută al „studiilor de gen”. Anumite feministe îi reproșează „scandaloașa satisfacție masochistă și perversă de a se mortifica și degrada”, în timp ce altele văd în ea o victimă a falocrației. În orice caz, opera continuă să-i fie reeditată și tradusă și în secolul XXI (inclusiv autobiografia neterminată *Zimbiți, vă rog și ampla Corespondență*), despre ea se scriu

lucrări academice și monografii, iar felul în care a investigat în romane natura singurătății, a exploatării și a victimizării prin construcția – sau mai curînd deconstrucția – unor personaje feminine o fac și azi interesantă pentru noile generații.

Pe pînză și sticlă

● *Toți oamenii regelui*, filmul lui Robert Rossen din 1949 după romanul lui Robert Penn Warren distins cu Premiul Pulitzer, a fost un mare succes. Un *remarque* semnat de Steven Zaillian, în calitate de scenarist și regizor, se află în pregătire. Distribuția reunește nume grele: Sean Penn, Jude Law, Anthony Hopkins, Patricia Clarkson și James Gandolfini.

● Cu ocazia comemorării a 100 de ani de la moartea lui Jules Verne (1828-1905), realizatorul Olivier Sauzereau lucrează la un documentar despre fascinația mării asupra autorului celor 62 de romane de *Călătorii extraordinare „în lumi cunoscute și necunoscute”*. Imaginile de arhivă și cele filmate de Sauzereau vor fi însoțite de lecturi din cărțile lui Jules Verne. Autorul celor *20.000 de leghe sub mări* și al *Insulei misterioase* va fi celebrat și la Muzeul francez al Marinei prin expoziția *Romanul mării*, deschisă din martie până în august 2005.

● Seism în peisajul audiovizual american: Dan Rather, jurnalistul vedetă al postului CBS, care de 23 de ani prezintă jurnalul de seară, se va retrage din primăvara 2005. Credibilitatea sa a fost pusă sub semnul întrebării în campania electorală și a fost nevoit să-și ceară scuze în

direct, după ce difuzase documente dubioase cu privire la statele de serviciu ale lui George W. Bush în timpul războiului din Vietnam.

● Canalul de informații Al-Jazira a anunțat că pînă la sfîrșitul lui 2005 va lansa și un post Al-Jazira Internațional, în limba engleză. Scopul declarat e de a contrabalansa impactul curentelor occidentale CNN și BBC. La noul post vor lucra peste 300 de persoane.

● Să difuzezi spectacole de operă în direct la TV e destul de riscant, avînd în vedere numărul redus de amatori ai genului. Și totuși, canalul franco-german Arte a stabilit un nou record de telespectatori la transmiterea în direct de la mitica La Fenice din Veneția a unui spectacol cu *Traviata*. Faptul că teatrul a fost mult timp închis pentru renovare și că distribuția era strălucită a contribuit la *rating*-ul fără precedent.

● Actorul Stephane Freiss îl va încarna într-un film de televiziune pe Robert Louis Stevenson. În două episoade de cîte 90 de minute, telefilmul intitulat *Vagabond în mările Sudului* va reconstitui sfîrșitul vieții celebrului romancier, instalarea sa în Samoa și lupta lui de partea indigenilor. Turnarea e prevăzută să înceapă în februarie 2005, în regia lui Daniel Vigne.

Un turn Babel al filosofiei

● La Ed. Seuil/Le Robert a apărut un *Vocabular european al filosofiei* avînd subtitlul *Dicționar de cuvinte intraductibile*. La ora Uniunii Europene, coordonatoarea Barbara Cassin, cu dublă specializare în filosofie și filologie, a apelat la 150 de colaboratori pentru a elabora un turn Babel lingvistico-filosofic, de cuvinte intraductibile, al căror sens nu s-a dispersat în timp și spațiu. Pluralitatea limbilor și culturilor europene i-a constrîns pe autori să se deplaseze de la una la alta, reliefînd spiritul popoarelor și sensibilitatea lor națională. De pildă, pornind de la o trilogie curentă precum „*right, just, good*”, ei au relevat diferențele între justiția universalistă și cea locală. Sau, în cazul portughezului *saudade*, au explicat abordarea existențială a condiției umane. Desigur, un loc special îl ocupă noțiunile filosofice germane, dar dicționarul face dovada că nici o limbă nu e superioară alteia și că aceste „intraductibile” se înțînesc, se încrucișează, se clonează, se contaminatează reciproc. Filosofii europeni n-au gîndit mereu așa. Această cunoaștere va favoriza reconcilierea lor.

Poeme și desene cu îngeri

● Seria de desene cu îngeri a lui Paul Klee l-a inspirat pe cel mai citit poet japonez de azi, Tanikawa Shuntaro, ale cărui culegeri de poeme se tipăresc în tiraje impresionante în Japonia. Placheta ilustrată *Îngerii lui Paul Klee* a fost recent tradusă și în Franța, la Ed. Abstemie & Bobance, fiind prezentată ca un rafinat dar de Crăciun și s-a vîndut bine în perioada sărbătorilor.

Fabule polițiste

● Profesioniștii romanelor polițiste, de la Conan Doyle și Agatha Christie încoace, trecînd prin Chandler și Simenon, își inventează un detectiv cu personalitate, ce trece dintr-o carte în alta, devenind cititorului o cunoștință familiară. Francezul Philippe Colas, în căutare de originalitate, a încredințat acest rol lui Jean de La Fontaine, făcînd din fabulistul național un Maigret al secolului XVII. Tînărului La Fontaine, care încă nu scria fabule, îi plăcea să observe natura umană, ceea ce îi înlesnește dezlegarea unor mistere legate de crime. Un prim volum al seriei „Jean de La Fontaine detectiv”, apărut la Ed. Plon, se intitulează *Castelul păianjenului* și rezolvă enigma uciderii unui marchiz din timpul lui Ludovic al XIV-lea. Intriga și limbajul se inspiră din secolul clasicismului și sînt cu atât mai amuzante cu cît exploatează surse livești.

Injurologie

● În Franța există un lingvist, Robert Edouard, care s-a specializat în insulte și înjurături. După ce a publicat un *Dicționar de înjurături* care a avut un asemenea succes încît a fost reeditat în colecția 10/18, în ediție populară ieftină (8,50 euro), a scos recent și un *Tratat de injurologie*, scris savuros, în care asociază reflecția teoretică, un repertoriu analogic și explicații etimologice. În aceste timpuri de banalizare a vocabularului și a comportamentelor, apare clar că înjurătura e un veritabil mod de „savoir-vivre” și „savoir-parler”, cu adînci rădăcini într-o tradiție în care cuvintele aveau o mai mare încărcătură de sens.

Colecția Corrêa do Lago

● Pedro Corrêa do Lago și-a început colecția la 12 ani cu o carte cu dedicație și un plic cu scrisul de mînă al Reginei Victoria. 35 de ani mai tîrziu, devenit director al Bibliotecii Naționale a Braziliei, el se poate lăuda cu una din cele mai bogate colecții de autografe și manuscrise din lume. Pe care o prezintă într-un frumos album prefăcut de istoricul Carlo Ginsburg și apărut în Franța, la Ed. de la Martinière. Colecționarul face o tipologie a documentelor aflate în posesia lui, de la scrisori, manuscrise literare, dedicații și acte, la fotografii cu semnătură, și apoi prezintă cîteva din cele mai frumoase piese. Cea mai veche e o atestare a lui Alfons VII de Castilia din 1149, iar cele mai recente – un desen de Fellini, autografe ale Mariei Callas, ale Beatles-ilor și ale grupului Rolling Stones.

Jean S.

● Alain Absire a publicat la Ed. Fayard o voluminoasă biografie romanțată a actriței Jean Seberg, tragic dispărută în 1979, la vîrsta de 40 de ani, după ce jucase în 31 de filme. Francezii au un interes special pentru ea, fiindcă a jucat rolul loanei D'Arc și al eroinei din *Bonjour tristesse* după romanul lui Françoise Sagan, dar și pentru că a fost soția lui Roman Gary, cu care a avut un fiu. Acest fiu, Alexandre Diego Gary, l-a dat în judecată pe biograf pentru jignire a memoriei mamei sale și pentru nerespectarea legii privind proprietatea intelectuală, acuzîndu-l că o prezintă pe actriță ca o femeie dezzechilibrată, cu înclinații spre alcoolism și droguri, nimfomană și mamă denaturată, cu pulsioni autodistructive. Instanța pariziană care a judecat dosarul a ajuns la concluzia că acuzele fiului nu sînt fondate și că autorul cărții *Jean S.*, departe de a o desconsidera, o prezintă pe eroina sa ca o femeie atașantă, sinceră și nefericită, care după ce a urcat pe culmi s-a prăbușit psihic și fizic. În imagine, Jean Seberg în 1958, în filmul lui Otto Preminger, *Bonjour tristesse*.

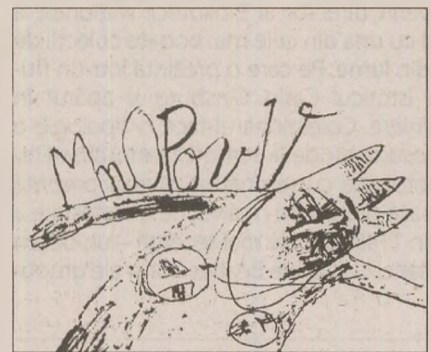

post-restaurant de Constanța Buzea

După cum bine se poate presupune că numărul nostru dublu din anul trecut îl făceam, ca și primul din acest an, împreună, și încă de pe la mijlocul lunii decembrie, prevăzători și cu de toate, călcând firesc peste ritmurile obișnuite și având în vedere neapărat și o mică vacanță de respiro, iată că abia acum, cu numai o părelnică întârziere mulțumim tuturor celor care ne-au scris urările lor de Sărbători. Lucrurile revin în matcă, o blândețe și o bunătate a cuvintelor persistă asupra noastră cu nădejde și cu iubire, stare de grație pentru care iarăși vă mulțumim. Fie ca și de acum înainte să ne pricepem cu toții unii către alții a ne fi de folos. Fie ca iertarea ce ne-o cerem pentru mahniri pe care le-am pricinuit fără intenție, să ne lase calea deschisă în sinceritate și cuvință. Tuturor sănătate, pace și împăcare în Noul An 2005, cu dragoste neumbrită, cu toate darurile binecuvântate și cu fapte pe măsura sufletelor noastre. La mulți ani!

☒ Face bine cel ce stă atent asupra textului său impetuos și nu lasă nici unui cuvânt trufia de a se repeta. Poetul adevărat e stăpânul similitudinilor, și folosindu-le, va da lumină sporită priveliștii scrise și adâncime vibrantă. În *Flamura neagră* spuneți, într-o primă secvență că „urletul înainta”, și la o prea mică distanță, de numai cinci versuri, într-o a doua secvență aduceți iarăși vorba de urlet, „ne rupeam urlând cicatricile”. Eliminând gerunziul, veți vedea că acțiunea din vers capătă sobrietatea și demnitatea pe care o merită. Transcriu poemul înlocuind grafica pauzelor cu virgulele convenite și, mai schimbând într-un loc pluralul eronat *bliduri*, chiar dacă dvs. vă veți prefăca că protestați, că așa l-ați fi vrut: „Era toamnă, urletul înainta, bea morții/ craniile se rostogoleau încet pe firul văii/ fierul ucidea-n liniște// și tăcerea ondula, secunda ca un uriaș/ ochi de cal// șapte copii cu cozi fumurii treceau apa-//” Noi ne rupeam cicatricile sub lună/ ceream/ sevă și opium// noi scoteam mână din iepele ucise/ sângele ne picura-n blide// Prietene, ți-amintești/ firul de grâu tremurând, verde și alb/ morții foșnind sub pământ?”. Reușit și poemul următor, tot în trei părți, intitulat *Borodina*: „Prin umoare și mocirlă/ două jumătăți de cal vorbeau// putrezeau în groapa fumegândă/ corpuri vagi de limfă și tristețe// lunecau încet prin înserare/ Patru hârci călări pe furci de lemn// Prin umoare și mocirlă/ smârcul negru deveni ocean// ca o spadă spânzura lumina/

ochiul se smulgea din nervul lui // prin umoare și mocirlă/ pietrele ne profețeau belșug-”. Antologia continuă cu această *Elegie* tulburătoare: „mori ochiule/ pădurea mea de mesteceni albi// plâng viermii/ plâng, se târăsc pe meninge// fumegă involuția -// vă spun/ la un țarm, odată/ am săvârșit o greșală/ ca piatra căzută-n urechile leviatanului/ mi-am cuprins nașterea/ am oftat// vă spun/ am călcat peste brândușele firave// Profetul sparge cu parul ochiul nopții-”. Acum, un pastel exemplar, *Leagănul verde*: „Un deal cu frasină bătrani foșnind și foșnind/ cu liniști ca murmurul mării fără margini// acolo ai dormi secunde cât orele/ sub stelele de vară gigantice și rămuroase// se nasc cercuri sonore în cercuri/ memoria devine încet sunet// mai sus de moarte cu o idee -/ (te rog, dragostea mea, nu plânge)”. Și, folositor pentru începătorii ce se adresează acestei rubrici, un text pe care aș fi fost bucuroasă să-l scriu, *Ploaia - un cântec de demult*: „pălăvia/ sub ferigi ude/ marele ochi sferic/ sună/ șarpele de sticlă// Un copil intră în cortul de picături/ e seară”. Acum, *Fătul visează*: „e vară/ douăsprezece pete roșii compun câmpia// adormi/ sub firul sonor al ploii suind coborând// amurg vechi/ locuim pe o frunză rotundă cu ființe// ce întuneric/ ochiul de hulub vede în miezul fântânii”. Dragă poete, lumea se dă în vânt după texte nebunești, adoptă miasma în absența bunei miresme, dar nu mai e mult de așteptat până să se umple și să se sature de urâtul singurătății ei cu atât mai crunte cu cât își pare mai agitată și mai activă. Noi transcriem și recitim împreună acest poem de înșănătoșire, *Copil îmbătrânind*: „pe seară/ trece o femeie cu algele mării pe obraz/ mă atinge ușor/ de fericirea ta te vei despărți/ necunoscutul meu/ de tipătul meu te vei deslipi/ obosită pe patul de lemn verde cade// nu dorm/ apa din ulcior este toată cercuri// prin spărtură văd stelele plutind/ vara moare”. Transcriu penultimul poem din grupajul trimis cu ardoare și primit, sărbătorit, cu o ardoare asemenea, dându-mi seama în ultimul moment că nu e nici un mister în cel de-al treilea vers al lui, acel *unsprezece* fixând în timp data fără de an la care a fost scris el, *Pastel de octombrie*: „O frunză de arțar moartă și luminoasă plutind/ ca o stea fragilă peste lumi/ naște în aerul de octombrie unsprezece.../ ele zboară/ peste cimitirul cu cruci de lemn/ le văd/ în durerea noastră/ se rotesc, se rotesc/ (ca rândunelele)/ de atâtea frumusețe/ murim încet -/ ele tremură/ în cer! În fine, ca un colind minunat, acest *Cor de copii*: „gingașe voci de copii/ tremură pe perete/ mor una și una/ sufletul orb al regelui să desfete// spânzură lămpi vechi pe lanțuri/ (este răul un vis),/ poartă în palme regina/ creierul unui prunc alb ucis// melancolia desenează păduri/ anotimpurile rotindu-se sunt psalmi/ învățați nori plutirea/ în ochii Fiului triști și calmi// ...o colonie de voci/ pe ostrovul Emmanuel/ pălăie azi murind/ îl adoră pe El-”. (Victor Onica, București, Suceava, Spania...) ■

1. Televiziunile, în corpore, ne-au arătat că, în sfârșit, nu mai avem o... cucuvea la Cotroceni, ci un președinte-om-obișnuit care, cu sete firească, trage câte-o dușcă direct din sticlă (în direct și la televiziune!...), cu un gest de mare popularitate marinărească scăldată în șampanie. Momentul, ornat cu funcția de șef al statului, a fost potrivit pentru a fi pus în rama de aur din sufletul întregului electorat aflat în plin proces de euforizare.

...Prietenul Haralampy, încălzit cu vreo două pălinci, după ce a învârtit-o la o „periniță” pe soacră-sa, confundând-o cu o vecină, a fost gata-gata să dea în *delirium tremens* de fericire:

—Noa, ni-l-ai, mă, îmi zice, pupa-l-aș în moțul lui de *marine*! Îl doare-n sextant de toate formalitățile și *protocolarismele*, nu ca Iliescu... Îți garantez că Schröder, Bush, Chirac, Putin și alții, sunt deja pe la urgențe din cauza invidio-icterului, că nu le venise lor ideea de a lăsa naibii sobrietatea, cuvântările seci, și nici măcar aceea de a inventa salutul „*Să trăiești bine!*”, care a rostogolit fără milă poporul român spre înecarea în tăul opulențelor. Dar e prea târziu, bade, prea târziu: licența e licență și, pe de-asupra, mai e și danubiano-pontică...

2. După ce a fost acuzat de imoralitate cu partidul său cu tot în fața camerelor de filmat de către Domnul Băsescu, președintele PUR-ului a pus de-o ședință cu scopul de a obloji rana respectivei jigniri. S-a dovedit că, mic-mic, dar cu resurse inepuizabile în ceea ce privește „jocurile de societate politică”, partidul a știut să treacă peste incident aplicând și de această dată înțeleapta, mustoasă și simpatică sa tradiție cameleonică. Președintele său, cu frumoasă generozitate și eleganță, a anunțat într-o zicere, bineînțeles televizată, că renunță la prefecturile pe care le pretinsese în schimbul redobândirii măcar a unui procent din moralitatea stîrbită. Din păcate, domnul președinte, având corăbiile înecate încă de prin anii '90, nu i-a putut-o *repera*...

—E un act de generozitate în spatele căruia nu se ascunde absolut nimic — ce îți trece prin minte?, mă chestionează Haralampy.

Așa e...

3. Încep să apară știrile de senzație de după sărbătorile de iarnă: televiziunile anunță că *trichinella spiralis* a făcut primele victime. Prima în județul Arad.

—...Și, cum toate ne vin din vest în ultima vreme, zice Haralampy, s-ar putea ca, în scurtă vreme, să...

—Mai taci, cobel, îl reped, și mai controlează-te...

4. Declarație a lui I. Becali la o rubrică de sport (la Pro Tv?): Nunta secolului? Mutu-Alexandra? Chivu-Oana? Mărunțișu... Țiriac-Andreea Marin — asta va fi!, având în vedere...

—Acest domn știe cam multe, zice prietenul meu... N-a aflat că a mai fost unul care știa de toate și a sfârșit-o la zidurile Târgoviștei?

5. Groază hibernal-băsesciană: să împingă de la spate Guvernul Tăriceanu într-o „Săniuță” construită la uzinele „Văcăroiu”.

6. Televiziunile ne aduc știrea declanșării procedurilor parlamentare pentru schimbarea

cronica tv

Prefecți, șampanie și priviri chiorășe

- buletin de știri tv -

celor doi președinți de Camere. Ar fi o măsură adecvată momentului premergător posibilelor alegeri anticipate, fiindcă electoratul se află în vervă, iar vreo 80 de miliarde de lei, oricum nu ar ajuta cine știe ce la saltarea peste pragul subzistenței al celor 60 de familii din Călărași (plus alte — câteva sute de mii?), care-și duc viața în deplină armonie insalubră cu șobolani, câini, pisici etc., ceea ce înseamnă că ne-am dat pe brazda lui Dumnezeu începând să avem viață biblico-apocaliptică...

7. Cu figura sa semijovială, domnul Marko Bela și-a făcut apariția la televiziune pentru a anunța înscăunarea celor 4 (patru) prefecți udmeriști, inclusiv, sau mai ales, la Covasna unde recalitrantii PNL-PD-iști nu vor să înțeleagă că nu e vorba despre dolanul unei noi vietăți zoocameleonice ci de o specie aciuată pe la noi cam de prin '90 încoace, numită algoritm cu lacrimi de crocodil...

Așa că privirile chiorășe spre mine ale lui Haralampy n-au nici rost și nici haz, după ce soacră-sa, cu un picior scrântit în urma... „periniței” l-a chemat să-l scuze la emisiunea „Iartă-mă”...

8. Simpaticul Gioni Răducanu era foarte revoltat în ziua de 9 ianuarie la emisiunea „Duminică în familie”, fiindcă fătutele care țopăie pe platouri tv „nu dau din buric în tempo-ul potrivit...”

Dacă ar fi numai asta, maestre!...

Dumitru HURUBA

In memoriam

Grigore C. Bostan

pământul său natal înstrăinat: "În prag de Anul Nou atâta ceață/ s-a grămadit la geamuri, ca-n zăvoi/ de nu mai vezi nici ochi de cer, nici față/ și umblă-n mască luda printre noi... // Trezeci de arginți-azi prețul nu vă pare/ prea mic? Mai scoateți zâmbetele-n prag... // Cum credeți, mâine cât vor cere oare/ Pe straiul negru al codrilor de fag?... // Colinde mai avem spre înălțare/ la cerul nostru ud și tulburat?/ Să se reverse iar belșug de soare/ pe acest pământ atât de-nstrăinat... // Mai curățim și plugul de rugină?/ Mai aruncăm jăratice la plăvani?/ Să tragă brazda-n spini, la rădăcină/ pe unde n-am arat de-atâția ani... // Nu s-a pierdut sămânța cea curată/ cu pleava ridicată-n slăvi de vânt?/ Veniți copii, cu fața luminată/ de grăul semănat pe acest pământ!// Și steaua cea de taină peste frunți/ va străluci cu raza mântuirii?/ Copaci goi ca niște cruci, sub munți/ prin ceață parcă într-n cimitire... // În prag de an pe cerul greu ca lutul/ poate vreun semn mai bun s-a arătat?/ Nisipuri negre duc-n țară Prutul/ și dincolo - Siretul revărsat... "

Profesorul (din 1979 profesor de literatură română și universală, apoi șef al Catedrei de filologie română și clasică la Universitatea din Cernăuți) le-a predat studenților săi istoria literaturii și culturii bucovinene, de la Silvestru Morariu-An-driei, Al. Hâșdeu, Emanoil Grigorovici și T. Stefanelli, la epoca de mare eferescență literară (1918-1940, 1941-1944), reprezentată, între alții, de Vasile Gherasim, G. Voevidca, B. Fundoianu, Traian Chelariu, Mircea Streinuț, Iulian Vesper, Teofil Lianu, E. Ar. Zaharia, George Drumur, Vasile Postecă, în fine la epoca pe care o numește a „călătoriei spre sine”, ilustrată de Vasile Levițchi, Anița Nandriș-Cudla, Serafim Saka, Ion Vatamanu, Ion Gheorghiuță, Mircea Lutić, Grigore Crigan, Ilie Motrescu, V. Tărășeanu, D. Covalciuc, Mihai Prepelită, Ilie Tudor Zegrea, Arcadie Suceveanu, Ștefan Broască, Arcadie Opaț, Vitalie Zăgrea, epoci pe care le-a prezentat antologic și exegetic în cartea, realizată împreună cu soția sa, profesoara Lora Bostan, în *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți 1775-2000*.

Etnologul, într-o serie de lucrări precum *Poezia românească în spațiul carpato-nistean. Istoriografie, studiu comparat, texte* (1998) și colecția *Folclor din Țara Fagilor* (1993, în colaborare) a afirmat rezistența creației populare bucovinene în fața avalanșei de intervenții din afară, a adus argumente că „procesele interetnice, influențele est-slave n-au distrusănt vigurosul sistem artistic al genurilor și speciilor poeziei noastre orale. Or, aceste procese au cuprins doar laturile periferice ale folclorului obiceiurilor, liricii, prozei și dramaturgiei noastre populare.”

În demersul său multiplu, științific și cultural, trebuie să amintim că a fost președinte-fondator al Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, redactor științific al revistei „Filologie romanică” și redactor al revistei „Eudoxiu Hurmuzachi”. Merite care au fost recunoscute și la București, Academia Română trecându-l, la 18 decembrie 1991, printre membrii ei de onoare din străinătate.

Iordan DATCU

În noaptea de 16 spre 17 noiembrie 2004, la Cernăuți, a plecat pe drumul fără întoarcere poetul, etnologul, publicistul, profesorul Grigore C. Bostan, cărturarul care prin cărțile sale și prin demersul său profesoral a fost un factor de cultură, a contribuit la cinstirea limbii române, la cunoașterea și promovarea valorilor literaturii și culturii bucovinene, la literaturii române în genere. Mesajul poeziei sale (*Cântece de drum*, 1982, *Revenire*, 1990, *Vitrina nanechinelor*, 1992, *Cetatea de us*, 1994, *Dincolo de vârstă*, 1996) aparține unei voci lirice care îndrăznește să se exprime într-un mperiu al tăcerii: „Și se tăcea retutindeni/ nu cumva să iasă/ în malul de piatră/ cu ochii de ronz-trogloidiți/ adevărați stăpâni acestor meleaguri.” Într-o pertinentă efinire, Eugen Simion îl prezintă stfel pe Grigore Bostan poetul: „sufletul îl trage spre melancolie peisaje autumnale, spiritul trează ține în modernitatea lirică și îi agmentează poemul. Un ciudat mestec de lirism tradițional (în nsul bun, plin al cuvântului) și eliniște modernă se observă în oemele sale.” Într-un peisaj plin e ceață, ca în *Urătură pentru Țara agilor* (datată decembrie 1989), e care o cităm integral, poetul teaptă semne salvatoare pentru

Apel

“Înscrisuri dușmănoase”

Asociația Ziariștilor Independenți din România, filiată la Asociația Jurnaliștilor Europeni, organism internațional cu sediul la Bruxelles, intenționează să organizeze în luna februarie la București, iar în lunile iulie-august, la Sighetu Marmatei (Memorialul Victimelor comunismului și al Rezistenței) expoziția “Înscrisuri dușmănoase”.

Expoziția va include cărți, manuscrise de sertar, roșuri, reviste realizate manual și alte documente de amizat. Altfel spus, toate acele materiale scrise sau esenate pentru a căror producere sau deținere, riscai, ainte de 1989, să fii anchetat la Miliție și Securitate, i faci închisoare ori să fii internat într-un spital psihiatric.

Sprijiniți de personalități intrate în conștiința publicului, între care Doina Cornea, Vasile Paraschiv, Ana Blandiana, ctor Frunză, Ion Vianu, Ctin Ticu Dumitrescu și alții, membrii AZIR doresc să nu omită din reconstituirea

oricât de sumară a acestui aspect al vieții noastre intelectuale sub comunism, pe scriitori. De aceea le adresăm pe această cale apelul să ne pună la dispoziție pentru un interval limitat de timp înscrisurile care pot interesa proiectul nostru.

Avem doar dorința de a ne aminti și unele dintre acele fapte ale noastre de care suntem mândri, dacă tot am încercat degeaba să le uităm pe acelea de care nu suntem.

Cine vrea să colaboreze la acest proiect ne poate contacta la următoarele adrese de e-mail :

Teodora Stanciu – teodorastanciu@hotmail.com

Oana Enăchescu – oanaenachescu@hotmail.com

Doina Jela – doinajela@gmail.com

Armand Goșu – armandgosu@yahoo.com

Doina JELA
secretar AZIR

la microscop
de Cristian Teodorescu

Ultimul revoluționar cu hîrtie în mînă

a despărțirea de Cotroceni, dl Ion Iliescu și-a luat certificat de revoluționar. Nu-mi vine să cred că fostul șef al statului vrea să-și mai scadă din impozite în acest fel. La ce altceva l-a trebuit o asemenea hîrtie? Înainte de a încerca să găsim un răspuns, să ne reamintim că în semn de adio, dl Iliescu le-a acordat decorații revoluționarilor de ogradă, de la

Cotroceni și din preajmă. Anul trecut, la sugestia sa a fost înființat un Institut pentru studierea Revoluției.

Mi se pare ridicol ca la 15 ani de la cele petrecute să inventezi un institut care să ia Revoluția la puricat. Ce l-a împiedicat pe dl Iliescu să pună la cale această afacere cu trecutul pe vremea cînd opinia publică era interesată de soarta teroriștilor? Probabil că fostul președinte a avut această idee, văzînd de cît interes se bucură serialul despre Revoluție publicat de *Jurnalul național*. Dacă la timpul potrivit comisiile parlamentare care au cercetat ce s-a întîmplat la Revoluție și-ar fi făcut treaba convingător, *Jurnalul național* rămînea fără subiect. Dar cînd investigațiile parlamentare au ajuns la concluzii pe care nu le luau în serios nici cei care le-au întreprins, de ce n-a propus imediat dl Iliescu să se facă institutul cu pricina? A așteptat să se limpezească apele de la sine sau nu l-a deranjat că ele au rămas tulburi? Pentru această a doua ipoteză pledează faptul că dl Iliescu a acceptat marginalizarea procurorului Dan Voinea în 2000, după revenirea sa la Cotroceni. Să ne amintim că generalii Stănculescu și Chițac, condamnați la mulți ani de pușcărie pentru implicarea lor în reprimarea mișcării de la Timișoara, au scăpat de pedeapsă după recursurile făcute în favoarea lor, în timpul ultimului mandat al dlui Iliescu.

Una dintre obsesiile fostului președinte al României e că a ajuns primul om din stat în urma unei revoluții. Adversarii săi sînt însă de părere că dl Iliescu a confiscat Revoluția în urma unei abile manevre de salvare a structurilor comuniste, pe care le-a recondiționat în anii tranziției. Or, în perioada de început a puterii sale, Ion Iliescu a fost susținut la scenă deschisă de revoluționari care, din convingere sau din interes, au susținut că el e reprezentantul legitim al mișcării populare care l-a dat jos pe Ceaușescu. Așa că la sfîrșitul ultimului său mandat, dl Iliescu le-a dat răsplată de fidelitate celor care i-au stat alături în materie de revoluție.

De ce s-a brevetat însă dl Iliescu și pe sine însuși ca revoluționar, la sfîrșit de mandat? Cred că aici a intervenit, pur și simplu, constatarea că tocmai cel care a fost emanat de Revoluție n-avea certificat de revoluționar.

Mai există, cred, o explicație. Dl Iliescu n-a fost ceea ce se poate numi un revoluționar de baricadă. N-a fost nici măcar un disident afișat al regimului Ceaușescu. În clipa în care Ceaușeștii își luau zborul cu elicopterul de pe clădirea Comitetului Central, Ion Iliescu era încă directorul Editurii Tehnice, la Casa Șcînteii. Nu întîmplat, atunci cînd a dat citire listei Comitetului de conducere a Frontului Salvării Naționale, Ion Iliescu a avut grijă ca numele său să fie ultimul pe listă, “cu voia dumneavoastră”. Așa că e posibil ca dl Iliescu să nu-și fi luat brevet de revoluționar pentru a nu i se reproșa că și-a făcut apariția numai după plecarea lui Ceaușescu.

Oricum, nu pică bine că președintele României și-a luat la plecare acest certificat. Poate că dacă la timpul potrivit dl Iliescu ar fi protestat împotriva comerțului cu asemenea certificate nu s-ar mai fi aflat în situația de a evita să-și ia brevetul din partea unui Bebe Ivanovici. ■

Prostia de sărbători

Medici spun că boala n-are sărbătoare. S-a dovedit anul acesta, o dată în plus, că nici prostia. Dăm câteva exemple, în ordine întâmplătoare. Banca Comercială Română a împânzit orașul cu reclame imense (cît 6-7 etaje ale hotelului București) în care, o minte luminată, a găsit sloganul: *In lei we trust*. Formula originală fiind *In God we trust*, se subînțelege că echivalentul lui Dumnezeu ar fi, pentru credincioșii reprezentanți ai BCR, nici mai mult nici mai puțin decît leul! Ceva ne face să bănuim că indivizii care au inventat reclama au conturi grele, dar nu în lei. Ca să le verificăm sinceritatea aș propune următorul test: autorii să fie obligați să se ducă la 100 de case de schimb din Vest și să ceară să li se schimbe 100.000 de lei în valută. Cine reușește primul primește un premiu 1 milion de leișori (lei ușori) din partea *României literare*. Din buzunarul Cronicarului, care nu va ezita să-și dezvăluie identitatea. ● Alt slogan stupid (n-ar trebui oare ca în publicitate să lucreze înși ceva mai școliți?) ne-a mîncat nervii de sărbători: *La ProTV totul e posibil!* Dacă tot au uitat să vorbească normal și se maimuțăresc ca preșcolari sau ca proșcolari - că tot sîntem încă în anulul maimuței - Cronicarul e *pro* pro-punerea din *Academia Cațavencu*: *ProTV-ul să nu-și mai spună post de televiziune, ci prost de televiziune!* ● Între multele reclame și oferte de sărbători construite pe tiparul "Unde vă petreceți Revelionul?" ochii Cronicarului au fost luați prin surprindere de următoarea întrebare: "Unde vreți să vă petreceți veșnicia?". Vai de noi și de noi! Să spunem în rai, ar fi semn de infatuare, iar Negruzzi, Creangă și Topîrceanu ne-au băgat

în cap ideea că raiul, cînd vii din România, e monoton ca un sat helvet, cel puțin în primii o mie de ani, pînă te mai obișnuiești. Să spunem în iad, ar fi prea de tot, n-avem atîta curaj, că am văzut picturile murale de la mînăstiri. Să spună în Purgatoriu, Cronicarul nu poate, fiindcă ortodocșii sînt mai săraci la opțiunile pentru petrecerea veșniciei. Nu ne rămîne decît să vizităm cu toții site-ul www.vesnicia.ro, trecut cu optimism funerar pe reclama cu pricina. ● De vizitat, Cronicarul a vizitat deja, la timpul potrivit, împreună cu prietenii săi, Tîrgul de Crăciun de la etajul I, de la Dalles. O mulțime de magazinașe, oferte de cadouri, mulți copii mici, jucării, hăinuțe, calendare, globuri. Nu mică ne-a fost uimirea cînd, între magazinele de cadouri era plasat și un *sex shop*. Fără ușă și fără perdea, la fel ca toate celelalte magazine, ca să admiri exponatele de departe. Cronicarul nu e pudibond, dar s-a gîndit la prietenii săi și la alții ca ei: bine că își lăsaseră copilul acasă, că altfel te pomeniești că băiețelul ar fi întins mîna spre obiectul

din *Povestea poveștilor* și l-ar fi cerut cadou de Crăciun. Cine a putut să semneze aprobarea pentru un magazin cu asemenea "produse" în plin centrul capitalei, într-un Tîrg de Crăciun? Zău că orice amendă ar fi prea pudică pentru el.

Revistele de sărbători

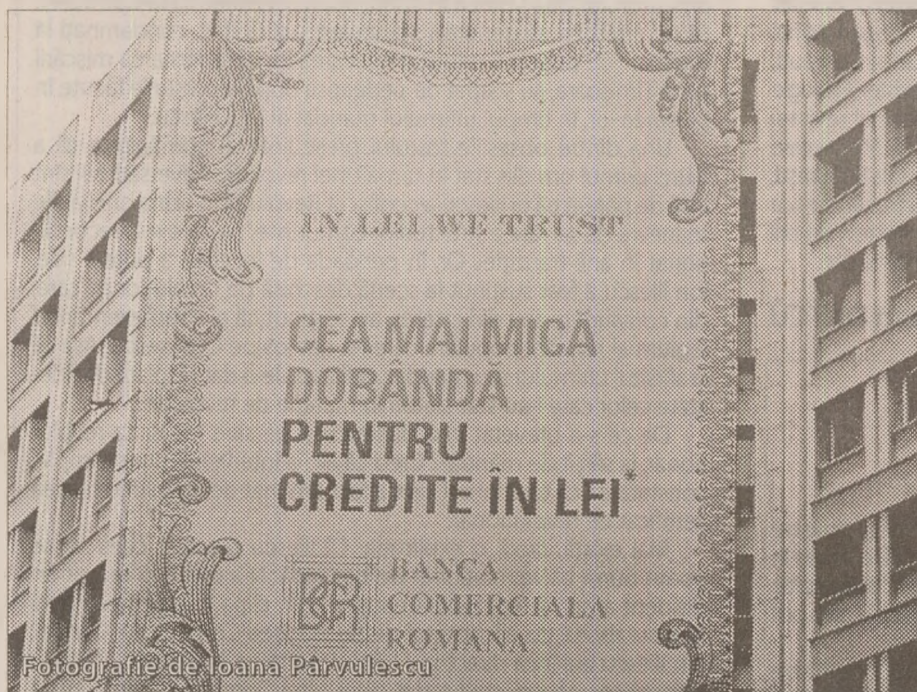
Cu scepticismul lui bine temperat, Andrei Cornea a scris, la rubrica *Rezon* pe care o ține săptămînal în revista 22, nr. 773, 28 dec.-3 ian., un articol plin de umor intitulat *Sărbători fericite!* Pe ideea că "Un homme prévenu en vaut deux", autorul ne previne: "Unii suferă că petrec sărbătorile cu cine nu-și doresc, alții că-și doresc să nu le petreacă. Unii se simt prea singuri, alții n-au parte de un minut de singurătate. Unii sînt supărați că n-au ce vor, alții au ceea ce nu vor și, bineînțeles, mai există și categoria tot mai largă a celor care nu știu nici ce vor, nici ce au, dar oricum, suferă cu conștiinciozitate". ● De citit neapărat și mijlocul revistei, pentru cei care au lipsit de la Colegiul Noua Europă la întîlnirea cu Lucian Pintilie și Alex. Leo Șerban. Ideea acestuia din urmă, a unei cărți de *Dialoguri cu Pintilie* e cît se poate de bună. Și ne-ar plăcea să fie chiar Leo Șerban cel care pune întrebările, căci și noi băgăm mîna-n foc că n-ar plictisi. ● În *ZIUA LITERARĂ* nr. 135, 18-24 dec. 2004, un interviu luat lui Andrei Pleșu de Iolanda Malamen, cu răspunsuri tranșante, cu opinii convingătoare și cu formule memorabile al căror secret de fabricație îl deține interviueatul. Cîteva exemple. Despre presă: "Mă irită schizofrenia multor gazetari care trec prea ușor de la principialitate la compromis, dar lucrul care mă irită mai mult decît orice este incultura generală și martirajul la care este supus zilnic limba română. Se scrie prost și neprofesionist". Despre presa literară: "[...] Nu se mai poate face fără deschidere spre o problemă socială, politică, antropologică". Despre raportul literatură română / receptare occidentală: "O asemenea operație nu se poate face printr-un candid 'hei, rup' instituțional. [...] Micile ingeniozități

de gașcă, inflația privată a leului și veleitarismul genialoid nu fac nici o impresie pragmaticului editor european". Despre sentimentul tranziției la români: "Construim frecvent cu sentimentul că 'n-o să țină', iar cînd construcția ține, totuși, ne plictisim". Despre noi toți: "Din păcate, pasiunea demolării și jovialitatea parastasului, adică a monumentalizării postume, fac parte din firea românească și, e curios că uneori tocmai cei care vorbesc apăsător despre europenizare se comportă atît de parohial românește". ● Din același număr din *Ziua literară*, recomandăm tinerilor autori "planul de lucru" pe care *Lunetistul* de la rubrica *Diligența cu luna* îl oferă unei tinere care scrie. ● Am primit la redacție *VALAHIA*, lunar "susținut de Consiliul Local al Municipiului Giurgiu", numărul din decembrie. Cu toate bunele intenții, Cronicarul nu a reușit să scoată din acest număr nimic, dar chiar nimic, pentru această rubrică. Nici măcar expresivitate involuntară sau umor involuntar. ● Și ca să nu-i trimitem, cu falsă modestie, pe cei care n-au citit revistele de sărbători, și la noi înșine, recomandăm recomandarea lui Radu Cosașu din *Dilema veche*, 7-13 ianuarie 2005: "*România literară* (nr. 51-52/ 2004). Un număr într-adevăr de colecție; patru pagini din noua ediție a *Antologiei inocenței* montată cu geniu de Iordan Chimet; scrisorile inedite ale lui Mihail Sebastian, de o tandrețe și o pudoare irezistibile, către o adolescentă care se îndrăgostise de el în acei ani lugubri, 1939-1940; un interviu amplu acordat în 1998 de Geo Dumitrescu lui Mircea Iorgulescu, în care poetul dezvăluie - nici cînd mai clar și mai ferm - ce l-a adus în Partidul acela Comunist din care a fost apoi exclus, și o anchetă printre 34 de critici literari pentru a-i stabili pe 'primii 10 poeți ai literaturii române' care, desigur, nu trebuie privită ca un 'clasament al adevărului în fotbal'". Iată o precizare, pe care nici noi, cei care am realizat ancheta, n-am fi putut s-o formulăm mai bine. Mulțumim! Cît despre anchetă, care a stîmuit dezbateri pe la mesele de Anul Nou, vom reveni cu cîteva ecour. Deocamdată doar o precizare tehnică: Liviu Antonesei și Gabriela Gavril, care au da răspunsuri coincidente au fost socotiți pe drept, credem, ca două persoane distincte. De aceea numărul de critici iese 34 și nu 33.

Cronica

Erată

În lista premianților Asociației Scriitorilor București pe anul 2003 publicată de "*România literară*" nr. 51-52/2004, titlu romanului lui Mirel Brateș "*Israel fără horoscop*", Ed. Vîitorul Românesc a apărut, din eroare ca "*Israel fără frontiere*". Facem cunoscute rectificarea.

"România literară" - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 260.000 lei
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 520.000 lei
- ☐ abonament un an (52 numere) - 1.040.000 lei

Nume ..... Prenume .....
str. .... nr. .... bl. .... sc. .... et. .... ap. ....
sector. .... localitate. .... cod poștal. .... județ. ....

Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa dir. adm. Corneliu Ionescu, Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an. Costul unui exemplar va fi, de la 1 ianuarie 2005, 20.000 lei, iar la redacție 15.000 lei.

32 pag. - 20.000 lei
La redacție: 15.000 lei

